

અનુક્રમણિકા

1. અઝાન અને ઈકામત.....	5
2. નમાઝ - ક્રમબદ્ધ સમજૂતી.....	8
3. સલાતુલ જમાઅહનો પરિચય.....	15
4. નાફેલા.....	22
5. નમાઝની ફિલોસોફી.....	27
6. નમાઝની વાજિબાતનું પુનરાવર્તન.....	32
7. રુક્ન અને ગેરરુક્નનું પુનરાવર્તન.....	34
8. ઈસ્લામના મરજિયાત અને ફરજિયાત વેરા.....	36
9. ખુમ્સ.....	38
10. ઝકાત.....	45
11. તિજરત.....	53
12. નઝ, અહદ અને કસમ.....	57
13. હલાલ અને હરામ - ખોરાક અને પીણાં.....	59
14. હિજાબનું મહત્વ.....	94
15. અમ્રબિલ માઅરૂફ અને નલ્લે અનિલ મુન્કર.....	97
16. તવલ્લા.....	104

17. તબરો.....	113
18. અકાઈદનો પરિચય - તોડીદ.....	117
19. અકાઈદનો પરિચય - અદ્લ.....	141
20. અકાઈદનો પરિચય - નબુવ્વત.....	156
21. અકાઈદનો પરિચય - ઈમામત.....	172
22. અકાઈદનો પરિચય - કયામત.....	181
23. આજકાલના મસઅલા - મસાએલ.....	215

સબક 1 : અઝાન અને ઈકામત

અઝાન

અલ્લાહ સૌથી મોટો છે.

૪ વખત

اَللّٰهُ اَكْبَرُ

હું ગવાહી આપું છું કે કોઈ ખુદા નથી ૨ વખત

اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلَهَ اِلَّا اللّٰهُ

અલ્લાહના સિવાય.

હું ગવાહી આપું છું કે મોહંમદ (સ.) ૨ વખત

اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَّسُوْلُ اللّٰهِ

અલ્લાહના રસૂલ છે.

હું ગવાહી આપું છું કે અલી (અ.) ૨ વખત

اَشْهَدُ اَنَّ عَلِيًّا وَّلِيُّ اللّٰهِ وَوَصِيٌّ

અલ્લાહના વલી છે અને રસૂલલ્લાહ

(સ.)ના વસી છે.

رَّسُوْلُ اللّٰهِ

આગળ વધો નમાઝ તરફ.

૨ વખત

حَتَّى عَلَى الصَّلَاةِ

આગળ વધો કામચાખી તરફ.

૨ વખત

حَتَّى عَلَى الْفَلَاحِ

આગળ વધો સૌથી સારા કાર્ય તરફ.

૨ વખત

حَتَّى عَلَى خَيْرِ الْعَمَلِ

અલ્લાહ સૌથી મોટો છે.

૨ વખત

اَللّٰهُ اَكْبَرُ

કોઈ ખુદા નથી અલ્લાહના સિવાય.

૨ વખત

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

ઈકામત

અલ્લાહ સૌથી મોટો છે.

૨ વખત

اللَّهُ أَكْبَرُ

હું ગવાહી આપું છું કે કોઈ ખુદા નથી

૨ વખત

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

અલ્લાહના સિવાય.

હું ગવાહી આપું છું કે મોહંમદ (સ.)

૨ વખત

أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ

અલ્લાહના રસૂલ છે.

હું ગવાહી આપું છું કે અલી (અ.)

૨ વખત

أَشْهَدُ أَنَّ عَلِيًّا وَليُّ اللَّهِ وَوَصِيُّ

અલ્લાહના વલી છે અને રસૂલઅલ્લાહ

(સ.)ના વસી છે.

رَسُولِ اللَّهِ

આગળ વધો નમાઝ તરફ.

૨ વખત

حَتَّى عَلَى الصَّلَاةِ

આગળ વધો કામચાબી તરફ.

૨ વખત

حَتَّى عَلَى الْفَلَاحِ

આગળ વધો સૌથી સારા કાર્ય તરફ.

૨ વખત

حَتَّى عَلَى خَيْرِ الْعَمَلِ

નમાઝ શરૂ થઈ ચૂકી છે.

૨ વખત

قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ

અલ્લાહ સૌથી મોટો છે.

૨ વખત

اللَّهُ أَكْبَرُ

કોઈ ખુદા નથી અલ્લાહના સિવાય.

૧ વખત

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

સબક 2 : નમાઝ - ક્રમબદ્ધ સમજૂતી

1. નિયત : હું નમાઝ પઢું છું.....સ્કાત.....ની વાજિબ અથવા સુન્નત કુર્બાન ઈલલાહ

2. તકબીરતુલ્લ ઓહરામ : **اَللّٰهُ اَكْبَرُ**

(અલ્લાહ સૌથી મોટો છે.)

3. ક્યામ :

(1) સૂરએ ફાતેહા :

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ ﴿١﴾

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِیْنَ ﴿٢﴾ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ ﴿٣﴾ مَا لِكَ یَوْمَ الدِّیْنِ ﴿٤﴾

اِیَّاكَ نَعْبُدُ وَ اِیَّاكَ نَسْتَعِیْنُ ﴿٥﴾ اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِیْمَ ﴿٦﴾ صِرَاطَ

الَّذِیْنَ اَنْعَمْتَ عَلَیْهِمْ ۚ غَیْرِ الْمَغْضُوْبِ عَلَیْهِمْ وَلَا الضَّالِّیْنَ ﴿٧﴾

(નામ વડે અલ્લાહના કે જે રહમાન અને રહીમ છે. સઘળાં વખાણ દુનિયાઓના પાલનકર્તા

અલ્લાહને જ માટે છે કે જે રહમાન અને રહીમ છે (તથા જે) ન્યાયના દિવસનો ધણી છે. અમે

તારી જ બંદગી કરીએ છીએ અને તારી જ મદદ માગીએ છીએ. અમને સીધા માર્ગ ઉપર કાયમ

રાખ, એવા લોકોનો માર્ગ કે જેમને તે નેઅમતોથી નવાજ્યા છે, તેમનો માર્ગ નહીં કે જેમના

ઉપર તેં કોપ ઊતાર્યો છે તથા જેઓ અવળે રસ્તે ગયા છે.)

(2) સૂરએ ઈબ્રાહીમ :

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ۝ اللَّهُ الصَّمَدُ ۝ لَمْ يَلِدْهُ وَلَمْ يُولَدْ ۝ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ

كُفُوًا أَحَدٌ ۝

(નામ વડે અલ્લાહના કે જે રહમાન અને રહીમ છે. (હે રસૂલ !) કહે કે તે અલ્લાહ એક જ છે.

અલ્લાહ બેનિયાઝ (સ્વતંત્ર) છે. ન તે કોઈને જન્મ આપે છે અને ન તેને કોઈએ જન્મ આપ્યો છે

અને ન કોઈ એક તેના જેવો છે.)

4. ક્યામ મુત્તસિલ બરુકૂઅ :

બે ઘડી ચૂપચાપ ઊભા રહેવું કે જેને ક્યામ મુત્તસિલ બરુકૂઅ કહેવાય છે.

اللَّهُ أَكْبَرُ

(અલ્લાહ સૌથી મોટો છે.)

5. રુકૂઅમાં :

سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ وَبِحَمْدِهِ ત્રણ વખત પઢવું.

(પાક છે મારો પાલનહાર કે જે અઝમતવાળો છે અને તેની હું પ્રશંસા કરું છું.)

6. રુકૂઅ પછીનો ક્યામ :

سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ

(જે કોઈ ખુદાની તા'રીફ કરે છે, ખુદા તેને સાંભળે છે અને સ્વીકારે છે.)

اللَّهُ أَكْبَرُ

(અલ્લાહ સૌથી મોટો છે.)

7. સજ્દામાં :

سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى وَبِحَمْدِهِ ત્રણ વખત પઢવું.

(પાક છે મારો પરવરદિગાર કે જે સર્વશ્રેષ્ઠ છે અને હું તેનાં વખાણ કરું છું.)

8. કબીદમાં :

اللَّهُ أَكْبَرُ

(અલ્લાહ સૌથી મોટો છે.)

أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ رَبِّي وَأَتُوبُ إِلَيْهِ

(અલ્લાહ કે જે મારો પરવરદિગાર છે તેની પાસે બક્ષિસ માગું છું અને તેની તરફ (ધ્યાન)

કેન્દ્રિત કરું છું.)

اللَّهُ أَكْبَرُ

(અલ્લાહ સૌથી મોટો છે.)

9. સજ્દામાં :

سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى وَبِحَمْدِهِ ત્રણ વખત પઢવું.

(પાક છે મારો પરવરદિગાર કે જે સર્વશ્રેષ્ઠ છે અને હું તેનાં વખાણ કરું છું.)

10. કબિદમાં :

اللَّهُ أَكْبَرُ

(અલ્લાહ સૌથી મોટો છે.)

11. બીજી રકાત માટે ઊભા થતાં થતાં :

بِحَوْلِ اللَّهِ وَقُوَّتِهِ أَقُومُ وَأَقْعُدُ

(અમે અલ્લાહે આપેલી શક્તિથી જ ઊભા થઈએ છીએ અને બેસીએ છીએ.)

12. બીજી રકાતમાં સૂરએ ફાતેહા અને સૂરએ ઈખ્લાસની તિલાવત પછી اللَّهُ أَكْبَرُ

કહીને દુઆએ કુનૂત પઢવું.

رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ

لَنَا وَارْحَمْنَا، وَعَافِنَا وَأَعْفُ عَنَّا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، إِنَّكَ عَلَى كُلِّ

شَيْءٍ قَدِيرٌ

(અય અમારા રબ ! મારી અને મારા માબાપની અને મોમિનોની મઝફરત કર, એ દિવસે કે જ્યારે હિસાબ લેવામાં આવશે. યા અલ્લાહ ! અમારી મઝફરત કર અને અમારા ઉપર રહેમ કર અને આફ્રિયત (સલામતી) આપ અને અમને આ દુનિયામાં અને આખિરતમાં માફ કરી દે. ખરેખર !

(તું દરેક વસ્તુ પર કુદરત ધરાવે છે.)

અથવા

رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ

(અમારા રબ ! અમને આ દુનિયામાં નેકી અને આખિરતમાં નેકી આપ અને દોઝખનો અઝાબ

અમારાથી દૂર કરી દે.)

રુકૂઅ, કયામ, સજ્દા, કઊદ, સજ્દા, કઊદ બિલકુલ પહેલી રકાતની જેમ બજાવી લાવવા. જો નમાઝ બે રકાતની હોય તો બીજી રકાતમાં તશલુદુ અને સલામ બન્ને પઢી લો.

13. તસ્બીહાતે અર્બઆ :

سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ

((બધી) શાન અલ્લાહની છે, (તેમજ બધી) પ્રશંસા અલ્લાહની છે, તે એક છે, તેના સિવાય

બીજો કોઈ ખુદા નથી અને તે સૌથી મહાન છે.)

14. તશલુદુ :

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ
وَرَسُولُهُ، اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَآلِ
إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ، اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ
عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَآلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ

(હું સાક્ષી આપું છું કે અલ્લાહ સિવાય બીજો કોઈ ખુદા નથી. જે એક છે અને તેનો કોઈ ભાગીદાર નથી અને હું સાક્ષી આપું છું કે મોહંમદ (સ.) ખુદાના બંદા અને તેના રસૂલ છે. હે અમારા રબ ! તું મોહંમદ (સ.) અને તેમની આલ પર રહેમત વરસાવજે જેવી રીતે કે તેં ઈબ્રાહીમ (અ.) અને આલે ઈબ્રાહીમ પર રહેમત વરસાવી હતી. તું દરેક પ્રકારના વખાણને પાત્ર છે અને હે અલ્લાહ ! તું તેમના પર બરકત નાઝિલ કર જેવી રીતે તેં ઈબ્રાહીમ (અ.) અને આલે ઈબ્રાહીમ પર બરકત નાઝિલ કરી હતી. તું દરેક પ્રકારની પ્રશંસાને પાત્ર છે અને મહાન છે.)

15. તશહહુદ પછીની ત્રણ સલામ :

السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ،
السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ،
السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ

(હે નબી ! આપના ઉપર અલ્લાહની સલામતી, રહેમત અને બરકત થાય. અમારા ઉપર અને
ખુદાના નેક બંદાઓ ઉપર સલામતી થાય. તમારા બધાય ઉપર અલ્લાહની સલામતી, રહેમત
અને બરકત થાય.)

સબક 3 : સલાતુલ જમાઅહનો પરિચય

સલાતુલ જમાઅહ (નમાઝે જમાઅત) એટલે એકઠા થઈને નમાઝ પઢવી. દા.ત., ઓછામાં ઓછા બે લોકો.

નમાઝે જમાઅતના ફાયદા :

જમાઅતમાં નમાઝ પઢવાથી આપણને દુનિયા અને આખેરતના ફાયદા થાય છે. કેટલાક ફાયદા નીચે મુજબ છે :

- આપસમાં મોહબ્બત અને સહકાર આપવાની ભાવનામાં વધારો થાય છે.
- ઈસ્લામની એકતા અને ઈજ્જતમાં વધારો થાય છે.
- શિસ્ત અને મુસલમાનોના ભાઈચારામાં વધારો થાય છે.

અમર્યાદિત સવાબ :

અલ્લાહે નમાઝે જમાઅતનો મોટો સવાબ રાખ્યો છે. રસૂલલ્લાહ (સ.) અને આપણા અઈમ્મા (અ.)એ નમાઝે જમાઅત ઉપર ઘણો ભાર મૂક્યો છે, માટે જ્યારે પણ મોકો મળે આપણે જમાઅતમાં જ નમાઝ પઢવી જોઈએ.

સવાબ :

- બે જણની જમાઅતનો સવાબ ૧૦૦ ગણો.
- ત્રણ જણની જમાઅતનો સવાબ ૫૦૦ ગણો.
- ચાર જણની જમાઅતનો સવાબ ૧૦૦૦ ગણો.
- પાંચ જણની જમાઅતનો સવાબ ૨૫૦૦ ગણો.
- જ્યારે જમાઅતમાં અગિયાર માણસ જોડાઈ જાય તો ફક્ત અલ્લાહ જ જાણે છે કે આપણને કેટલો સવાબ મળવાનો છે.

નમાઝે જમાઅતનું મહત્વ :

નમાઝે જમાઅતનું મહત્વ નીચેના મસઅલાઓથી સમજી શકાય છે :

- નમાઝે જમાઅતનો સવાબ એકલા નમાઝ પઢવા કરતાં ૨૫ ગણો વધારે છે.
- નમાઝે જમાઅતમાંથી કારણ વગર ગેરહાજર રહેવું જાઈઝ નથી અને નમાઝે જમાઅતને યોગ્ય કારણ વગર છોડી દેવી યોગ્ય નથી.
- જ્યારે નમાઝે જમાઅત પઢાતી હોય તો જેણે એકલા નમાઝ પઢી લીધી હોય તેણે પાછી એની એ જ નમાઝ પઢવી મુસ્તહબ છે.

નમાઝે જમાઅતની શરતો :

નીચે મુજબ નમાઝે જમાઅતની કેટલીક માહિતી આપેલી છે. વધુ માહિતી માટે ફિક્કલની કિતાબ જુઓ.

અહવત છે કે મુસ્તહબ નમાઝોની જમાઅત કોઈ પણ સંજોગોમાં કરવામાં ન આવે સિવાય કે,

- નમાઝે ઈસ્તસ્કા (વરસાદ માટેની નમાઝ).
- એ નમાઝો કે જે માઅસૂમ ઈમામ (અ.)ની હાજરીમાં વાજિબ હતી, પરંતુ ગૈબતના સમયમાં મુસ્તહબ થઈ ચૂકી છે, જેવી કે ઈદ્દેનની નમાઝ.

નમાઝે જમાઅતનો ઈમામ :

- આદિલ હોવો જોઈએ,
- બાલિગ હોવો જોઈએ,
- હલાલી હોવો જોઈએ,
- સમજદાર હોવો જોઈએ અને
- તેને નમાઝ પઢતાં આવડવી જોઈએ.

નમાઝે જમાઅતમાં મુસ્તહબ કાર્યો :

- આલિમ અને પરહેઝગાર લોકો પહેલી સફમાં ઊભા હોવા જોઈએ.

- સફો વ્યવસ્થિત બંધાયેલી હોવી જોઈએ અને એક સફ્માં ઊભા રહેવા લોકો વચ્ચે જગ્યા ન હોવી જોઈએ. બધા ખભેથી ખભો મિલાવીને ઊભા રહેવા જોઈએ.

નમાઝે જમાઅતમાં કેવી રીતે જોડાવું :

પરિસ્થિતિ	નમાઝે જમાઅતમાં કેવી રીતે જોડાવું				
	ક્યામ	રુકૂઅ	સજ્દા	તશાલુદ્દ	સલામ
ઈમામ પહેલી રકાતમાં હોય તો ક્યારે જોડાવું સારું?	અહીં જોડાવું.	અહીં જોડાવું.			
ઈમામ બીજી રકાતમાં હોય તો ક્યારે જોડાવું સારું?	અહીં જોડાવું.	અહીં જોડાવું.			
ઈમામ ત્રીજી અથવા ચોથી રકાતમાં હોય તો ક્યારે		અહીં જોડાવું.			

જોડાવું સારું?					
ઈમામ ત્રીજી અથવા ચોથી સ્કાતના ક્યામમાં હોય તો ક્યારે જોડાવું સારું?	નમાઝમાં જોડાઈને સૂરે હમ્દ પઢવાનું શરૂ કરી દો, પરંતુ ઈમામ રુકૂઅમાંથી પાછો ઊભો થાય ત્યાં સુધી તમે સૂરએ હમ્દ પઢવાનું પૂરું ન કરી શકો તો જમાઅતની નિયત બદલીને ફૂરાદાની નિયતથી નમાઝ ચાલુ રાખો.				
જો તમને ખબર ન હોય કે કઈ સ્કાત ચાલે છે તો ક્યારે જોડાવું સારું ?		અહીં જોડાવું.			
તમે મસ્જિદમાં દાખલ થયા અને છેલ્લો સજ્દો અદા થઈ રહ્યો છે.			અહીં જોડાવું.	તશાહહુદ અને સલામ વખતે ઢીંચણ ઊંચા રાખી અને હથેળી જમીન પર અડાડીને બેસી રહો અને ઈમામ સલામ	

તમે નિયત અને તકબીરતુલ એહરામ કહીને ક્યાં જોડાશો ?				પઢી લે કે તરતજ પહેલી રકાત માટે ઊભા થઈ જાઓ.
વધારાની માહિતી :	જમીનથી ઢીંચણ ઊંચા રાખીને અને હથેળીઓ જમીન પર અડાડવાની ક્રિયા બે, ત્રણ કે ચાર રકાતની નમાઝમાં જ્યારે પણ તશલુદુદ અને સલામ પઢાતી હોય અને તમે છોલ્લા સજ્દામાં જોડાઓ ત્યારે કરવાની.			

સવાલ 1 : જમાઅત ત્રીજી રકાતમાં છે અને તમે કયામમાં જોડાયા. ઈમામ રુકૂઅમાં ચાલ્યો ગયો અને રુકૂઅમાંથી પાછો ઊભો થઈ ગયો અને તમે સૂરએ હમ્દ પઢવાનું પૂરું નથી કર્યું. હવે તમારે શું કરવું જોઈએ ?

સવાલ 2 : ઈમામ રુકૂઅમાં છે અને તમે નમાઝમાં જોડાયા, પરંતુ તમને ખાત્રી નથી કે તમે નિયત અને તકબીરતુલ એહરામ કરી લેશો અને સૂરએ હમ્દ પઢી લેશો અને પછી ઈમામની સાથે રુકૂઅ અદા કરી લેશો. તેવા સમયે તમારે શું કરવું જોઈએ ?

સવાલ 3 : રસ્તો બનાવવાનું કામ ચાલી રહ્યું હતું. ફાતેમાએ વિચાર કર્યો કે હું મસ્જિદ જતાં પહેલાં જ ઘરમાં નમાઝ પઢી લઉં કારણ કે મસ્જિદમાં મને નમાઝે જમાઅત નહીં મળે, પરંતુ તે

નમાઝ પઢીને મસ્જિદ પાસે આવી તો તેને ખબર પડી કે મુખી સાહેબ મોડા આવવાના છે એટલે

નમાઝે જમાઅત મોડી શરૂ થશે અને તે શામેલ થઈ શકશે. હવે તેણે શું કરવું પડશે ?

સવાલ 4 : તમે મસ્જિદમાં તે સમયે દાખલ થયા કે જ્યારે ઈમામ છેલ્લી તશહહુદ પઢી રહ્યા

હતા અને તમારે નમાઝે જમાઅતનો સવાબ લેવો છે. તમારે શું કરવું જોઈએ ?

સવાલ 5 : નીચેની કઈ ક્રિયાઓ ઝોહર અને મગરિબની જમાઅતમાં ઈમામે ચુપચાપ અથવા

મોટા અવાજે અદા કરવી જોઈએ ?

ઝોહરમાં કેવી રીતે ?	મગરિબમાં કેવી રીતે ?
સૂરએ હમ્દ	સૂરએ હમ્દ
બિસ્મિલ્લાહિર રહમાનિર રહીમ	બિસ્મિલ્લાહિર રહમાનિર રહીમ
કુનૂત	કુનૂત
તરબીહાતે અર્બઆ	તરબીહાતે અર્બઆ
રુકૂઅનો ઝિક	રુકૂઅનો ઝિક
સજ્દાનો ઝિક	સજ્દાનો ઝિક
તશહહુદ અને સલામ	તશહહુદ અને સલામ.

સબક 4 : નાફિલા

નવાફિલ નમાઝો મુસ્તહબ (સુન્નત) નમાઝો છે અને તેમની ઘણી ફઝીલત છે.

નવાફિલ નમાઝોની કુલ ૩૪ રકાત હોય છે, તે આ પ્રમાણે છે :

- ફજની નમાઝ પહેલાં ઊભા ઊભા બે રકાત.
- ઝોહરની નમાઝ પહેલાં ઊભા ઊભા આઠ રકાત.
- અસ્રની નમાઝ પહેલાં ઊભા ઊભા આઠ રકાત.
- મગરિબની નમાઝ પછી ઊભા ઊભા ચાર રકાત.
- ઈશાની નમાઝ પછી એક રકાત (બેઠાં બેઠાં બે રકાત).
- તહજજુદની નમાઝ ઊભા ઊભા અગિયાર રકાત.

નોંધ : બે કરતાં વધારે રકાતની નમાઝ હોય તો બબ્બે રકાતની નિયતથી ફજની નમાઝની જેમ પઢો.

તહજજુદની નમાઝ :

મુસ્તહબ નમાઝોમાં સૌથી મહત્વની અને સૌથી ફઝીલતવાળી નમાઝ ‘તહજજુદ’ની નમાઝ છે.

તેનું બીજું નામ ‘નમાઝે શબ’ પણ છે.

નમાઝે તહજજુદની ફઝીલત :

- કયામતના દિવસે અલ્લાહની મગ્ફેરત અપાવશે.
- ઈમાનનું મૂળ છે.
- કબરના સવાલ જવાબમાં મદદ કરશે.
- શયતાનો દૂર રહે છે.
- શરીર તંદુરસ્ત રહે છે.
- દુઆઓ અને નેકીઓ કબૂલ થાય છે.
- ઈલ્મનું મૂળ છે.
- જન્મતની ચાવી છે.
- મલકુલ મોત પાસે શક્ષાઅત કરે છે.
- કબરમાં આરામ પહોંચાડે છે.
- ફરિશ્તાઓની મિત્ર છે.
- દોઝખની આગની સામે દીવાલ છે.
- દુશ્મનો સામે રક્ષણ આપે છે.
- અલ્લાહ રાજી થાય છે.
- પુલે સિરાત પાર કરાવે છે.
- રોજીમાં બરકત આપે છે.

તહજજુદની નમાઝનો સમય :

મધ્યરાત્રીથી સુબહે સાદિક સુધી કોઈ પણ સમયે.

ફઝીલતનો સમય :

સુબહે સાદિક પહેલાંના રાત્રીના છેલ્લા કલાકોમાં કે જેથી નમાઝે તહજજુદની નમાઝ પછી ફઝની નમાઝ પઢી શકાય.

તહજજુદની નમાઝ પઢવાની પધ્ધતિ :

- તહજજુદની નમાઝ અગિયાર રકાતની હોય છે.
- જેમાં બબે રકાતની નિયતથી પાંચ નમાઝો અને એક રકાતની નિયતથી એક નમાઝ પઢવાની હોય છે.
- પહેલી બે રકાતોમાં - પહેલી રકાતમાં સૂરએ હમ્દ પછી સૂરએ તોહીદ પઢવો અને બીજી રકાતમાં સૂરએ હમ્દ પછી સૂરએ કાફરૂન પઢવો મુસ્તહબ છે.
- બીજી બે રકાતો ફઝની નમાઝની જેમ પઢવી.
- ત્રીજી બે રકાતો ફઝની નમાઝની જેમ પઢવી.
- ચોથી બે રકાતો ફઝની નમાઝની જેમ પઢવી.

- પાંચમી બે રકાતો નમાઝે શકાની નિયતથી પઢવી, જેમાં પહેલી રકાતમાં સૂરએ હમ્દ પછી સૂરએ ફલક પઢવો અને બીજી રકાતમાં સૂરએ હમ્દ પછી સૂરએ નાસ પઢવો.
- છેલ્લી એક રકાત અગિયારમી નમાઝે વિતરની નિયતથી પઢવી, જેમાં સૂરએ હમ્દ પછી સૂરએ તોહીદ ત્રણ વાર, સૂરએ ફલક ત્રણ વાર અને સૂરએ નાસ એક વાર પઢવો.

પછી દુઆએ કુનૂત માટે હાથ બુલંદ કરવા અને સિત્તેર વખત

اَسْتَغْفِرُ اللهَ رَبِّيْ وَ اَتُوْبُ اِلَيْهِ પઢવું

તે પછી ૪૦ મોમિનો તેઓ જીવતા હોય કે વફાત પામી ચૂક્યા હોય તેમનાં નામ આવી

રીતે લેવાં. (નામ)..... اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ

- જો તમને ૪૦ મોમિનોના નામ યાદ ન હોય તો ફક્ત આટલું કહી દો,

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُؤْمِنَاتِ

- તે પછી ૩૦૦ વખત اَلْعَفُو
- અંતમાં પઢો સાત વખત هَذَا مَقَامُ اَعُوْذُ بِكَ مِنَ النَّارِ
- પછી રુકૂઅ, સજ્જદા અને સલામ અદા કરીને નમાઝ પૂરી કરો.

નોંધ : નમાઝે તલજજુદ પૂરી કરતાં કરતાં ફજની નમાઝનો સમય થઈ ચૂક્યો હોય તો સુબહની નવાફિલની નિયત કરીને બે રકાત સુન્નત નમાઝ પઢી લો અને જો સમય ન થયો હોય તો સુબહની નમાઝનો સમય ન થઈ જાય ત્યાં સુધી કોઈ પણ દુઆ પઢો.

સબક 5 : નમાઝની ફિલોસોફી

ઈબાદતમાં સૌથી વધારે મહત્વની વસ્તુ નમાઝ છે.

નમાઝ પઢવી એટલે અલ્લાહ પ્રત્યેના આપણા સમર્પણને વ્યક્ત કરવું અને ખાલિક અને અબ્દ વચ્ચેની વાતચીતનો વસીલો.

મૌલા અલી (અ.)એ નમાઝ વિષે ફરમાવ્યું છે કે, “જાણી લો કે તમારાં બધાં કાર્યો તમારી નમાઝ પ્રમાણે હશે.”

આ કોલ મુબારક ઉપરથી આપણને જાણવા મળે છે કે જો આપણી નમાઝ કબૂલ થઈ જાય તો આપણી બીજી બધી નેકીઓ કબૂલ થઈ જશે અને જો આપણી નમાઝ કબૂલ નહીં થાય તો આપણી અન્ય નેકીઓ પણ કબૂલ થવાની નથી.

નમાઝ નમાઝીના જીવનમાં ઘણી સારી અસર કરે છે.

નમાઝ માણસના નફ્સને શિક્ષી દૂર રાખે છે અને જ્યારે દિલથી નમાઝ પઢવામાં આવે તો નૈતિક બીમારીઓ પણ દૂર થઈ જાય છે. દા.ત., કુફ્ર, નિક્ફાક (આડંબર), તકબ્બુર (અહંકાર), બેઈમાની, વગેરે.

- સમયસર નમાઝ પઢવાથી માણસ શિષ્ટાચારી બને છે અને તેની અંદર સમયસૂચકતા આવે છે. નમાઝ લોકોના જીવનમાં મક્સદ પેદા કરે છે અને સ્થિરતા લાવે છે.
- ચિંતાના સમયે નમાઝ શાંતિ આપે છે કે જેથી માણસ બધી ચિંતાઓ છોડીને પોતાનું માથું અલ્લાહના દરવાજે નમાવીને હિંમત પામી શકે છે.
- રસૂલલ્લાહ (સ.) હઝરત બિલાલને ફરમાવતા કે જેઓ મુઅઝિઝન હતા, “અય બિલાલ ! મને આરામ પહોંચાડો.” તેનો અર્થ એ હતો કે હવે અઝાન આપો અને લોકોને નમાઝ માટે બોલાવો.

નમાઝ વડે પાકીઝગી અને સંપન્નતા મળે છે. નમાઝ પઢીને માણસ પોતાની રૂહ અને અલ્લાહ વચ્ચેની ગેબી હકીકતો જાણે છે. નમાઝથી સંબંધ ધરાવતાં બીજાં બધાં કાર્યો ઉપર નમાઝ એક વિશેષ અસર છોડે છે.

આ જ કારણે આપણે નમાઝ સાથે સંબંધ ધરાવતી અને નમાઝની અંદર અદા કરવામાં આવતી બાબતો ઉપર નજર કરીશું અને દરેક બાબત પાછળ રહેલી ફિલોસોફીનો અભ્યાસ કરીશું. આવી

રીતે આપણને ખબર પડી જશે કે નમાઝ આપણે જે રીતથી પઢીએ છીએ તે શા માટે પઢીએ છીએ.

નમાઝની રૂઢ :

નમાઝ પોતાના શબ્દો વડે, હલનચલન વડે, સજ્દાઓ વડે, રુકૂઓ વડે અને દુઆઓ વડે માણસને પોતાનું વ્યક્તિત્વ નવેસરથી ઘડવાનો મોકો આપે છે.

નમાઝના ઝિક્ર અને તેની પાછળ કરેલી ફિલોસોફીને સારી રીતે સમજીને પઢેલી નમાઝ જાણે એક રૂહાની મુસાફરી છે. મોમિન માટે એક મેઅરાજ છે.

તેની બીજી બાજુ વિધિવત્ નમાઝ પઢવી અને તેમાં ધ્યાન ન આપવું તે જાણે કે રૂહ વગરનું મડદું છે.

નમાઝને સમજવાની અને એકાગ્રતાથી પઢવાની કોશિશ કરતા સમયે એવી જગ્યા પસંદ કરવી વધારે યોગ્ય છે કે જે સાદાઈવાળી, શાંત અને ખાનગી જગ્યા હોય કે જ્યાં ધ્યાનભંગ ન થાય.

નમાઝ રમતગમત નથી કે આપણે તેને જેમ તેમ ઉતાવળથી પઢી લઈએ. નમાઝની અંદર શિસ્ત સૌથી વધારે મહત્વની છે.

યાદ રાખો જો આપણે આ ખજાનાથી ફાયદો ઉઠાવવો હોય તો પછી આપણે આપણા અમલ પાછળ મહેનત કરવાની તૈયારી રાખવી પડશે.

નોંધ : નમાઝ પઢી લીધા પછી આપણે હઝરત બીબી ફાતેમા ઝહરા (સ.)ની તસ્બીહ પઢીએ તે ખૂબ જ મુસ્તહબ છે.

નમાઝની અંદર બેદરકારી :

અમે વારંવાર કહ્યું છે તેમ નમાઝ ઈસ્લામની બધી ઈબાદતોમાં કેન્દ્રનું સ્થાન ધરાવે છે, તેને પઢવી વાજિબ છે અને તેને ન પઢવાનું કોઈ બહાનું સ્વીકાર્ય નથી.

હકીકતમાં તો જો કોઈ માણસ એટલો બીમાર હોય કે જો ઊભો રહીને નમાઝ ન પઢી શકતો હોય તો બેઠાં બેઠાં પઢવી જોઈએ અને જો એ પણ શક્ય ન હોય તો એવી રીતે સૂતાં સૂતાં નમાઝ પઢવી જોઈએ કે તેની જમણી બાજુએ કિબ્લો હોય.

રસૂલુલ્લાહ (સ.)ની હદીસ છે કે, “અલ્લાહ એવા માણસ પાસેથી બધી બરકતો લઈ લે છે કે જે નમાઝ નથી પઢતો અથવા નમાઝ પઢવામાં બેદરકારી કરે છે. તે ઘણી ખરાબ સ્થિતિમાં મૃત્યુ પામશે અને બરઝખમાં તેના પર અઝાબ થશે અને ક્યામતના દિવસે તેને ઘણી મુશ્કેલીઓ પડશે.”

એક અન્ય હદીસમાં રસૂલલ્લાહ (સ.) એ ફરમાવ્યું છે કે, “જે કોઈ પોતાની નમાઝને મહત્વ ન આપે એ મારી ઉમ્મતમાંથી નથી.”

એક મુસલમાને પોતાની નમાઝ સતત સુધારતા રહેવી જોઈએ. આપણે આપણી નમાઝ ત્યારે ન પઢવી જોઈએ કે જ્યારે ઘેનમાં હોઈએ અથવા આપણે થાકેલા હોઈએ, તેના બદલે આપણે થોડા સમય માટે રોકાઈ જવું જોઈએ કે જ્યાં સુધી આપણું મન નમાઝમાં ધ્યાન આપવા માટે પાછું તાજું ન થઈ જાય.

છેવટે આપણે આપણા માઅસૂમીન (અ.)ની નમાઝ વિષે વિચારી લઈએ કે તેઓ તેમના રબની મુલાકાત માટે કેવી રીતે તૈયારી કરતા હતા.

મૌલા અલી (અ.) નો ચહેરો વુઝૂ કરતા સમયે અલ્લાહના ખોફ્તી પીળો પડી જતો હતો અને આપ ફરમાવતા હતા કે, “મારા માટે અલ્લાહને તેનો ભરોસો પાછો આપવાનો સમય આવી ગયો છે.”

સબક 6 : નમાઝની વાજિબાતનું પુનરાવર્તન

નમાઝમાં વાજિબ શું છે ?

આપણે જાણીએ છીએ તેમ નમાઝ જુદા જુદા ભાગોથી બનેલી છે. અહીં આપણે નમાઝની વાજિબ ક્રિયાઓ વિષે જાણીશું.

નમાઝમાં અગિયાર ક્રિયાઓ વાજિબ છે :

1. નિયત : કોઈ પણ સમયની નમાઝ પઢવાનો 'કુર્બતન ઈલ્લાહ' કરેલો ઈરાદો.
2. તકબીરતુલ ઓહરામ : નમાઝની અંદર પહેલી વખત 'અલ્લાહો અકબર' કહેવું.
3. કયામ : કિરઅત માટે ઊભા રહેવું.
4. કિરઅત : કયામની અંદર બે સૂરાની તિલાવત અથવા તસ્બીહાતે અર્બઆ.
5. રુકૂઅ : કમ્મરમાંથી નમી જવું.
6. બે સજ્દા : જમીન ઉપર કપાળ, ઘૂંટણ, બન્ને હાથની હથેળીઓ અને બન્ને પગના અંગૂઠા મૂકીને સજ્દો કરવો.

7. ઝિક્ર : **سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ وَبِحَمْدِهِ** રુકૂઅમાં અને

سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى وَبِحَمْدِهِ સજ્દામાં પઢવામાં આવે છે.

8. તશલુદ્દ : બીજ અને છેલ્લી રકાતની અંદર બે સજ્દા કરી લીધા પછી બેઠાં બેઠાં પઢવામાં આવે છે તે.
9. સલામ : નમાઝની અંદર બેઠાં બેઠાં સૌથી છેલ્લે જે પઢવામાં આવે છે તે.
10. તરતીબ : તરતીબ એટલે શરીઅત પ્રમાણે ક્રમબદ્ધ તરીકાથી એક પછી એક ક્રિયાઓ બજાવી લાવવી.
11. મુવાલાત : મુવાલાત એટલે કોઈ પણ વક્ફો કર્યા વગર સતત ક્રિયાઓ બજાવી લાવવી.

સબક 7 : રુક્ન અને ગેરરુક્નનું પુનરાવર્તન

નમાઝની વાજિબ ક્રિયાઓ બે પ્રકારની છે :

- રુક્ન અને
- ગેરરુક્ન

રુક્ન એટલે નમાઝની એ ક્રિયાઓ કે જે તેનો પાયો છે, જો વાજિબ રુક્ન ક્રિયાઓને જાણી જોઈને કે ભૂલેચૂકેય ઘટાડવામાં કે વધારવામાં આવે તો નમાઝ બાતિલ થઈ જાય છે.

ગેરરુક્ન એટલે નમાઝની એ ક્રિયાઓ કે જે નમાઝનો પાયો નથી, પરંતુ તેમ છતાંય વાજિબ છે. જો આવી ક્રિયાઓને જાણી જોઈને ઘટાડવામાં કે વધારવામાં આવે તો નમાઝ બાતિલ છે, પરંતુ ભૂલથી જો તેમને ઘટાડવામાં કે વધારવામાં આવે તો નમાઝ બાતિલ નથી.

નમાઝની રુક્ન અને ગેરરુક્ન ક્રિયાઓ :

રુક્ન	ગેરરુક્ન
નિયત	ફિરઅત
તકબીરતુલ ઓહરામ	ઝિક

કયામ *	તશલ્લુદ
	સલામ
બે સજ્દા	તરતીબ
	મુવાલાત

***નોંધ :** કયામની અંદર કયામ મુત્તસિલ બરુકૂઅનો પણ સમાવેશ થાય છે. આ કયામમાં રુકૂઅમાં જતાં પહેલાં બે ઘડી ચુપચાપ ઊભા રહેવાનું હોય છે, જો કે તેમાં “અલ્લાહો અકબર” કહી શકાય છે. આ કયામ વગર રુકૂઅમાં ચાલ્યા જવાથી નમાઝ બાતિલ થઈ જાય છે.

સબક 8 : ઈસ્લામના મરજિયાત અને ફરજિયાત વેરા

ઈસ્લામ સમાજના ગણતરીના જ લોકોમાં દોલતની સંગ્રહખોરીને રોકી દેવા માગે છે કે જેથી સમાજ અમીર અને ગરીબ એમ બે વર્ગમાં વહેંચાઈ ન જાય.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં દોલત ઉપર ઈસ્લામી વેરાની વાત આ રીતે સમજાવે છે :

પારા-૨૮, સૂરએ હશ્ર, સૂરા-૫૮, આયત-૭

كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ^ط

(...કે જેથી એમ ન બને કે તે દોલત તમારા માલદાર લોકોની વચ્ચે જ રહે...)

લોકોની આર્થિક પરિસ્થિતિમાં આ પ્રકારની સમાનતા લાવવા માટે ઈસ્લામે સમાજના માલદાર લોકો પાસેથી વધારાની દોલત ગરીબો સુધી પહોંચાડવાની એક મહત્વની પદ્ધતિ અપનાવી છે.

આ પદ્ધતિ બન્ને સ્તરે કામ કરે છે :

વ્યક્તિગત સ્તરે :

ઈસ્લામ મુસલમાનોને બીજાઓની પરિસ્થિતિથી વાકેફ રહેવાનું પ્રોત્સાહન આપે છે અને તે માટે સદકો આપવાનું સૂચન કરે છે. અરબીમાં સદકાને ‘ઈન્ફાક’ પણ કહેવાય છે.

સામાજિક સ્તરે :

દરેક મુસલમાન પર ફરજિયાત વેરા નાખીને સામાજિક સ્તરે આર્થિક સમાનતા લાવવામાં આવે છે. ફરજિયાત વેરામાં ખુમ્સ અને ઝકાતનો સમાવેશ થાય છે.

ટૂંકમાં ઈસ્લામનું લક્ષ્ય છે કે ગરીબાઈને દૂર કરવી અને દાનને બિરદાવવું.

સબક 9 : ખુમ્સ

ખુમ્સ ફુરૂએ દીનમાં પાંચમા નંબરમાં આવે છે અને તે બધા મુસલમાનો પર વાજિબ છે.

ઈસ્લામી ભાષામાં ખુમ્સનો અર્થ કોઈ પણ માણસે પ્રાપ્ત કરેલી દોલતની કેટલીક વસ્તુઓનો પાંચમો ભાગ એવો થાય છે અને તેને ઈસ્લામી વેરા તરીકે ચૂકવવામાં આવે છે.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૧૦, સૂરએ અન્ફાલ, સૂરા-૮, આયત-૪૧

وَأَعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَ
الْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ[۝]

(અને જાણી લો કે જે કંઈ તમે પ્રાપ્ત કરો કોઈ પણ વસ્તુમાંથી (ગનીમત) તો એ કે અલ્લાહ માટે છે તેનો પાંચમો ભાગ (ખુમ્સ) અને રસૂલ માટે, ઝિલફુર્બા માટે અને યતીમો માટે અને મિસ્કીનો

માટે અને મુસાફરો માટે...)

ખુમ્સ નીચે મુજબની સાત વસ્તુઓ પર આપવામાં આવે છે :

1. ચોખ્ખી બચત ઉપર.
2. હલાલ રોજની સાથે હરામ રોજ ભળી હોય ત્યારે.
3. દાટેલા ખજાના ઉપર.
4. ખનિજ પદાર્થ ઉપર.
5. દરિયામાં ડૂબકી મારીને મળેલા રત્નો ઉપર.
6. યુધ્ધમાં પ્રાપ્ત કરેલા માલ ઉપર.
7. ખરીદેલી જમીન ઉપર.

આપણે જેમ જાણી ચૂક્યા છીએ તેમ ખુમ્સ સાત વસ્તુઓ ઉપર વાજિબ છે, પરંતુ આપણે ચોખ્ખી બચત ઉપરના ખુમ્સની ચર્ચા કરીશું.

બીજી બંધી વસ્તુઓ ઉપર ખુમ્સની જાણકારીની વધુ પડતા મુસલમાનોને જરૂર પડતી નથી, પરંતુ જ્યારે જરૂર પડે ત્યારે તેઓ ફિક્કલની કિતાબોનો સહારો લઈ શકે છે.

ચોખ્ખી બચત ઉપર ખુમ્સ :

આવક + નવી વસ્તુઓ - જરૂરી ખર્ચ = ચોખ્ખી બચત

ચોખ્ખી બચત / 20% = ખુમ્સ

જરૂરી ખર્ચ	
ખાવાની વસ્તુઓ	રહેવાની જગ્યા
પીવાની વસ્તુઓ	ગાડીનું ભાડું કે પટ્રોલનો ખર્ચ
દવાનું ખર્ચ	ફર્નિચર
સદકા	વિવાહના ખર્ચ
ભેટ	હજ
કર્ઝની ભરપાઈ	ઝિયારત
નોકરોનો પગાર	ડોનેશન
ઈન્શ્યોરન્સ પ્રીમિયમ	કાનૂની દંડ
તમારા પગારમાંથી કાપી નાખવામાં આવતા પ્રોવિડન્ટ ફંડ અથવા પેન્શન પ્લાન, ઈન્કમેટેક્સ, વગેરેના પૈસા.	

નીચે મુજબની વસ્તુઓ ઉપર ખુમ્સ લેવામાં આવતું નથી :

1. દહેજ (મહેર) પર કોઈ ખુમ્સ લેવામાં આવતું નથી.
2. ખુમ્સ વારસા ઉપર લેવામાં આવતું નથી, પરંતુ એહતિયાતે વાજિબ છે કે વારસો એવી જગ્યાએથી મળે કે જ્યાંથી મળવાની આપણને અપેક્ષા ન હોય. દા.ત., દૂરના એવા સગાંસંબંધીઓનો વારસો કે જે આપણને આશા જ ન હોય કે તેનો વારસો આપણને

મળવાનો છે તો બધા જરૂરી ખર્ચ કાઢી દીધા પછી વર્ષના અંતે રહેલી તેની રકમમાંથી ખુમ્સ આપવું જોઈએ.

ખુમ્સની વહેંચણી :

ખુમ્સની રકમને બે ભાગમાં વહેંચવામાં આવશે.

સેહમે ઇમામ :

તેનો હક ઇમામે જમાનાનો છે અને ઇમામની ગૈબતના જમાનામાં આ ભાગ હાજરપીરને આપવામાં આવે છે અને તેમની ઇજાઝતથી આપણે તે પૈસાનો ઉપયોગ બીજાં કાર્યોમાં કરી શકીએ છીએ. દા.ત., મસ્જિદ બનાવવી, મદ્રેસા બનાવવા, વગેરે.

સેહમે સાદાત :

આ ભાગ આલે રસૂલ (સ.)માંથી કોઈ પણ જરૂરતમંદને આપી શકાય છે.

ખુમ્સ ગણવાના દાખલા :

દાખલો 1 : મોહસિન દર મહિને રૂપિયા ૨૫૦૦/- કમાય છે. તે એપ્રિલ મહિનાની પંદરમી તારીખે ખુમ્સ કાઢવાનો છે. તેનો માસિક ખર્ચ આ પ્રમાણે છે :

અપડાઉન કરવા માટે ગાડીનું ખર્ચ રૂપિયા ૧૦૦/-

ઘર ખર્ચ - રૂપિયા ૩૦૦/-

લોનની ભરપાઈ - રૂપિયા ૮૦૦/-

ઈન્શ્યોરન્સ - રૂપિયા ૨૦૦/-

તેની બચતના ખાતામાં - રૂપિયા ૫૦૦૦/-

સવાલ : જો તેણે ક્યારેય પણ ખુમ્સ આપ્યું ન હોય તો તે કેટલું ખુમ્સ આપશે ?

જવાબ : બધા સરકારી ખર્ચ બાદ કરતાં તેને પગાર મળે છે રૂપિયા ૨૫૦૦/-

મહિનાના બધા ખર્ચ છે રૂપિયા ૧૪૦૦/-

બચત છે રૂપિયા ૫૦૦૦/-

બધા ખર્ચ બાદ કરીને પગારમાંથી બાકી રહી જાય છે રૂપિયા ૧૧૦૦/-

જે રકમ ઉપર ખુમ્સ વાજિબ છે, તે રકમ રૂપિયા ૬૧૦૦/- હશે.

તેની ૨૦% ખુમ્સ રૂપિયા ૧૨૨૦/- થાય.

સેહમે સાદાત રૂપિયા ૬૧૦/- અને

સેહમે ઈમામ રૂપિયા ૬૧૦/-

દાખલો 2 : ધારી લો કે તે દર વર્ષે ખુમ્સ અદા કરે છે અને તેણે ચોખ્ખી બચતમાંથી રૂપિયા ૪૦૦૦/- ખુમ્સ અદા કરી દીધી છે. શું તેને આ રકમ ઉપર આ વર્ષે ફરીથી ખુમ્સ અદા કરવી પડશે ? જો ના, તો તે કેટલી રકમ ઉપર ખુમ્સ અદા કરશે ?

તેનો ઉકેલ :

જે રૂપિયા ૪૦૦૦/-ની ખુમ્સ તેણે અદા કરી દીધી તેના ઉપર તે ફરીથી ખુમ્સ અદા નહીં કરે. હવે આ વર્ષે તેણે આવી રીતે ખુમ્સ અદા કરવાની રહેશે.

બધા સરકારી ખર્ચની બાદબાકી કરી દીધા પછીની આવક રૂપિયા ૨૫૦૦/-

મહિનાનો ખર્ચ રૂપિયા ૧૪૦૦/-

ચોખ્ખી બચતમાંથી ખુમ્સ ન આપેલી રકમ રૂપિયા ૧૦૦૦/-

બધા ખર્ચ બાદ કરતાં પગારમાંથી બચતી રકમ રૂપિયા ૧૧૦૦/-

કુલ કેટલી રકમ ઉપર ખુમ્સ વાજિબ થાય છે ? રૂપિયા ૨૧૦૦/-

રૂપિયા ૨૧૦૦/- ઉપર ૨૦% ખુમ્સ રૂપિયા ૪૨૦/-

સેહમે સાદાત રૂપિયા ૨૧૦/- અને

સેહમે ઈમામ રૂપિયા ૨૧૦/-

ખુમ્સ વિષેના સવાલ :

સવાલ 1 : ખુમ્સ કાઢી લીધા પછી ફાતેમાએ શહેરમાં પૂછતાછ કરી કે શહેરમાં કોઈ ગરીબ સૈયદ છે કે નહીં ? તેને જણાવવામાં આવ્યું કે આ શહેરમાં કોઈ ગરીબ સૈયદ નથી અને ભવિષ્યમાં હોવાની શક્યતા પણ ઓછી છે. હવે ફાતેમા સેહમે સાદાતને કેવી રીતે કાઢશે ?

સવાલ 2 : સાદિક અને તેનો પરિવાર પોતાના ઘરમાં રહેતો હતો. તેમને વેપારમાં ઘણો મુનાફો થયો એટલે તેમણે નવું ઘર લઈ લીધું. શું તેને વર્ષના અંતે તે ઘર ઉપર ખુમ્સ આપવાની રહેશે ?

સવાલ 3 : જફરને પોતાની મિલકતનું ભાડું મળે છે અને તેનો ભોજન વ્યવસ્થાનો વેપાર પણ છે. વર્ષ ૨૦૦૪ના અંતમાં તેને ભોજન વ્યવસ્થાના વેપારમાં નુકસાન થયું. હવે તે પોતાની ખુમ્સની ગણતરી કેવી રીતે કરશે ?

સવાલ 4 : આરિફે પોતાની પેઢીની સ્થાપના કરી અને વર્ષના અંતમાં તેને ખુમ્સ કાઢવી છે. તેને ખુમ્સ કાઢવામાં મદદ કરો.

- તેણે પોતાની પેઢી ઊભી કરી રૂપિયા ૧૦,૦૦૦/-માં
- તેની પાછળ કુલ રકમ ખર્ચ થઈ રૂપિયા ૧૦૦૦/-
- તેના અંગત અને પારિવારિક ખર્ચની કુલ રકમ રૂપિયા ૪૦૦૦/-
- તેના હાથમાં રહેલી રકમ રૂપિયા ૧૦,૦૦૦/-
- તેણે વસાવેલો વેપારી માલ રૂપિયા ૨૦,૦૦૦/-ની કિંમતનો.

સબક 10 : ઝકાત

અરબીમાં ઝકાતનો અર્થ વિકાસ અથવા વૃદ્ધિ થાય છે. તેનો અર્થ પાક કરવું એમ પણ થાય છે, જેમકે નીચે મુજબની આયતમાં ઉલ્લેખ થયો છે :

પારા-૧૧, સૂરએ તૌબા, સૂરા-૮, આયત-૧૦૩

خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ

(તેમના માલમાંથી સદકો લે કે જેથી તેના વડે તું તેમને તાહિર અને ઝકી કરી નાખે અને તેમના

માટે દુઆ માગે...)

તે ઉપરાંત ઘણી બધી આયતોમાં અલ્લાહ ઝકાતનો ઉલ્લેખ નમાઝ પછી તરત કરે છે કે જે ઝકાતના મહત્વનું સૂચન કરે છે :

પારા-૧, સૂરએ બકરહ, સૂરા-૨, આયત-૪૩

وَأَقِمْوَا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ

(અને નમાઝ કાયમ કરો અને ઝકાત આપો...)

ઝકાત ઈસ્લામનું ચોથા નંબરનું કુરુએ દીન છે. ઝકાત માલ ઉપર ૨.૫% છે. ઝકાત બે પ્રકારની હોય છે :

1. માલની ઝકાત - જે મિલકત ઉપર લેવામાં આવે છે.
2. ક્ષિત્રાની ઝકાત - જે ઈદુલ ક્ષિત્રના દિવસે લેવામાં આવે છે.

માલની ઝકાત :

આ ઝકાત નવ વસ્તુઓ ઉપર વાજિબ છે.

1. ઘઉં
2. જવ
3. ખજૂર
4. દ્રાક્ષ
5. ગાય તથા ભેંસ
6. બકરી
7. ઘેટું
8. ઊંટ
9. સોના અને ચાંદીના સિક્કા.

ઝકાતની વહેંચણી :

કુરઆને મજીદમાં આ વિષે સ્પષ્ટ રીતે હિદાયત કરવામાં આવી છે :

પારા-૧૦, સૂરએ-તૌબા, સૂરા-૮, આયત-૬૦

إِنَّمَا الصَّدَقَتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَمِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ
 قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَرَمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَابْنِ السَّبِيلِ ۖ فَرِيضَةً
 مِّنَ اللَّهِ ۖ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٦٠﴾

(ખરેખર સદકા ફકરાઅ માટે અને મસાકીન અને આમેલીન અને મોઅલ્લફતે કોલૂબોલુમ અને ફિર્રેકાબ અને ગારેમીન માટે છે અને અલ્લાહની રાહમાં અને ઈબ્ને સબીલ માટે અલ્લાહ તરફથી ફજ કરવામાં આવી છે અને અલ્લાહ હકીમ અને અલીમ છે.)

માલની ઝકાતના હકદાર આ પ્રમાણે છે :

ફકરાઅ	તે એવા લોકો છે કે જે પોતાના આખા વર્ષનો ખર્ચ પૂરો કરી શકતા નથી.
મસાકીન	તેઓ ફકરાઅ કરતાં પણ ખરાબ પરિસ્થિતિમાં છે.
આમેલીન	ઝકાત વસૂલ કરનારા લોકો.
ફિર્રેકાબ	ગુલામીના બંધનમાં સપડાયેલા લોકો.
અલ ગારેમીન	કર્જમાં ડૂબેલા લોકો.
ઈબ્ને સબીલ	એવા મુસાફરો કે જેમની પાસે મંઝિલ સુધી પહોંચવા પૈસા બાકી ન હોય.

ફી સબીલિલ્લાહ	અલ્લાહની રાહમાં.
અલ મોઅલ્લફ્તે	એવા ગેરમુસ્લિમો કે જેઓ ઝકાતના કરને મુસલમાન પાસેથી લઈ જતા
કોલૂબોલુમ	હોય અથવા મુસલમાનોની મદદ કરતા હોય.

ફિત્રાની ઝકાત :

ઈદુલ ફિત્રની રાત્રે પરિવારના વડા ઉપર કે જે પોતાના પરિવારનું ભરણપોષણ કરતો હોય તેના ઉપર ફિત્રાની ઝકાત આપવી વાજિબ થઈ જાય છે.

ફિત્રાની ઝકાત આપવાની શરતો આ પ્રમાણે છે :

	મગરિબ પહેલાં	મગરિબ પછી
મુસલમાન મહેમાન	કુટુંબના વડાએ ઝકાત અદા કરવી..	કુટુંબના વડાએ ઝકાત અદા કરવાની જરૂર નથી..
કાફિર મહેમાન	કુટુંબના વડાએ ઝકાત અદા કરવી..	કુટુંબના વડાએ ઝકાત અદા કરવાની જરૂર નથી..
નવજાત બાળક	કુટુંબના વડાએ ઝકાત અદા કરવી..	ઝકાત અદા કરવી મુસ્તહબ છે.
મહેમાન વિદાય લે	કુટુંબના વડાએ ઝકાત અદા કરવાની જરૂર નથી.	કુટુંબના વડાએ ઝકાત અદા કરવી.
માણસ મરી જાય	કુટુંબના વડાએ ઝકાત અદા કરવાની જરૂર નથી.	કુટુંબના વડાએ ઝકાત અદા કરવી.

ફિત્રાની ઝકાત આપવાની જવાબદારી જેના માથે છે તે પરિવારના વડાએ ઝકાત આપવાની નિયતથી રાત્રે પૈસા જુદા મૂકી દેવા જોઈએ. બહેતર છે કે ઝકાત ઈદની નમાઝ પહેલાં આપવામાં આવે, પરંતુ ઈદની નમાઝ પછી પણ ફિત્રાની ઝકાત આપી શકાય છે.

ફિત્રાની ઝકાત આ વસ્તુઓની આપવાની હોય છે :

- ઘઉં
- ખજૂર
- દૂધ
- દ્રાક્ષ અથવા આ વસ્તુઓની કિંમતના પૈસા

ફિત્રાની અન્ય શરતો :

1. માણસ દીઠ ફિત્રો ૩ કિલોના વજનનો કાઢવો અથવા તેટલા વજનની વસ્તુની કિંમતના પૈસા કાઢવા.
2. ફિત્રા માટે પૈસા એવી સંસ્થાને પણ આપી શકાય છે કે જે ફિત્રા માટે અનાજ ખરીદવાની અને ફિત્રાના હક્કદારોને તે અનાજ પહોંચાડવાની જવાબદારી લેતી હોય.
3. જો ફિત્રો અનાજના સ્વરૂપમાં આપવો હોય તો ધ્યાન રાખો કે અનાજની ગુણવત્તા સારી હોય અને તેમાં ભેળસેળ કરવામાં આવેલી ન હોય.

4. એક માણસ ત્રણ જુદા જુદા પ્રકારના અનાજને ફિત્રામાં ન કાઢી શકે, પરંતુ પરિવારનો દરેક સભ્ય જુદા જુદા સ્વરૂપમાં ફિત્રો કાઢી શકે છે.

ફિત્રો નીચે મુજબના લોકોને આપી શકાય :

1. માલની ઝકાતના હકદારો.
2. ગરીબ શીઆ મોમિન (ગરીબ, સગાંવડાલાં, પાડોશીઓ અને આલિમોને પ્રાથમિકતા આપવી જોઈએ.)
3. તમારા પોતાના શહેરના અથવા ગામના ગરીબોને ફિત્રો આપવામાં પ્રાથમિકતા આપવી વાજિબ છે.
4. જેને ફિત્રાના પૈસા વડે મદદ કરવામાં આવે તેને કહેવાની જરૂર નથી કે પૈસા ફિત્રાના છે.

નોંધ :

1. સૈયદનો ફિત્રો સૈયદ અને બિનસૈયદ બન્ને લઈ શકે.
2. બિનસૈયદનો ફિત્રો ફક્ત બિનસૈયદ જ લઈ શકે.

ફિત્રો કેટલો આપવો જોઈએ ?

1. હકદારોનો એક વર્ષનો ખર્ચ નીકળી જાય તેટલો ફિત્રો આપવો જોઈએ. (આપણા ઘરમાંથી બે ચાર જાણનો ફિત્રો આપીને કે જેનો એક વર્ષનો ખોરાક બની શકે.)
2. ફિત્રાના પૈસામાંથી હકદારને એવી વસ્તુ ખરીદીને આપી શકાય કે જેનાથી તેની આવક ઊભી થાય, દા.ત., દુકાન કરી આપવી અથવા સિલાઈ મશીન ખરીદી આપવું.

ઝકાત વિષેના સવાલ :

સવાલ 1 : સાજેદાએ નિર્ણય કર્યો કે તે માહે રમઝાન પોતાના પિતાના ઘેર વિતાવશે અને ઈદુલ ફિત્ર માટે પોતાના ઘેર પાછી આવી જશે, પરંતુ માહે રમઝાનની ૩૦ તારીખની બપોર પછી તેણીની સાસુમા બીમાર પડી ગયાં એટલે તેણીએ પાછા ઘેર આવી જવું પડ્યું. હવે સાજેદાનો ફિત્રો કોણ આપશે ? તમારા જવાબને સમજાવો.

સવાલ 2 : અમીનના પિતા ગુજરી ગયા અને જ્યારે તેમની મિલકતની તપાસ કરવામાં આવી તો જાણવા મળ્યું કે તેમણે ઝકાત અદા કરી ન હતી. તેમના માથે મોટું કર્ઝ હતું અને તેમણે હજ પાણ કરી ન હતી. ઉપરોક્ત બધા મામલાઓને તેમના વારસદારોને વારસાની વહેંચણી કરતાં પહેલાં કેવી રીતે સુલજાવવામાં આવશે ?

સવાલ 3 : હસનૈન પાલનપુરથી અમદાવાદ પાછો જઈ રહ્યો હતો. રસ્તામાં હાઈવે પર લૂંટ થઈ ગઈ અને હવે તેની પાસે જરાય પૈસા વધ્યા નહીં. રસ્તા પર જતાં એક માણસે તેને ખજૂરના સ્વરૂપમાં ઝકાત આપી અને હસનૈને તે ખજૂર અન્ય મુસાફરને વેચી દીધી. માલ અને પૈસાની આપ લે થઈ. તે સોદાથી મળેલા પૈસાના કારણે હસનૈન અમદાવાદ સલામતીથી પહોંચી ગયો.

- શું હસનૈને ઝકાત કબૂલ કરવી જોઈતી હતી ?
- શું હસનૈને અન્ય મુસાફરને ખજૂર વેચી દેવાનો હક હતો ?
- તે અમદાવાદ પાછો પહોંચ્યો ત્યારે કેટલાક પૈસા બાકી રહી ગયા હતા, હવે તે શું કરે ?

સબક 11 : તિજરત

ઈસ્લામ વેપારને પ્રોત્સાહન આપે છે.

રસૂલુલ્લાહ (સ.)એ ફરમાવ્યું છે કે, “ઈબાદતના ૭૦ ભાગ છે, તેમાંથી શ્રેષ્ઠ ભાગ હલાલ રોજી કમાવી તે છે. સર્વશ્રેષ્ઠ અમલ હલાલ રીતે રોજી કમાવી અને તેના માટે મહેનત કરવી તે છે. જે કોઈ માણસ હલાલ રીતે રોજી કમાશે તેને કયામતના દિવસે અંબિયા જેટલો સવાબ મળશે.”

ઈસ્લામની શરીઅત વેપારને પ્રોત્સાહન આપે છે. રોજીના દસ ભાગ છે તેમાંથી નવ ભાગની રોજી વેપારમાંથી મળે છે.

આપણા અઈમ્મા (અ.)એ હંમેશાં તાકીદ કરી છે કે, “જે પણ માણસ વેપાર કરે તે તેના મસઅલા મસાએલને સમજી લે કે જેથી ગુનામાં ન સપડાય.”

વેપાર કરવાના આદાબ :

રસૂલુલ્લાહ (સ.)એ ફરમાવ્યું છે કે, “જ્યારે વેપાર કરો તો આટલી બાબતોનું ધ્યાન રાખો :

1. “વ્યાજની લેવડદેવડ ન થવી જોઈએ.

2. “જો આપણે સાચું બોલતા હોઈએ તો પણ કસમ ખાવી ન જોઈએ.
3. “વેચનારે ક્યારેય પણ પોતાના માલની ખામીઓ છૂપાવવી નહીં.
4. “વેચનારે ક્યારેય પણ પોતાના માલની ખોટી પ્રશંસા કરવી નહીં.
5. “ખરીદનારે ક્યારેય પણ માલમાં ખોટી રીતે ખામીઓ કાઢવી નહીં.”

વેપાર કરતી વખતે ચાર મુસ્તહબ વસ્તુઓ આ પ્રમાણે છે :

1. બધા મુસલમાનો માટે કિંમત સરખી હોવી જોઈએ.
2. કિંમત કરાવવામાં ક્યારે પણ ઉધ્ધતાઈથી વર્તન કરવું નહીં.
3. વજનમાં કે માપમાં વધારે આપો અને ઓછું લો.
4. ખરીદનારને માલ ન જોઈતો હોય અને તે પાછો આપી દે તો માલને પાછો લઈ લો.

એટલો મુનાફો લેવો વાજિબ છે કે જેના વડે માણસ પોતાની પત્ની અને બાળકોનું ભરણપોષણ કરી શકે.

છ પ્રકારના વેપાર હરામ છે :

1. માદક પદાર્થ (કેફી પીણાં) ખરીદવા અથવા તેમનો વેપાર કરવો, ગેરશિકારી કૂતરા, સુવ્વર, મુડદાલ જાનવર. દા.ત., તેમનું માંસ, ચામડું, ગેરઝબીલા જાનવરોનું ચામડું, વગેરે. તે

સિવાય નજીસ વસ્તુઓની લે વેચ જાઈઝ છે, જો કોઈ સારા આશયથી લે વેચ કરવામાં આવતી હોય તો. દા.ત., ખાતર, વગેરે.

2. જંગલી જાનવરોની લે વેચ.
3. ગરબી વસ્તુઓની લે વેચ.
4. હરામ કાર્યો માટે ઉપયોગમાં આવતી વસ્તુઓની લે વેચ. દા.ત., જુગાર રમવાના સાધનો, વગેરે.
5. લે વેચ કરતી વખતે વ્યાજની લેવડદેવડ કરવી.
6. પૂર્વ જાણકારીની સાથે ભેળસેળવાળો માલ વેચવો. દા.ત., લોટના કોથળામાં ચોક ભેળવીને વેચવો, વગેરે.

જે પ્રકારનો વેપાર મકરૂહ છે, તે આ પ્રમાણે છે :

- પોતાની મિલકત અથવા ઘર વેચી નાખવું મકરૂહ છે, સિવાય કે તે પૈસાથી આપણે નવી મિલકત વસાવવા માગતા હોઈએ. (ઈસ્લામી શરીઅતમાં મુસ્તહબ છે કે આપણે પોતાની માલિકીના જ ઘરમાં રહીએ.)
- ફક્ત કસાઈનું કામ કરવું. (આવું કહેવાય છે કે આવું કરવાથી દિલ સખ્ત થઈ જાય છે.)
- ફક્ત કફન વેચવાં. અન્ય વસ્તુઓની સાથે કફન વેચવાં જાઈઝ છે.
- અનૈતિક કાર્યો કરનારા લોકો સાથે સોદા કરવા. દા.ત., ચોર, દાણચોર, વગેરે.

- સુબહે સાદિકથી લઈને સૂર્યોદય સમયની વચમાં વેપાર કરવો. આ સમય ફક્ત અલ્લાહની ઈબાદત માટેનો જ છે.
- અનાજનું વેચાણ કરવું કારણ કે જો અનાજનો સંગ્રહ કરવામાં આવે તો અલ્લાહને ખૂબ જ નાપસંદ છે એટલે સંગ્રહ કરીને અનાજનું વેચાણ કરવું મક્કરૂ છે.
- જો આપણે સાચા હોઈએ તો પણ સોદો કરતી વખતે કસમ ખાવી.

સબક 12 : નઝ, અહદ અને કસમ

નઝ એટલે કે પ્રતિજ્ઞા :

તેના કારણે જે પણ મુસ્તહબ વસ્તુ કરવાની આપણે પ્રતિજ્ઞા લીધી હોય અથવા તો મકરૂહ વસ્તુથી દૂર રહેવાની આપણે પ્રતિજ્ઞા લીધી હોય અને તે કુર્બતન ઈલલાહની નિયતથી લીધી હોય તો તેને પૂરી કરવી વાજિબ થઈ જાય છે.

તેનો કફ્ફારો આ પ્રમાણે છે :

- દસ ફકીરોને જમાડવા. (કોઈ પણ ગરીબ) અથવા
- દસ ફકીરોને પહેરવા કપડાં આપવાં. અથવા
- એક ગુલામને આઝાદ કરવો. અથવા
- સળંગ ત્રણ દિવસ રોઝા રાખવા.

અહદ એટલે કે કરાર :

અહદના કારણે તમે અલ્લાહને વાયદો કરો છો કે જ્યારે તમારી જાઈઝ ઈચ્છા પૂરી થઈ જશે તો તમે કોઈ પણ નેકી કરશો.

તેનો કફ્ફારો આ પ્રમાણે છે :

- ૬૦ ફ્કીરોને જમાડવા. અથવા
- સળંગ બે મહિનાના રોઝા રાખવા. અથવા
- એક ગુલામને આઝાદ કરવો.

કસમ એટલે કે સોગંદ :

કસમ, નઝના જેવી જ હોય છે, પરંતુ તેની પ્રતિજ્ઞા લેતી વખતે અલ્લાહના કોઈ પણ નામ, દા.ત., અલ્લાહ, ખાલિક, રાઝિક, રહમાન, રહીમ, વગેરેની કસમ ખાવામાં આવે છે.

તેનો કફ્ફારો આ પ્રમાણે છે :

- દસ ફ્કીરોને જમાડવા. (કોઈ પણ ગરીબ) અથવા
- દસ ફ્કીરોને પહેરવા કપડાં આપવાં. અથવા
- એક ગુલામને આઝાદ કરવો. અથવા
- સળંગ ત્રણ દિવસ રોઝા રાખવા.

સબક 13 : હલાલ અને હરામ - ખોરાક અને પીણાં

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૧, સૂરએ બકરહ, સૂરા-૨, આયત-૧૬૮

يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوتِ
الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ﴿١٦٨﴾

(અય લોકો ! જે કંઈ ધરતીમાં હલાલ અને તય્યબ છે તેમાંથી ખાઓ અને શયતાનના

પદચિહ્નોનું અનુસરણ ન કરો, ખરેખર તે તમારા માટે ખુલ્લો દુશ્મન છે.)

ખોરાક અને પીણાં માનવજાત માટે ઘણાં જરૂરી છે.

અલ્લાહે આ વિષે સ્પષ્ટ હિદાયત કરી છે કે શું આપણે ખાવું અથવા શું ન ખાવું. તેની સાથે સાથે આપણને ખાવાના આદાબ વિષે પણ હિદાયત કરવામાં આવી છે, માટે મુસલમાન માટે ખાવું પીવું એક વસીલો થઈ જાય છે કે જેના વડે તે અલ્લાહની નેઅમતોને યાદ કરે છે અને ખાતા પીતા સમયે શરીઅતના નિયમોનું પાલન કરીને તે પોતાના દીન પ્રત્યે તેની લાગણી દર્શાવે છે. તેની સાથે સાથે અલ્લાહે ખાવાની ટેવને સામાજિક એકતા કાયમ કરવાનું એક કારણ બનાવી દીધું છે.

અલ્લાહ ખાવા પીવાની વસ્તુઓની આપ લે કરવા માટે પ્રોત્સાહન આપે છે અને ગરીબોને તથા જરૂરતમંદોને ખોરાક આપવાની ફઝીલત ઉપર ભાર મૂકે છે.

કેટલાક ગુના કર્યા પછી આવું કરવું વાજિબ થઈ જાય છે કારણ કે તેના ગુનાનો કફ્ફારો ગરીબોને જમાડવામાં હોય છે એટલે આપણે જોઈએ છીએ કે આ વિષય ઈસ્લામી શરીઅતનો વિસ્તૃત અને મહત્વનો વિષય છે.

ખોરાકના પ્રકારો :

1. શાકાહારી : આ ખોરાક વનસ્પતિમાંથી પ્રાપ્ત થાય છે.
 - પ્રકારો : ફળ, શાકભાજી અને અનાજનો સમાવેશ થાય છે.
2. માંસાહારી : તે પ્રાણીઓમાંથી પ્રાપ્ત થાય છે.
 - પ્રકારો : જમીનનાં જનવરો, પાણીનાં જનવરો અને પક્ષીઓ.

ખોરાકના પ્રકારોની યાદી :

હલાલ ખોરાક	હરામ ખોરાક
વનસ્પતિ, ફળ, શાકભાજી, અનાજ.	વહેલ માછલી, શાર્ક માછલી, ખેખડા અને કરચલા.

ઝીંગા અને સોનિયા.	બધાં પેટે ઘસાઈને ચાલતાં જનવરો (સરીસૃપ જનવરો)
એ બધી માછલીઓ કે જે ભિંગડાં ધરાવતી હોય અને તેમને પાણીમાંથી જીવતી બહાર કાઢી લેવામાં આવી હોય.	કૂતરો, સસલું, હાથી, વાંદરો.
ખરીવાળાં અથવા ફાટેલી ખરીવાળાં પાલતું જનવરો, દા.ત., બકરી, ગાય, ભેંસ, ઊંટ, ઘેટું.	ગધેડો, ખચ્ચર, ઘોડો.
તીડ	ચાંચડ અને જૂ.
પક્ષીઓ, દા.ત., ટર્કી મરઘું (લાંબી કલગીવાળું મરઘું), શાહમૃગ, મોર, કબૂતર.	ચીલ (સમડી), ગરુડ, ગીધ, બાજ, કાગડો જેવાં પક્ષીઓ.

શરીરત મુજબ જનવરોને ઝિબ્લ કરવું :

બધાં હલાલ જનવરો અને પક્ષીઓ મુસલમાન માટે ત્યાં સુધી હલાલ નથી થઈ જતાં કે જ્યાં સુધી તેમને યોગ્ય રીતે ઝિબ્લે કરવામાં ન આવે.

શિકાર કરવાના મઅસલા મસાએલ ફિક્કલની કિતાબોમાંથી જાણી શકાય છે.

ઝિબ્લે કરવાની સાચી રીત એ છે કે એક તેજ છરી વડે જનવરનું ગળું, અન્નનળી, કંઠરોહિણી અને ધોરીનસ એક સાથે કાપી દેવામાં આવે.

ઝિબ્હે કરવાની પદ્ધતિ નીચે મુજબ છે :

- જાનવરને ઝિબ્હે કરનાર પુરૂષ હોય કે સ્ત્રી, તેનું મુસલમાન હોવું જરૂરી છે. કોઈ એવું બાળક કે જે બાલિગ થયું નથી, પરંતુ સારા અને ખરાબમાં ફેર સમજી શકે છે તે પણ ઝિબ્હે કરી શકે છે.
- જાનવરની ધમની, ધોરી નસ, અન્નનળી અને શ્વાસનળીને કાપવા માટે જે છરી વાપરવામાં આવે તે લોખંડની હોવી જોઈએ. આ એક જાણીતી વાત છે કે જ્યાં સુધી જાનવરને ગળાની ગાંઠની નીચેથી ઝિબ્હે કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી આ ચારે ચાર નળીઓને કાપી ન શકાય.
- આ ચારે ચાર નળીઓને એક સાથે કાપી દેવી જોઈએ. જો બે કે ત્રણ નળીઓને કાપ્યા પછી જાનવર મરી જાય તો તે હરામ છે.
- જો જાનવર મરી રહ્યું હોય અને લોખંડની છરી મળતી ન હોય તો કોઈ પણ ધારવાળી વસ્તુ (દા.ત., કાચ અથવા પથ્થર)નો ઉપયોગ કરીને જાનવરને ઝિબ્હે કરી શકાય.
- ઝિબ્હે કરતી વખતે જાનવરનું મોઢું કિબ્લા તરફ હોવું જોઈએ. જો જાનવર બેઠું હોય અથવા ઊભું હોય તો તેને કિબ્લાની દિશામાં એવી જ રીતે રાખવું જેવી રીતે માણસ નમાઝ પઢતા સમયે કિબ્લા તરફ મોઢું કરે છે. જો જાનવર જમણા કે ડાબા પડખે સૂતું હોય તો તેની ગરદન અને પેટ કિબ્લાની દિશામાં હોવાં જોઈએ. નીચે મુજબની પરિસ્થિતિમાં આ નિયમ લાગુ પડતો નથી :

- જો ફિક્કલાની દિશા તરફ મોઢું રાખવું શક્ય ન હોય તો,
- જો ફિક્કલાની દિશાની જાણકારી ન હોય તો,
- જો ફિક્કલાની દિશામાં જનવરને રાખવાનું ભૂલી જવાય તો,
- જો ઝિબ્લે કરનાર ફિક્કલાની દિશા તરફ રાખવાના શરીરઅતના નિયમને ન જાણતો હોય તો,
- જ્યારે જનવરને ઝિબ્લ કરવામાં આવે તો ઝિબ્લના અનુસંધાનમાં અલ્લાહનું કોઈ પણ નામ (દા.ત., બિસ્મિલ્લાહ) ઉચ્ચારવું જોઈએ. જો ઝિબ્લ કરનાર અલ્લાહનું નામ ઉચ્ચારવાનું ભૂલી જાય તો કોઈ વાંધો નથી.
- ઝિબ્લ કરી લીધા પછી જનવરમાં હલનચલન દેખાવું જોઈએ. દા.ત., તેના પગ અથવા પૂંછડીમાં થોડુંક હલનચલન હોવું જોઈએ. તેનાથી સાબિત થઈ જશે કે જનવર ઝિબ્લના લીધે મૃત્યુ પામ્યું છે, તેના પહેલાં નહીં. ઝિબ્લ કરી લીધા પછી જનવરમાંથી સામાન્ય પ્રમાણમાં લોહી નીકળવું જોઈએ. જ્યારે ઝિબ્લ કરેલા જનવરમાંથી સામાન્ય રીતે જેટલું લોહી નીકળતું હોય તેટલું નીકળી જાય તો તેના શરીરની અંદર બાકી રહી ગયેલું લોહી પાક થઈ જાય છે (મુતલ્હેરાતના નિયમોના આધારે), પરંતુ એવા અવયવો કે જે ખાવામાં હરામ છે (દા.ત., બરોળ, મૂત્રાશય, વગેરે), તેમની અંદર રહી ગયેલું લોહી છોડી દેવું જોઈએ.

- જાનવરની ગરદન નીચેના ભાગમાંથી કાપવી જોઈએ અને છરીને ગરદનના ઉપરના ભાગ તરફથી લાવવી જોઈએ.

ઝબીહા :

જ્યારે ઉપરોક્ત નિયમોનું પાલન કરવામાં આવે છે ત્યારે જ ઝિબ્હ થયેલું જાનવર ઈસ્લામી શરીઅત મુજબ ઝિબ્હ થયેલું ગણાય છે.

ઝિબ્હ કરતા સમયે કેટલાંક મુસ્તહબ કાર્યો આ પ્રમાણે છે :

- જાનવરને ઝિબ્હ કરતાં પહેલાં પાણી પીવડાવવું.
- ખૂબ જ તેજ છરી વાપરીને જાનવરને પીડા ઓછી થાય તેનું ધ્યાન રાખીને ઝિબ્હ કરવું.

નીચેનાં કાર્યો જાનવરને ઝિબ્હ કરતા સમયે ન કરવાં જોઈએ :

- જાનવર મૃત્યુ પામે તે પહેલાં તેની ચામડી ઊતારી લેવી.
- જાનવરને જુમેરાતની સાંજ પછી કે જુમ્આની ઝોહર પહેલાં ઝિબ્હ કરવું.
- જાનવરને તેની જ જાતિના બીજા જાનવરોની સામે ઝિબ્હ કરવું.
- પોતે ઉછેર કરેલા જાનવરને ઝિબ્હ કરવું.

નોંધ : ખાવાની વસ્તુઓના પેકેટ પર ‘હલાલ’ એવું લખવામાં આવ્યું હોય તો પણ તેને હલાલ માની શકાય નહીં.

પક્ષીઓ :

આ પ્રકારનાં પક્ષીઓ હલાલ છે :

- એવાં પક્ષીઓ કે જેમની અન્નનળીની પાસે અથવા પેટની પાછળ બીજું જઠર હોય.
- એવાં પક્ષીઓ કે જેમના પંજની પાછળના ભાગમાં ગાંઠ હોય. દા.ત., મરઘી, શાહમૃગ, મોર, વગેરે

આ પ્રકારનાં પક્ષીઓ હરામ છે :

- શિકાર કરનારાં (દા.ત., સમડી)
- એવાં પક્ષીઓ કે જે પોતાની પાંખો હલાવે છે તેના કરતાં વધારે સમય સુધી સીધી રાખે છે.
- એવાં પક્ષીઓ કે જે ન તો મરઘાની જેમ બાંગ આપે છે કે ન તો ભાંભરે છે.
- એવાં પક્ષીઓ કે જેમનાં ઈંડાં બન્ને બાજુએ સરખાં હોય છે.
- એવાં પક્ષીઓ કે જેમના નખ કે નહોર હોય.

નોંધ : ચકલી અથવા હુદહુદને ખાવું મકરૂલ છે. એવાં જાનવરો કે જે પક્ષીઓની જેમ ઊડે છે, જેવાં કે ચામાચીડિયું, ભમરી, મચ્છર અને ઊડતા કીડા તેમને ખાવા એહતિયાતે વાજિબ તરીકે હરામ છે.

જાનવરના કેટલાક અવયવો કે જે ખાવા માટે હરામ છે, તે આ પ્રમાણે છે :

- લોહી
- મળમૂત્ર
- શીર્ષગ્રંથી (pineal gland) કે જે મગજનો એક ભાગ છે
- બન્ને જાડી ચેતાઓ કે જે કરોડરજ્જુની બન્ને બાજુએ હોય છે.
- મજ્જા કે જે કરોડરજ્જુમાં હોય છે.
- પિત્તાશય
- બરોડ
- આંખના ડોળા
- પ્રજનનનાં અંગો

માટી :

માટી ખાવી હરામ છે, જો કે દવામાં વિશેષ પ્રકારની ચીકણી માટી લેવી હરામ નથી. હઝરત ઈમામ હુસૈન (અ.)ના રોઝા મુબારકની માટી બીમારીથી શિક્ષા માટે થોડાક પ્રમાણમાં લેવી હરામ નથી. બહેતર છે થોડીક ખાકે શિક્ષાને પાણીમાં ભેળવીને પીવામાં આવે.

કેફી પીણાં :

શરાબ (અથવા કોઈ પણ પ્રકારનું કેફી પીણું) હરામ છે. કેટલીક હદીસોમાં આને ગુનાહે કબીરા તરીકે ઓળખાવવામાં આવ્યો છે. જો કોઈ માણસ શરાબને હલાલ માને તો તે મુસલમાન જ નથી.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૨, સૂરએ બકરહ, સૂરા-૨, આયત-૨૧૮

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَيْرِ وَالْمَيْسِرِ ۖ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ
وَإِثْمُهُمَا أَكْبَرُ مِنْ نَّفْعِهِمَا ۚ

(તેઓ તને શરાબ અને જુગાર વિષે પૂછે છે. કહી દે કે બન્નેમાં લોકો માટે મોટો ગુનો અને

મુનાફો છે, પરંતુ તે બન્નેનો ગુનો તેમના મુનાફા કરતાં વધારે છે...)

પારા-૭, સૂરએ માએદા, સૂરા-૫, આયત-૮૧

إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ
الْمَيْسِرِ وَيُصَدِّكُمُ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ

(શયતાન તો ફક્ત એ જ ઈચ્છે છે કે તમારા વચ્ચે અદાવત અને નફરત પેદા કરી દે શરાબ અને જુગાર વડે અને તમને અલ્લાહના ઝિક્ર અને નમાઝથી દૂર રાખે.)

ઈમામ જાફર સાદિક (અ.)એ ફરમાવ્યું છે કે, “શરાબ દરેક બૂરાઈ અને ગુનાનું કારણ છે. જે માણસ શરાબ પીએ છે તે ભાન ભૂલી જાય છે, ત્યારે તે અલ્લાહને ભૂલી જાય છે અને ગુનાથી દૂર રહેતો નથી, કોઈની અદબ કરતો નથી અને જાહેરમાં બૂરાઈ કરવામાં પણ શરમાતો નથી. તેની અંદરથી ઈમાન અને પરહેઝગારીની રૂઢ નીકળી જાય છે અને તેની અંદર ફક્ત નાપાક અને દુષ્ટ રૂઢ બાકી રહે છે કે જે અલ્લાહની રહેમતથી ખૂબ જ દૂર હોય છે. અલ્લાહના ફરિશ્તા, તેના નબીઓ અને સાચા મોમિનો તેવા માણસ ઉપર લા’નત મોકલે છે અને તેની દુઆઓ ૪૦ દિવસ સુધી કબૂલ થતી નથી. ક્યામતના દિવસે તેનો ચહેરો કાળો હશે અને તેની જીભ તેના મોઢામાંથી બહાર નીકળેલી હશે. તેનું થૂંક તેની છાતી ઉપર પડતું હશે અને તે બેચેન થઈને તરસની ફરિયાદ કરશે.”

એહતિયાતે મુસ્તહબ તરીકે જે ટેબલ ઉપર લોકો શરાબ પી રહ્યા હોય અથવા તો હરામ વસ્તુઓ ખાતા પીતા હોય તેવા ટેબલ ઉપર બેસવું નાજઈઝ છે.

શરાબ પીવાની અસર :

વિજ્ઞાન વડે સાબિત થઈ ચૂક્યું છે કે શરાબ મગજના જ્ઞાનતંતુઓને કમજોર કરી દે છે અને લોકોની સમજશક્તિને ખતમ કરી દે છે. શરાબના કારણે નિર્ણયશક્તિ પણ ઓછી થઈ જાય છે અને તેની અસર વારસામાં પણ બાળકો સુધી પહોંચે છે. આવું બાળક કે જેમના માબાપ શરાબી હોય છે તે પોતે પણ કમજોર, સુસ્ત અને અબુધ હોય છે.

હઝરત ઈમામ અલી રઝા (અ.)એ ફરમાવ્યું છે કે, “અલ્લાહે શરાબને તેની ખોટી અસરના કારણે હરામ કર્યો છે કારણ કે શરાબ બુદ્ધિ અને નિર્ણયશક્તિને બરબાદ કરી દે છે અને હયા (શરમ)ને છીનવી લે છે.”

શરાબનો વેપાર કરવો :

ઈસ્લામે ન કેવળ શરાબને હરામ કર્યો છે, બલ્કે તેનાથી સંબંધિત દરેક પ્રવૃત્તિને પણ હરામ કરી દીધી છે. રસૂલલ્લાહ (સ.)એ નીચે મુજબના લોકો ઉપર લા'નત મોકલી છે :

- જે શરાબ તૈયાર કરવા માટે દ્રાક્ષ ઉગાડતો હોય.

- જે શરાબ તૈયાર કરવા માટે દ્રાક્ષને છૂંદતો હોય.
- જે શરાબ વેચતો હોય.
- જે બીજાઓને ગ્લાસમાં શરાબ પીવડાવતો હોય.
- જે શરાબ સંબંધી વેપારના કારણે કમાતો હોય. (દા.ત., જો તમે એવા કેક વેચતા હો કે જેમની અંદર શરાબ નાખવામાં આવતો હોય, પછી ભલેને શરાબ ખૂબ જ ઓછી માત્રામાં નાખવામાં આવતો હોય.)

હઝરત ઈમામ જાફર સાદિક (અ.)નો આ કોલ બીજા અઈમ્મા (અ.)એ પણ દોહરાવ્યો છે :

- “શરાબીઓ સાથે ન રહો કારણ કે જો તેમના ઉપર અઝાબ આવશે તો તેમના સાથીઓને પણ લઈ લેશે.”
- “જે એવી જગ્યાએ બેઠો હોય કે જ્યાં બીજા લોકો શરાબ પીતા હોય તો તેની ઉપર પણ લા’નત છે.”

ઉપરોક્ત બન્ને કોલ ઉપર ધ્યાન આપો અને પછી વિચારો કે કેટલીક એવી રેસ્ટોરન્ટ હશે કે જ્યાં હલાલ ભોજન પીરસવામાં આવતું હોય અને શરાબ ન વેચાતો હોય, પરંતુ ત્યાં શરાબ લઈને આવનારાઓને રોકવામાં ન આવતા હોય. શું તમને એવી જગ્યાએ જમવાનું ભાવશે ?

આલ્કોહોલ ઉપરની પાબંદીમાં કોઈ છૂટછાટ નથી :

કેટલાક લોકો કહે છે કે બિયર જેવાં પીણાંમાં ફક્ત ૨% કે ૩% આલ્કોહોલ હોય છે અને તે નશો કરતો નથી. તો બિયર પીવામાં શું વાંધો હોઈ શકે ? તેવા લોકોને જવાબ આપવા માટે રસૂલલ્લાહ (સ.)ની આ હદીસ જ કાફી છે :

“દરેક કેફી પદાર્થ હરામ છે. જો તેને વધારે લેવાથી જ નશો થતો હોય તો પણ તેને ઓછા પ્રમાણમાં લેવો પણ હરામ છે.”

રોજિંદા જીવનમાં જે વસ્તુઓમાં આલ્કોહોલ હોય તેવી વસ્તુઓથી પણ સાવધાન રહેવા જેવું છે. હંમેશાં ingredients અને active constituents નું લિસ્ટ જોઈ લો. તેવી દરેક દવાઓ કે જે હલાલ અને પાક વસ્તુઓથી બનાવવામાં આવે, પરંતુ તેમાં આલ્કોહોલ હોય તો પણ તે પાક છે, પરંતુ જો તેવો આલ્કોહોલ પણ નશો પેદા કરવા લાગે તો તે હરામ છે.

આલ્કોહોલ વગરનો બિઅર પણ હરામ છે.

સુવ્વરનું માંસ :

કેટલીક વાર શરીરતના મસઅલામાં આપણને ખબર ન પડતી હોય તેમ છતાં કોઈ પણ વસ્તુને હરામ કરવા પાછળનું કારણ આપણી ભલાઈ જ હોય છે. જે પણ ખાદ્યપદાર્થને હરામ કરી

દેવામાં આવ્યો હોય તેને એટલા માટે હરામ કરવામાં આવે છે કે તે આપણા સ્વાસ્થ્ય અથવા ઈમાન માટે હાનિકારક હોય છે. આપણે તેની અસર આજુબાજુ જોઈ શકીએ છીએ. આવી વસ્તુઓનું સૌથી સારું ઉદાહરણ છે, સુવ્વરનું માંસ.

સુવ્વર સદંતર નજિસ જાનવર છે અને તેનું માંસ, વગેરે હરામે મુત્લક છે.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૬, સૂરએ માએદા, સૂરા-૫, આયત-૩

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالْدَّمُ وَحُمُ الْخَنِزِيرِ

(હરામ કરી દેવામાં આવ્યાં છે તમારા માટે મુડદાલ અને લોહી અને સુવ્વરનું માંસ...)

સુવ્વર ખાવા પીવામાં સાફ કે ગંદાનું ધ્યાન રાખતું નથી એટલે જે મળે છે તે બધું જ ખાઈ જાય છે, જેમાં મળમૂત્ર અને બીજા પ્રકારની ગંદકીનો પણ સમાવેશ થાય છે. જો તેના માંસને નજીકથી જોવામાં આવે તો આપણને ખબર પડશે કે તેમાં અન્ય કોઈ પણ જાનવરની સરખામણીમાં વધારે પ્રમાણમાં અને વધારે નુકસાનકારક સૂક્ષ્મ જીવ રહેલા છે. તમને કદાચ એમ લાગે કે આવું તો ફક્ત સુવ્વરના માંસમાં જ ક્યાં હોય છે ? આવા જીવ તો ભેંસ, બકરીના માંસમાં અથવા વનસ્પતિમાં પણ હોય છે, પરંતુ હકીકત એ છે કે આવા જીવ સુવ્વરના માંસમાં સૌથી વધારે પ્રમાણમાં હોય

છે. ૩૧ મે, ઈ.સ. ૧૯૫૨માં Washington Post નામના અખબારમાં છપાયેલા લેખનો એક અંશ અમે પ્રસ્તુત કરી રહ્યા છીએ :

“યુ.એસ.એ. અને કેનેડામાં દર છ માણસોમાંથી એક માણસની માંસપેશીઓમાં સૂક્ષ્મ જીવ હોય છે. તે બીમારીનું નામ Trichinosis છે અને તે બીમારી એવા સુવ્વરનું માંસ ખાવાથી થાય છે કે જેની અંદર Trichia (એક પ્રકારના કરમીયા) હોય છે.

“ઘણા બધાની અંદર આવા સૂક્ષ્મ જીવો હોવા છતાં તેમની અંદર બીમારીનાં લક્ષણો દેખાતાં નથી. ઘણા બધાની અંદર લક્ષણો દેખાય છે તો તે ધીમે ધીમે સાજ થઈ જાય છે, કેટલાક મરી પણ જાય છે અને કેટલાક આખું જીવન અપંગ બનીને કાઢે છે. આ બધા જ લોકો સુવ્વરનું માંસ ખાવામાં સાવચેતી રાખતા નથી.

“પૂરા વિકાસ પામેલા Trichia સૂક્ષ્મ જીવો લગભગ ૧/૮ ઈંચ લાંબા અને ૧/૪૦૦ ઈંચ પહોળા હોય છે (તેમની અંદર લાંબા થતા જવાની ક્ષમતા ખૂબ જ મોટા પ્રમાણમાં હોય છે). તે સૂક્ષ્મ જીવો લીંબુના આકારની સૂક્ષ્મ કેપ્સ્યૂલની અંદર માંસપેશીઓ વચ્ચે ૪૦ વર્ષ સુધી જીવિત રહી શકે છે.

“જ્યારે તમે આવા સૂક્ષ્મ જીવવાળું માંસ ખાઓ છો તો આ કૅપ્સ્યૂલો તમારા પેટમાં ચાલી જાય છે. તેમની અંદરથી આ સૂક્ષ્મ જીવ વિકાસ પામે છે અને દરેક સૂક્ષ્મ જીવ બીજા ૧૫૦૦ સૂક્ષ્મ જીવોને જન્મ આપે છે. તે બે કે ત્રણ અઠવાડિયા પછી તમારા લોહીના પ્રવાહમાં ભળી જાય છે. આ સૂક્ષ્મ જીવ વિવિધ પ્રકારના શરીરના અંગો ઉપર હુમલો કરતા હોવાથી તેમણે પેદા કરેલાં લક્ષણો ૫૦ જુદા જુદા પ્રકારનાં હોય છે, જેના કારણે બીમારીનું નિદાન કરવું ખૂબ જ મુશ્કેલ થઈ જાય છે.”

જો કે વિજ્ઞાનિકો, hygienists (આરોગ્યશાસ્ત્રીઓ), વગેરે તમને કહેશે, જો તમે સુવ્વરનું માંસ પકાવી લો તો આ બધા સૂક્ષ્મ જીવો મરી જશે, પરંતુ તેઓ એમ સમજતા નથી કે સુવ્વરના માંસની એક એવી અસર છે કે જેને આપણે મુસલમાન થઈને અવગણી ન શકીએ.

આ અસર છે માણસના અખ્લાક ઉપર પડતી સુવ્વરના માંસની અસર કે જેના કારણે આપણે ક્યારેય પણ આ ગંદી વસ્તુને આહારમાં ન લઈ શકીએ. તે અસર એ છે કે જે પણ સુવ્વરનું માંસ ખાય છે તેના અંદરથી શરમ અને હયા દૂર થઈ જાય છે. સુવ્વરનું માંસ માણસમાં બેશરમી પેદા કરે છે.

આખી દુનિયામાં સુવ્વરનું માંસ ખાતા દેશોના લોકોનું શરમજનક અને ઈજ્જત વગરનું જીવન આ વાતનો પુરાવો છે. એક મુસલમાન તરીકે તમને કઈ વસ્તુ લોકોથી જુદા પાડે છે અને તેમના કરતાં વિશેષ બનાવે છે ?

માનવ શરીર, નફ્સ અને રૂહથી બનેલું છે. માણસનું મગજ પોતાનાં બધાં કાર્યો કરે છે, જેવાં કે વિચારવું, અનુભવ કરવો તથા અન્ય માનસિક પાસાઓ. તે સાથે મગજ માણસના શરીરનું એક અંગ છે અને તેને શરીર જ પોષણ આપે છે. દરેક ક્ષણે આપણા શરીરના હજારો કોષો શરીરને કાર્યરત રાખવા માટે વપરાઈ જાય છે, જેના પરિણામ સ્વરૂપ આખા શરીરનું તંત્ર ચાલે છે અને આપણું ભોજન તે વપરાઈ ગયેલા કોષોના બદલે નવા કોષો પૂરા પાડે છે. ભોજનનાં તાણખલાં, શરીરના તાણખલાં બની જાય છે અને તેમાંથી એક ભાગ મગજ સુધી પણ પહોંચે છે અને ત્યાં પણ તેની અસર થાય છે.

આ તો એક જાણીતી વાત છે કે આપણે જેવું ભોજન લઈએ તેવી અસર શરીર ઉપર થાય છે, પરંતુ આ વાત ઉપર કોઈ ધ્યાન આપતું નથી કે આપણે જેવું ભોજન લઈએ તેની અસર નફ્સ અને રૂહ ઉપર કેવી પડતી હશે. સ્વચ્છ ભોજન કે જેને હલાલ રોજી વડે મેળવેલું હોય અને શાંત મને ખાધેલું હોય, તેવું ભોજન શરીર, નફ્સ અને રૂહ ઉપર ખૂબ જ સારી અસર કરે છે, પરંતુ ગંદું ભોજન શરીર, નફ્સ અને રૂહને નુકસાન પહોંચાડે છે.

સુવ્વર એક એવું જાનવર છે કે એવા દેશોમાં પણ તેને ગંદા જાનવર તરીકે ઓળખાય છે કે જ્યાં તેનું માંસ શોખથી ખવાય છે. સુવ્વરની રીતભાતમાં ખૂબ જ બેશરમી હોય છે. એવા સમાજમાં કે જ્યાં સુવ્વરનું નામ એક ગાળ સમાન છે, ત્યાં લોકો તેનું માંસ કેવી રીતે ખાતા હશે ?

માછલી :

આપણા માટે ભીંગડાં વગરની માછલી ખાવી જઈએ નથી.

ભીંગડાંવાળી માછલી પણ ત્યારે જ ખાવી જઈએ છે કે જ્યારે તેનું મોત પાણીમાંથી બહાર કાઢી લીધા પછી આવે. જો માછલી પાણીમાં જ મરી ચૂકી હોય તો, જો કે તેનું શરીર પાક જ રહેશે, પરંતુ તેનું માંસ હરામ થઈ જશે.

જે માણસ માછલી પકડે તેના માટે જરૂરી નથી કે તે અલ્લાહનું નામ ઉચ્ચારે. જો કે આ વાત જરૂરી છે કે જો માછલી પકડનાર ગેરમુસલમાન હોય તો, કાં તો મુસલમાને તેને માછલી પકડતાં જોવી જોઈએ, કાં તો પછી મુસલમાને બીજી કોઈ રીત વડે ખાતરી કરી લેવી જોઈએ કે માછલી જ્યારે પાણીમાંથી બહાર કાઢવામાં આવી ત્યારે જીવિત જ હતી.

પ્રવૃત્તિ - હલાલ અને હરામ ભોજન :

અઝરા અને બતૂલ તેમના મિત્ર દિલશાદની પાર્ટીમાં ગયાં કે જે એક ફાઈવસ્ટાર હોટલમાં રાખવામાં આવી હતી. ત્યાં ઘણા બધા લોકો હતા અને જેણે જે ખાવું હોય તેનો ઓર્ડર આપવાનો હતો.

“શું આ માંસ હલાલ હશે ?” અઝરાએ વિચાર કર્યો, પરંતુ તેને લાગ્યું કે હું કોઈને પૂછીશ તો સભ્ય નહીં લાગે એટલે તેણે એક ચિકન બર્ગરનો ઓર્ડર આપી દીધો. તેને તે વસ્તુ ખાવામાં ઘણી મઝા આવી. બતૂલે પણ બીફ બર્ગરનો ઓર્ડર આપી દીધો.

જ્યારે તેઓ ઘેર પાછાં ગયાં તો અઝરાની નાની બહેન રડવા લાગી કારણ કે તેને પણ બર્ગર ખાવું હતું એટલે અઝરા અને બતૂલ એક અન્ય હોટલમાં ગયાં અને તેના માટે ચિકન બર્ગર લઈ આવ્યાં. તેના પેકેટ ઉપર લખ્યું હતું કે તે બર્ગર આઈસલેન્ડની કોઈ કંપનીએ બનાવેલું હતું. તેમણે આઈસલેન્ડની માછલીની કેટલીક વસ્તુઓ પણ ખરીદી.

થોડા દિવસ પછી તેમની મુદરિસાએ તેમને કહ્યું કે જે પણ ભોજન તમે બજારમાંથી ખરીદો તેના પેકેટ ઉપર જોઈ લેવું જોઈએ કે તે ભોજન હલાલ વસ્તુથી જ બનેલું છે કે નહીં. જો કે બન્ને છોકરીઓને કાંઈ જ ચિંતા ન થઈ કારણ કે તેમણે સાંભળેલું હતું કે કેન્યામાં દરેક માંસાહારી વસ્તુ હલાલ મળે છે.

આ પ્રસંગના આધારે તમે લખો કે પહેલી ફાઈવસ્ટાર હોટલમાં બન્ને છોકરીઓએ શું કરવું જોઈતું હતું અને સમજાવો કે બીજી હોટલનાં ચિકન બર્ગર અને માછલી હલાલ હતાં કે નહીં ?

જો તેમણે બિસ્કિટ લીધાં હોત તો પણ તેમને તે હલાલ હોવાની ખાતરી કરવી જોઈતી હતી કે નહીં ? કારણ કે તેમાં તો માંસ હોય જ નહીં.

સૂપ વિષે તમે શું માનો છો ? કોઈ પણ સુપર માર્કેટમાં મળતા સૂપ આપણે ખરીદી શકીએ ? જો ના, તો સૂપ ખરીદતા સમયે કઈ કઈ વસ્તુઓનું ધ્યાન રાખવું જોઈએ ?

ગેરમુસ્લિમ દેશોમાં હલાલ અને હરામ ભોજન વિષેના કેટલાક નિયમો :

માછલી મુસલમાન માટે જાઈઝ છે કે નહીં તે જાણવા માટે આટલી બાબતોનું ધ્યાન રાખવું :

1. તેના ઉપર ભીંગડાં હોવાં જોઈએ. (તે લીસી માછલી ન હોવી જોઈએ.)
2. મુસલમાનને ખાતરી હોવી જોઈએ અથવા તો સંતોષકારક રીતે જાણકારી મળેલી હોવી જોઈએ કે માછલીને જ્યારે પાણીમાંથી કાઢવામાં આવી ત્યારે તે જીવતી હતી.
3. માછીમાર મુસલમાન હોય એ જરૂરી નથી. એ પણ જરૂરી નથી કે માછલી પકડતા સમયે અલ્લાહનું નામ ઉચ્ચારવામાં આવે, માટે જો કોઈ ગેરમુસલમાન માછલી પકડીને જીવતી

જ લઈ આવે અથવા તો તે પાણીમાંથી નીકળે પછી મરી જાય અને તેને ભીંગડાં હોય તો તેવી માછલી ખાવી હલાલ છે.

કોઈ પણ મુસલમાન માછલીની ચકાસણી કરીને વાત જાણી શકે છે કે માછલી ભીંગડાંવાળી છે કે નહીં અથવા તો જો માછલી પેક હોય તો તેનું નામ વાંચીને આ વાતની ખાતરી કરી શકાય છે. જો કે તમારે એ પણ ખાતરી કરી લેવી જોઈએ કે પેકેટની અંદર તે જ માછલી છે કે જેનું નામ લખેલું છે.

એવું કહેવામાં આવે છે કે બીજા નિયમનું દરેક દેશમાં પાલન થાય છે એટલે કે માછલી પકડવાની એક જ પધ્ધતિ દરેક દેશમાં અપનાવવામાં આવે છે કે જેમાં માછલી પાણીમાંથી જીવતી બહાર નીકળે છે અને પાછળથી જ મરે છે અથવા તો તે જાળમાં ફસાઈ ગયા પછી મરે છે. આ હકીકતના આધારે જો આપણને કોઈ ગેરમુસલમાન પાસેથી પણ માછલી મળી જાય તો તે પણ હલાલ છે, પછી તે માછલી પેક હોય કે ખુલ્લી હોય.

જો ઝીંગાને પાણીમાંથી જીવતા કાઢી લેવામાં આવે તો તેમને ખાવા હલાલ છે. દેડકાં, ખેખડા, કાયબા અને એવું દરેક પ્રાણી કે જે પાણીમાં અને જમીનમાં એમ બન્ને જગ્યાએ રહેતું હોય તેને ખાવું હરામ છે.

માછલીનાં ઈંડાં વિષેના શરીરતના અહકામ પણ માછલી જેવા જ છે. હલાલ માછલીનાં ઈંડાં હલાલ છે અને હરામ માછલીનાં ઈંડાં હરામ છે.

શરાબ (વાઈન), બિયર અને એ બધી વસ્તુઓ કે જે નશો પેદા કરે તેમને પીવી કે ખાવી હરામ છે.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૭, સૂરએ માએદા, સૂરા-૫, આયત-૮૦

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ
مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٩٠﴾

(અય ઈમાન લાવનારાઓ ! કેફી પદાર્થ અને જુગાર અને અન્સાબ (પથરની રમત) અને

અઝલામ (તીરની રમત) નાપાક છે અને શયતાનના કાર્યોમાંથી છે તો તેનાથી દૂર રહો કે કદાચ

તમે સફળ થઈ જાઓ.)

રસૂલલ્લાહ (સ.)એ ફરમાવ્યું છે કે, “અલ્લાહે જે કેફી પીણાં મારી વાણી વડે હરામ કરી દીધાં છે, જો તેને પીનારો તમારી દીકરી આગળ નિકાહનો પ્રસ્તાવ મૂકે અથવા તો જો તે તમારી ભલામણ પ્રાપ્ત કરવા માગે અથવા તો પોતાના શબ્દો વડે તમારો ભરોસો પ્રાપ્ત કરવા માગે અથવા તો તેને અમાનત સોંપવામાં આવે તો તે તેના લાયક નથી.”

એક અન્ય હદીસમાં આવ્યું છે કે, “અલ્લાહે શરાબ ઉપર, તેની વસ્તુની ખેતી કરનારાઓ પર, તેની વસ્તુને (દ્રાક્ષને) નિયોવવાવાળાઓ ઉપર, તેને પીવાવાળાઓ ઉપર, તેને આપવાવાળાઓ ઉપર, તેને વેચવાવાળાઓ ઉપર, તેની આવક ઉપર નિર્વાહ કરવાવાળાઓ ઉપર, તેને આમથી તેમ લઈ જવાવાળાઓ ઉપર અને જેમને ત્યાં તેને લઈ જવામાં આવે છે, તે બધાના ઉપર લા’નત કરી છે.”

જે ટેબલ ઉપર શરાબ અથવા તો કોઈ પણ અન્ય નશો પેદા કરનારી વસ્તુ મૂકવામાં આવતી હોય ત્યાં જમવું પણ હરામ છે અને એહતિયાતે વાજિબ છે કે તે ટેબલ ઉપર બેસવું પણ હરામ છે.

જમવાના ટેબલ ઉપર બેસવાના કેટલાક આદાબ જાળવવા જરૂરી છે :

- અલ્લાહનું નામ લઈને શરૂઆત કરવી.
- જમણા હાથ વડે ખાવું.
- નાના નાના નિવાલા લેવા.
- ટેબલ ઉપર લાંબા સમય સુધી બેસવું.
- સારી રીતે ચાવવું.
- જમી લો ત્યારે અલ્લાહનો શુક્ર અદા કરવો.
- ખાતાં પહેલાં ફૂળ અને શાકભાજીને ધોઈ લેવાં.

- બીજા લોકોના ચહેરા તરફ ન તાકવું.
- ટેબલ ઉપર જમનારા લોકોની સામેથી ખાવાનું ઊપાડી ન લેવું.
- અને જમવાની શરૂઆતમાં અને અંતમાં નમક ચાખવું.

મસઅલા :

સવાલ : ખાદ્યસામગ્રીનાં એવાં પેકેજ પર કે જેના ઉપર ‘હલાલ’ લખવામાં આવ્યું હોય, શું તેનાથી બનેલું ભોજન લેવું જાઈએ છે ?

જવાબ : પેકેજ ઉપર જે કંઈ લખેલું હોય તેને સાચું ન માની શકાય. જો તે પેકેજ એવી જગ્યાએ બનેલું હોય કે જ્યાં મુસલમાનોની બહુમતિ હોય અને જો એ વાતની ખબર ન હોય કે પેકેજને મુસલમાનોએ તૈયાર કર્યું છે કે નહીં, તો પણ તેને ખાવું જાઈએ છે, પરંતુ જો તેને કોઈ ગેરમુસ્લિમે તૈયાર કર્યું હોય અને તે એવી જગ્યાએ તૈયાર કરવામાં આવ્યું હોય કે જ્યાં મુસલમાનો બહુમતિમાં ન હોય તો તેને ખાવું જાઈએ નથી.

સવાલ : કેટલીક આધુનિક કંપનીઓ એવી રીતે મરઘાંને ઝિબ્લ કરે છે કે અનેક મરઘાં એક જ સમયે ઝિબ્લ થઈ જાય. જો એવી કંપનીમાં ઝિબ્લ કરવાનું મશીન ચલાવનાર મુસલમાન હોય અને જો તે દરેક એવા સમયે કે જ્યારે મશીન મરઘાંને ઝિબ્લ કરવા માટે ચલાવવામાં આવે ત્યારે ‘તકબીર’ કહેતો હોય, તો શું આપણે તેવા ચિકનને ખાઈ શકીએ ? જો આપણને તેમના હલાલ

હોવામાં કોઈ શંકા હોય તો પણ શું આપણે તે શંકાની અવગણના કરી શકીએ છીએ અને તેમને પાક ગણી શકીએ છીએ ?

જવાબ : જ્યાં સુધી મશીન ચાલતું રહે ત્યાં સુધી જો તે અલ્લાહનું નામ લેતો રહે તો તેનું આવું કરવું કાફી છે. જો આવી રીતે ઝિબ્દ કરવામાં આવેલાં મરઘાં હલાલ છે કે નહીં તેવી શંકા મનમાં આવે તો પણ તેની અવગણના કરી શકાય અને ચિકનને પાક ગણી શકાય.

સવાલ : કેટલાક એવા દેશોમાં કે જ્યાં મુસલમાનો અલ્પમતિમાં છે ત્યાંની બનેલી ચીઝમાં વાઇરડામાંથી અથવા તો અન્ય જાનવરમાંથી કાઢેલું રેનેટ (આખરણ) હોય છે. આપણે નથી જાણતા કે તેને શરીરત મુજબ ઝિબ્દ કરેલા જાનવરમાંથી કાઢવામાં આવ્યું છે કે નહીં અને આપણે એ પણ નથી જાણતા કે તે આખરણ કોઈ અન્ય વસ્તુમાં પરિવર્તિત થઈ ચૂક્યું છે કે નહીં. શું આવી ચીઝ ખાવી જઈએ ?

જવાબ : આવી ચીઝ ખાવામાં કોઈ વાંધો નથી.

સવાલ : ઘણા બધાં પીણાંમાં અને ખાવાની વસ્તુઓમાં જિલેટીનનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. આપણે નથી જાણતા કે તે જિલેટીનને વનસ્પતિમાંથી મેળવવામાં આવ્યું છે કે જાનવરમાંથી અને જો તે જાનવરમાંથી મેળવેલું હોય તો શું તે હાડકાંમાંથી મેળવેલું છે કે પછી હાડકાંની

આજુબાજુના કોષમંડળમાંથી. આપણે એ પણ નથી જાણતા કે તે જનવર હલાલ હતું કે હરામ ? શું આપણે એવા જિલેટીનને ખાઈ શકીએ છીએ ?

જવાબ : જો તમને શંકા હોય કે જનવરમાંથી જિલેટીનને કાઢવામાં આવ્યું છે કે વનસ્પતિમાંથી, તો તેને ખાવું જઈએ છે, પરંતુ જો એ વાત જાણીતી હોય કે જિલેટીન જનવરમાંથી જ પ્રાપ્ત કરવામાં આવ્યું છે તો જ્યાં સુધી તમે ખાતરી ન કરી લો કે જનવરને શરીરત મુજબ જ ઝિબ્ડ કરવામાં આવ્યું હતું ત્યાં સુધી તમે તે જિલેટીનને ન ખાઈ શકો. એહતિયાતે મુસ્તહબ છે કે આવી પરિસ્થિતિમાં જો જનવરના હાડકાંમાંથી જિલેટીન લેવામાં આવ્યું હોય તો પણ તમે તેને ન ખાઓ.

જો કે, તે જિલેટીનમાં રાસાયણિક પરિવર્તન આવી જાય તો તેને ખાવામાં કોઈ વાંધો નથી. આવી જ રીતે જો કોઈને શંકા હોય કે જનવરને શરીરત મુજબ ઝિબ્ડ કરવામાં આવ્યું હતું કે નહીં તો પણ જો જિલેટીન ખાવાની વસ્તુમાં એટલી ઓછી માત્રામાં હોય કે તે તેની અંદર ભળી ગયું હોય તો તેને ખાવામાં કોઈ વાંધો નથી.

સવાલ : જો કોઈ માછલીના પેક પર ભીંગડાંવાળી માછલીનો ફોટો અથવા માહિતી હોય અથવા આપણને ખાતરી હોય કે કંપની જુદી જાણકારી આપે તો તેને ખૂબ જ મોટું નુકસાન થવાનું હોય તો શું આપણે તે ફોટા કે માહિતી ઉપર ભરોસો કરી શકીએ ?

જવાબ : જો તમને જાણકારીથી સંતોષ હોય તો તેના ઉપર અમલ કરવો જઈએ છે.

સવાલ : શું બધી જાતના ઝીંગા ખાઈ શકાય છે ?

જવાબ : હા, બધી જ જાતના ઝીંગા ખાવા જઈએ છે.

સવાલ : શું એવું હલાલ માંસ ખાવું જઈએ છે કે જે શરીરત મુજબ હલાલ ન કરેલા માંસમાંથી નીકળતી બાફ વડે પકાવવામાં આવે ?

જવાબ : આવું માંસ ખાવું જઈએ નથી કારણ કે નજિસ માંસમાંથી નીકળતી બાફની ભીનાશ હલાલ માંસને પણ નજિસ કરી નાખશે.

સવાલ : એક મુસલમાન એક કેફેમાં ચા પીવા માટે દાખલ થાય છે અને એક ટેબલ ઉપર બેસી જાય છે. તેવામાં જ એક અજાણ્યો માણસ આવે છે અને એ જ ટેબલ ઉપર બેસીને શરાબ મંગાવે છે. શું હવે મુસલમાન માટે વાજિબ છે કે તે, તે ટેબલ પરથી ખસી જાય ?

જવાબ : હા, તેના માટે વાજિબ છે કે તે ટેબલથી તે દૂર ચાલ્યો જાય.

સવાલ : શું એવી બિયર પીવી જઈએ છે કે જેના ઉપર ‘આલ્કોહોલ-ફ્રી’ લખેલું હોય ?

જવાબ : એવી બિયર પીવી જાઈઝ નથી કે જે જવની બનેલી હોય અને થોડોક નશો પેદા કરતી હોય પરંતુ જો આલ્કોહોલ-રહિત બિયરનો અર્થ એવું પીણું હોય કે જે જવમાંથી બનેલું હોય પણ તે નશો ન કરતું હોય તો તેને પીવામાં કોઈ વાંધો નથી.

સવાલ : ઘણી બધી દવાઓની અંદર આલ્કોહોલનો ઉપયોગ થાય છે. શું તેવી દવાઓ લઈ શકાય ? શું તે પાક છે ?

જવાબ : તે પાક છે અને એટલા માટે કે તેમની અંદર નાખવામાં આવતું આલ્કોહોલ એટલું બધું ઓછું હોય છે કે તેમની અંદર ભળી જાય છે, માટે તેમનું સેવન કરવું જાઈઝ છે.

સવાલ : એક સિરકો એવા પ્રકારનો આવે છે કે જે વાઈનમાંથી તૈયાર કરવામાં આવે છે એટલે કે પહેલાં તે વાઈન હોય છે, પછી તેના ઉપર ઉત્પાદનની એક વિશેષ પ્રક્રિયા કરવામાં આવે છે કે જેથી તે સિરકામાં ફેરવાઈ જાય છે એટલે તેની બોટલ ઉપર ‘વાઈન વિનેગર’ (સિરકો) એમ લખેલું હોય છે. તે જવથી અથવા અન્ય વસ્તુથી બનેલા સિરકા કરતાં જુદો હોય છે. વાઈન વિનેગર અને વાઈન વચ્ચેની નિશાનીઓમાંથી એક એ છે કે તેને દુકાનોમાં હંમેશાં સિરકાના શેલ્ફમાં મૂકવામાં આવે છે, વાઈનના શેલ્ફમાં નહીં. બીજું એ કે તેવા સિરકામાં અને ખજૂર જેવી વસ્તુથી બનેલા સિરકામાં કાંઈ જ ફેર હોતો નથી. શું આવા સિરકાને મુતલબેરાતના ઈસ્તેલાલાના નિયમ મુજબ પાક થઈ ગયેલો ગણી શકાય છે ?

જવાબ : જો તે વસ્તુને સામાન્ય માણસ પણ સિરકો કહી શકે એવી હોય તો પછી તેની ઉપર પણ શરીરતના સિરકાના જ હુકમો લાગુ થાય. (એટલે કે તે પાક છે અને જાઈઝ છે.)

સવાલ : કેટલીક ખાદ્ય વસ્તુઓ અને સ્વીટના ઉત્પાદકો તથા કેનની અંદર પેક થયેલી વસ્તુઓ માટે જરૂરી હોય છે કે તેઓ જાણાવી દે કે તેમની અંદર કઈ કઈ વસ્તુઓ નાખવામાં આવી છે. તેવી વસ્તુઓ ખરાબ ન થઈ જાય તે માટે તેમની અંદર પ્રિઝર્વેટીવ (એસન્સ) નાખવામાં આવે છે. તે પ્રિઝર્વેટીવ જનવરોમાંથી લીધેલા પણ હોઈ શકે અને તેમને 'E' અક્ષર વડે દર્શાવવામાં આવે છે. દા.ત., 'E 450' અથવા 'E 472', વગેરે. તેવા પ્રિઝર્વેટીવવાળી વસ્તુઓ ખાઈ શકાય કે ન ખાઈ શકાય ?

- જ્યારે કે આપણને ખબર ન હોય કે તે પ્રિઝર્વેટીવને ક્યાંથી લેવામાં આવ્યા છે,
- જ્યારે કે આપણને એવા લોકોથી જાણવા મળે છે કે આવી વસ્તુઓ હરામ છે કે જેમની મુતલહેરાતના ઈસ્તેહાલા નિયમ વિષે કાંઈ જ ખબર હોતી નથી.
- જ્યારે કે આપણે પ્રાથમિક સંશોધન કરીને એટલું જાણી લીધું હોય કે તેવા પ્રિઝર્વેટીવ ઉપર એવી રાસાયણિક પ્રક્રિયા કરેલી હોય છે કે તેમનું મૂળ સ્વરૂપ બાકી રહેતું નથી અને તેમની અવસ્થા અને લાક્ષણિકતામાં ફેરફાર આવી જાય છે.

જવાબ : આવા પ્રિઝર્વેટીવવાળી વસ્તુઓ ખાવી જાઈઝ છે.

- જો તમને ખાતરી ન હોય કે તેમને જનવરોમાંથી કાઢવામાં આવ્યા છે - જો આવો દાવો કરવામાં આવ્યો હોય તો પણ તેમને ખાવું જઈએ છે.
- જો તમને ખબર હોય કે તેમને જનવરોમાંથી કાઢવામાં આવ્યા છે પણ ખબર ન હોય કે તેમને મડદામાંથી લેવામાં આવ્યા છે કે ઝંબીડામાંથી અને જો તે પ્રિઝર્વેટીવ એટલા ઓછા પ્રમાણમાં હોય કે સામાન્ય માણસની નજરમાં આખી ખાદ્ય વસ્તુમાં ભળી ગયેલા કહેવાય તો પણ તેમને ખાવું જઈએ છે.
- જ્યારે પણ આવી રીતે રાસાયણિક પ્રક્રિયા વડે થયેલા ઈસ્તેલાલાને સાબિત કરી શકાય ત્યારે પણ આવી વસ્તુઓ ખાવી જઈએ છે. શરત એ કે સામાન્ય માણસની નજરમાં અસલ નાપાક વસ્તુ ઈસ્તેલાલાના કારણે પાક થઈ ગઈ હોવી જોઈએ.

સવાલ : વિદેશોમાં દુકાનોમાં એવી ખાદ્ય વસ્તુ મળતી હોય છે કે જેમની અંદર શું છે તે અમને ખબર હોતી નથી. તેની અંદર કોઈ હરામ વસ્તુ ન પણ હોઈ શકે અથવા તો હોઈ પણ શકે. શું અમે એવી વસ્તુઓને તેની અંદર શું છે તે જાણ્યા વગર ખાઈ શકીએ કે પછી તેવી વસ્તુઓ ખાવી જઈએ નથી ?

જવાબ : જ્યાં સુધી તમને ખાતરી ન થઈ જાય કે એવી વસ્તુઓમાં હરામ માંસ, ચરબી અથવા તેમાંથી પ્રાપ્ત કરેલી કોઈ પણ વસ્તુ છે ત્યાં સુધી તમે તે વસ્તુને ખાઈ શકો છો.

સવાલ : શું અમે અમારા ભોજનમાં હરામ માછલીમાંથી નીકળેલું તેલ (ફિશ ઓઈલ) વાપરી શકીએ છીએ ? શું અમે તેવા તેલને અન્ય ઉપયોગમાં લઈ શકીએ છીએ ?

જવાબ : તેવા તેલ ખાવાની વસ્તુઓમાં ન વાપરી શકો, પરંતુ અન્ય ઉપયોગમાં લઈ શકો છો. ‘વલ્લાહો આઅલમ’.

સવાલ : શું એવી મહેફિલોમાં કે જ્યાં કેફી પીણાં આપવામાં આવતા હોય ત્યાં જવું જઈએ છે ?

જવાબ : તેવી મહેફિલોમાં ખાવું અને પીવું હરામ છે, પરંતુ આવી મહેફિલોથી દૂર રહેવું એહતિયાતે વાજિબ છે. તેમ છતાં જો આવી મહેફિલોમાં નહોતો અનિલ મુન્કરના હેતુથી જવામાં આવે તો કોઈ વાંધો નથી, જો તમે આવું કરવામાં સક્ષમ હો તો.

સવાલ : શું ખેખડા, ફિશ અને ગોકળગાય ખાવી જઈએ છે ?

જવાબ : ભીંગડાંવાળી માછલી સિવાય કોઈ પણ સમુદ્રી જાનવર ખાવું જઈએ નથી. ઝીંગાને પણ ભીંગડાંવાળી માછલીના જ પ્રકારમાં ગણવામાં આવે છે, પરંતુ માછલી સિવાય કચલા તથા કોઈ પણ એવી માછલી કે જેના ભીંગડાં ન હોય તેમને ખાવા હરામ છે. ‘વલ્લાહો આઅલમ’.

રેસ્ટોરન્ટમાં ખાવા જતા સમયે ધ્યાનમાં રાખવાની બાબતો :

1. જો તે રેસ્ટોરન્ટ એવા મુસલમાનની હોય કે જે દીનદાર જણાતો હોય તો પછી પૂછતાછ કરવાની જરૂર નથી અને ભોજનને હલાલ માનીને જમી શકાય.
2. જો તે રેસ્ટોરન્ટ એવા મુસલમાનની હોય કે જે ઈસ્લામના અહકામનો પાબંદ ન જણાતો હોય. દા.ત., તેની રેસ્ટોરન્ટમાં શરાબ વેચાતો હોય, તો પછી તે રેસ્ટોરન્ટમાં માંસ ક્યાંથી આવે છે, કોણ લાવે છે અને ક્યા જનવરનું છે, જેવા પ્રશ્નો પૂછવા જોઈએ અને પછી જો તમને ખાતરી થઈ જાય કે તેનું માંસ હલાલ છે ત્યારે જ ત્યાં જમવું જોઈએ.
3. જો રેસ્ટોરન્ટ ગેરમુસ્લિમની માલિકીની હોય અથવા માલિક કોણ છે તે ખબર ન હોય તો ત્યાં માંસાહારી ભોજન ન લેવું જોઈએ, સિવાય કે આપણને ખાતરી થઈ જાય કે માંસ હલાલ છે અને મુસલમાને તેને રાંધેલું છે.

જ્યાં સુધી શાકાહારી ખાવાની વસ્તુઓનો સવાલ છે તો તેને તૈયાર કરવાની રીતની ચકાસણી કરવી જોઈએ. દા.ત., જ્યારે આપણે ચીપ્સ (વેફર) મંગાવીએ તો માલિકને પૂછવું જોઈએ કે તે વનસ્પતિ તેલમાં જ તળેલી છે કે નહીં અને સાથે સાથે એ કે તે તેલમાં માંસાહારી વસ્તુઓ તો તળવામાં આવતી નથીને ?

એવી વસ્તુઓ કે જેમની એડવર્ટાઈઝ માંસાહારી વસ્તુઓ અથવા તો માછલીથી તૈયાર કરવામાં આવેલી વસ્તુઓ તરીકે થાય છે તે બધી હલાલ છે, સિવાય કે આપણને ખાતરી હોય કે તેની અંદર

જાનવરના માંસની વસ્તુઓ નાખવામાં આવી છે અથવા તો તેમને અહલે કિતાબના લોકો કરતાં અન્ય લોકોએ તૈયાર કરેલી છે.

ખાવાના આદાબ :

- જમતાં પહેલાં હાથ ધોવા.
- જમ્યા પછી હાથ ધોવા અને સૂકા કાપડ વડે લૂછવા.
- જમતાં પહેલાં અલ્લાહનું નામ લેવું.
- મેઝબાને સૌ પ્રથમ જમવાની શરૂઆત કરવી અને છેલ્લે સુધી દસ્તરખ્વાન ઉપર બેસવું.
- જમણા હાથ વડે ખાવું.
- નાના નાના કોળિયા બનાવવા અને સારી રીતે ચાવીને ખાવું.
- દસ્તરખ્વાન ઉપર ખાદ્ય પદાર્થના ટુકડા આમ તેમ પડ્યા હોય તે ભેગા કરીને ખાઈ લેવા.
- જમતાં પહેલાં અને જમ્યા પછી નમઝ ચાટવું.

મકરૂલ વસ્તુઓ :

- ભૂખ ન લાગી હોય ત્યારે ખાવું.
- વધારે પડતું જમી લેવું.
- જમતાં જમતાં બીજા લોકોના મોઢા તરફ તાકવું.

- ખૂબ જ ગરમ ખાવાનું ખાવું.
- ખોરાક અથવા પીણાં ઉપર ફૂંક મારીને તેને ઠંડું કરવું.
- ફળને અધૂરું ખાઈને ફેંકી દેવું.
- હાડકાં ઉપરથી માંસને એવી રીતે છોલી નાખવું કે હાડકું ખુલ્લું થઈ જાય.
- એવાં ફળ કે જે છાલની સાથે ખાવામાં આવતા હોય તેમને છાલ વગર ખાવાં. દા.ત., સફરજન છાલ સાથે જ ખાવું.

હલાલ અને હરામ ખાવા પીવા વિષે સવાલ :

સવાલ 1 : જવાદ માછલી પકડવા માટે ગયો અને તેણે એક માછલી પકડી લીધી એટલે તે ઘણો ખુશ થઈ ગયો, પણ જ્યારે તેણે માછલી પાણીમાંથી બહાર કાઢી તો તે મરેલી નીકળી. તેણે થોડીક વાર માટે માછલી હાથમાં પકડીને પછી તળાવમાં ફેંકી દીધી. શું હવે તેના હાથ નજિસ થઈ ગયા છે ?

સવાલ 2 : યુંઈલી તોય ઈમાન લઈ આવ્યો, પરંતુ તેને મઝહબના કેટલાક મસઅલામાં સમજણ નહોતી પડતી. તેને એટલી ખબર પડતી હતી કે શરીઅત પ્રમાણે જાનવરને ઝિબ્હે કરવામાં આવે તો તે હલાલ થઈ જાય છે એટલે તેણે સાપને ઝિબ્હે કર્યો અને ખાઈ ગયો. શું તે મસઅલાને બરોબર સમજ્યો હતો ?

સવાલ 3 : જ્યારે ખુશિદ અને ખલિલ ભણવા માટે હોંગકોંગ ગયા તો તેમને ભોજનમાં જીવતી માછલી આપવામાં આવેલી. શું તેમણે માછલી ખાઈ જવી જોઈએ કે પછી આગ્રહ કરવો જોઈએ કે માછલીને રાંધીને આપે ?

સબક 14 : હિજાબનું મહત્વ

કુરઆનની આયતોની રોશનીમાં અહીં હિજાબના મહત્વનું સંક્ષિપ્તમાં વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૧૮, સૂરએ નૂર, સૂરા-૨૪, આયત-૩૦ અને ૩૧

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ۚ ذَٰلِكَ أَزْكَىٰ لَهُمْ

إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ ﴿٣٠﴾ وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ

أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَ

لِيُضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ ۚ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ

(કહી દે, મોમિનોને કે પોતાની નજર નીચી કરી દે અને પોતાની શર્મગાળને સુરક્ષિત રાખે. આ

તેમના માટે વધારે પાકીઝગીભર્યું છે, ખરેખર અલ્લાહ જે કંઈ તેઓ કરી રહ્યા છે તેનાથી વાકેફ

છે. અને કહી દે, મોમિન સ્ત્રીઓને કે તેમની નજરોને નીચી કરી દે અને તેમની શર્મગાળને

સુરક્ષિત રાખે અને પોતાની ઝીનત જાહેર ન કરે સિવાય કે તેમાંથી જાહેર થઈ જાય અને તેમને

જોઈએ કે તેમનો ખુમૂર તેમની જુયૂબ ઉપર નાખી દે અને પોતાની ઝીનત જાહેર ન કરે, સિવાય

(કે તેમના શોહરની સામે...)

ઉપરોક્ત આયતો પહેલાં તો પુરૂષોના હિજાબ વિષે હિદાયત કરે છે અને પછી સ્ત્રીઓના હિજાબ વિષે હિદાયત કરે છે. કેટલાક મહત્વના શબ્દો કે જે બીજી આયતમાં આવેલા છે તે આ પ્રમાણે છે :

ઝીનત : એટલે એવી વસ્તુઓ કે જે આપણા શણગાર માટે વાપરીએ છીએ. દા.ત., કપડાં, દાગીના, ઝવેરાત, વગેરે.

ખુમૂર : એટલે ઓઢણીને અથવા તો વાળ ઢાંકવા માટે વપરાતા સ્કાર્ફને કહેવાય છે.

જોયૂબ : અરબ સ્ત્રીઓના પહેરવેશમાં ગળાનો ભાગ ઘણો મોટો રહેતો હતો અને તે તેમની ગરદનોને ઢાંકતો ન હતો. આ આયતમાં તેમને હુકમ કરવામાં આવે છે કે તેમની ઓઢણીઓ વડે ગરદનોને પણ ઢાંકી દે.

એક અન્ય આયતમાં અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૨૨, સૂરએ અહઝાબ, સૂરા-૩૩, આયત- ૫૮

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ
مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ۚ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ ۚ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا

رَّحِيمًا

(અય નબી ! કહી દે, તારી અઝવાજને અને દીકરીઓને અને મોમિનોની સ્ત્રીઓને કે પોતાની

ઉપર જલાબીબ નાખી દે. આ વધારે યોગ્ય છે કે (આવી રીતે) તેઓ ઓળખવામાં આવે તો

તેમને કોઈ તકલીફ નહીં થાય અને અલ્લાહ તો હંમેશથી ગફૂર અને રહીમ છે.)

અહીં જલાબીબનો અર્થ એવી ઓઢણી થાય છે કે જે સ્કાર્ફ કરતાં મોટી હોય છે અને શાલ કરતાં નાની હોય છે અને તેના વડે માથું અને ખભા ઢાંકવામાં આવતા હોય.

અલ્લાહના હુકમથી ખુમૂર અને જલાબીબ સ્ત્રીઓના હિજાબમાં વાજિબ કરી દેવામાં આવ્યા છે અને જે આ હુકમનું પાલન ન કરે તેના ઉપર અલ્લાહનો ગઝબ આવશે.

સ્ત્રીના કાંડા સુધીના હાથ અને પગની ઘૂંટી સુધીના પગ તથા ચહેરા સિવાયનું આખું શરીર ઢાંકવું હોવું જોઈએ. તેનાં વસ્ત્રો એવાં હોવાં જોઈએ કે જે તેના શરીરનો આકાર જાહેર ન કરે અને તે એટલી બધી ચમકદમકવાળાં પણ ન હોવાં જોઈએ કે લોકોનું ધ્યાન ખેંચે.

સબક 15 : અમ્ર બિલ માઅરૂફ અને નહ્યે અનિલ મુન્કર

આ બન્ને સાતમા અને આઠમા નંબરનાં ફૂરુએ દીન છે. તે એવા ઈસ્લામી કાયદા છે કે જેમના કારણે સમાજમાં સુધાર આવે છે.

અમ્ર બિલ માઅરૂફ એટલે નેકીનો હુકમ કરવો અને નહ્યે અનિલ મુન્કર એટલે બદીથી રોકવું.

ઈસ્લામમાં સૌથી પહેલો સુધાર પોતાના ઉધ્ધાર વડે અને પોતાને બદીથી રોકવાથી આવે છે. આટલો સુધાર આવી ગયા પછી મોમિન ઈમાનના બીજા તબક્કા ઉપર પહોંચે છે કે જેમાં તે પોતાના સમાજનો અને પોતાની કોમનો ઉપયોગી સભ્ય બની જાય છે.

માટે બધી ખરાબીઓને મૂળમાંથી જ કાઢી દેવામાં આવે છે અને તેમને વધવા દેવામાં આવતી નથી કે જેથી તે સમાજના કેન્સરનું રૂપ બની ન જાય.

જે પધ્ધતિ ઈસ્લામે અપનાવી છે તે આ છે કે સમાજને નેકીનો હુકમ કરવો અને બદીથી દૂર રાખીને ગુમરાહ થવા ન દેવો.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૧૭, સૂરએ હજજ, સૂરા-૨૨, આયાત-૪૧

الَّذِينَ إِن مَّكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَآمَرُوا
بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ ۗ وَاللَّهُ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ ﴿٤١﴾

(કે (મોમિનો એ છે કે) જેઓ, જો અમે તેમને જમીન ઉપર વર્યસ્વ આપીએ તો તેઓ નમાઝ કાયમ કરે છે અને ઝકાત આપે છે અને અમ્મ બિલ માઅરફ કરે છે અને નધે અનિલ મુન્કર કરે છે અને અલ્લાહ તરફ જ બધા મામલા પાછા ફરવાના છે.)

આ બન્ને કુરુએ દીનનું મહત્વ ઘણી બધી હદીસોમાં સમજાવવામાં આવ્યું છે.

રસૂલલ્લાહ (સ.)એ ફરમાવ્યું છે કે, “એવો સમય આવશે કે જ્યારે લોકો અમ્મ બિલ માઅરફ અને નધે અનિલ મુન્કરને લોકોને રાજી રાખવા માટે છોડી દેશે. એ પછી સમાજ ઉપર આફતો આવશે અને આવા લોકો જ્યારે અલ્લાહ પાસે દુઆ માગશે તો તેમની દુઆ કબૂલ નહીં થાય.”

જ્યારે અલ્લાહે હઝરત શોએબ (અ.)ની કોમ ઉપર અઝાબ મોકલવાનો ફેસલો કર્યો તો અલ્લાહે ફરમાવ્યું કે, “હું પૂરા ૧,૦૦,૦૦૦ લોકો ઉપર અઝાબ નાઝિલ કરીશ કે જેમાંથી ફક્ત ૪૦,૦૦૦ ખરાબ હતા અને બાકીના સારા હતા.”

હઝરત શોએબ (અ.)એ અલ્લાહને પૂછ્યું કે, “સારા લોકોનો શું વાંક છે ?” તો અલ્લાહે જવાબ આપ્યો કે, “જ્યારે મારી નાફરમાની થઈ રહી હતી ત્યારે તેઓ ખુશ હતા અને જ્યારે હું ગઝબનાક થયો તો તેમણે પોતાની નારાજગી વ્યક્ત ન કરી.”

એટલા માટે સમાજમાં અમ્ર બિલ માઅરુફ અને નહ્યે અનિલ મુન્કર ઉપર અમલ કરતા રહેવું ઘણું જરૂરી છે.

તેની રીત આ પ્રમાણે છે :

- જ્યારે તમે બદી થતી જુઓ અથવા નેકી થતી ન જુઓ તો આ પ્રમાણે કરો. તમારી આપત્તિ શક્ય હોય તેટલી સભ્ય રીતે જાહેર કરો.
- જ્યાં શક્ય હોય ત્યાં બળજબરી કરો જેવી કે બાપ-દીકરાના સંબંધમાં બળજબરી થઈ શકે છે.

અમ્ર બિલ માઅરુફ :

જો કોઈ માણસ અલ્લાહે નક્કી કરેલી વાજિબાતને પૂરી ન કરતો હોય તો આપણા ઉપર વાજિબ છે કે તેને સાચા રસ્તાની હિદાયત કરીએ. શરત એ છે કે આપણને આશા હોય કે તે આપણી હિદાયત પર અમલ કરશે.

અમ્ર બિલ માઅરુફ ઈસ્લામનો સાતમો સ્તંભ છે અને તેનો અર્થ લોકોને નેકીનો હુકમ કરવો એવો થાય છે. આ ઈસ્લામની ઘણી મહત્વની ડાળી છે. એ બધી વસ્તુઓ કે જેનો અલ્લાહ હુકમ કરે છે તેમને માઅરુફ કહેવામાં આવે છે. માઅરુફનો અર્થ સારપ થાય છે. દા.ત., નમાઝ, રોઝા, ઝકાત, ખુમ્સ અને ઈસ્લામના સિધ્ધાંતો ઉપર અમલ કરવો.

અમ્ર બિલ માઅરુફમાં એ વસ્તુનો પણ સમાવેશ થાય છે કે જે ઈસ્લામમાં મુસ્તહબ હોય જેવી કે,

- લોકોને જમાડવા.
- મહેમાનોનું સ્વાગત કરવું.
- ઈસ્લામની વાતો શિખવાડવી.
- સારા અખ્લાક કેળવવા.
- સારું ચારિત્ર્ય ઘડતર કરવું.

અમ્ર બિલ માઅરુફ પહેલી વખત કરવું વાજિબ છે અને બીજી વખત સુન્નત છે.

અમ્ર બિલ માઅરુફ વાજિબ હોવાની શરતો આ પ્રમાણે છે :

- તમને પોતાને ખબર હોવી જોઈએ કે નેકી શું છે અને બદી શું છે.
- તમને આશા હોવી જોઈએ કે તમારી સલાહ પ્રમાણે અમલ થશે.

- જે માણસને તમે સલાહ આપી રહ્યા હો તે વારંવાર બદી કરતો હોય.
- તમને યકીન હોય કે સલાહ આપવાથી તમને પોતાને કોઈ નુકસાન નહીં થાય.

પરંતુ જ્યારે મુસલમાનોનું ઈમાન ખતરામાં હોય અથવા તો ઈસ્લામ મુજબ અમલ ન થઈ શકે એવી પરિસ્થિતિ સર્જાય. દા.ત., એવા કાયદા ઘડાઈ રહ્યા હોય કે મુસલમાન હોવું ગુનો હોય અથવા તો શરાબ પીવો અને જુગાર રમવો ફરજિયાત હોય ત્યારે આપણને નુકસાન પહોંચતું હોય તો પણ આપણા ઉપર અમ્ર બિલ માઅરૂફ અને નહ્યે અનિલ મુન્કર કરવું વાજિબ છે.

નહ્યે અનિલ મુન્કર :

ઈસ્લામનો આ આઠમો સ્તંભ છે અને તેનો અર્થ બદીથી રોકવું એવો થાય છે. તેનો અર્થ એ થાય છે કે લોકોને હરામ કાર્યોથી રોકવા. જો આપણને આશા હોય કે તે માણસ આપણી સલાહને માનશે તો આપણે હરામ કાર્ય કરનાર માણસને હરામ કાર્ય કરવાથી રોકવો જોઈએ.

મુન્કર એટલે એ બધી વસ્તુઓ કે જેમને ઈસ્લામમાં હરામ કરવામાં આવી છે. દા.ત.,

- શરાબ પીવો.
- જુગાર રમવો.
- ગીત સાંભળવાં.
- સુવ્વરનું માંસ ખાવું, વગેરે.

અમ્ર બિલ માઅરૂફની જેમ જ પહેલી વાર નહ્યે અનિલ મુન્કર કરવું વાજિબ છે અને બીજી વાર કરવું સુન્નત છે.

નહ્યે અનિલ મુન્કર કરવાના ચાર તબક્કા આ પ્રમાણે છે :

1. સૌથી પહેલાં જે માણસને તમે સલાહ આપી રહ્યા હો તેના સ્વભાવને સમજ લો.
2. પછી તમારા ચહેરાના હાવભાવ વડે જાહેર કરો કે તે જે હરામ કાર્ય કરી રહ્યો છે તે તમને પસંદ નથી.
3. પછી સલાહ આપો, ચેતવણી આપો અથવા ઠપકો આપો.
4. જ્યારે ઉપરોક્ત ત્રણેય રીત નિષ્ફળ જાય તો તેને બળજબરીપૂર્વક રોકી દો, પરંતુ ધ્યાન રાખો કે તેને શારીરિક ઈજા ન થાય.

જે લોકો અમ્ર બિલ માઅરૂફ અને નહ્યે અનિલ મુન્કર ઉપર અમલ કરે છે તેમનો મર્તબો અલ્લાહની નજરમાં ઘણો ઊંચો છે. અલ્લાહ તે લોકોને પોતાના કામચાબ બંદાઓ વચ્ચે જગ્યા આપે છે.

સવાલ 1 : અમ્ર બિલ માઅરૂફ અને નહ્યે અનિલ મુન્કરમાં શું ફેર છે ?

સવાલ 2 : નીચેના દાખલાઓમાં બતાવો કે દાખલો અમ્રબિલ માઅરફનો છે કે નહિ અનિલ મુન્કરનો ?

દાખલો 1 : સબીહા સ્કૂલમાં જાય છે અને જુએ છે કે તેની મુસલમાન સહેલી ગાયન સાંભળી રહી છે તે તેને કહે છે કે ગાયન સાંભળવું હરામ છે.

દાખલો 2 : અલીની દાદી જ્યારે સ્કૂલમાં જાય છે તો તેમનાં વસ્ત્રો તેમના પગના પંજાના સાંધા કરતાંય ઉપર ઊંડી જાય છે. અલી તેમને કહેવા જાય છે કે વસ્ત્રો થોડાંક નીચાં પહેરો.

દાખલો 3 : અકીલાની બહેન હિજાબ ઓઢતી નથી. તો અકીલા તેને કહે છે કે હિજાબ તેના ઉપર વાજિબ છે.

દાખલો 4 : હુસૈન નમાઝ નથી પઢતો. તેનો મિત્ર તેને કહે છે કે તારે નમાઝ પઢવી જોઈએ કારણ કે નમાઝ બધા મુસલમાનો પર વાજિબ છે.

સબક 16 : તવલ્લા

કુરુએ દીનની નવમી ડાળી તવલ્લા છે.

તવલ્લા એટલે અલ્લાહ અને રસૂલે પસંદ કરેલા વલીઓ સાથે દોસ્તી રાખવી અને તેમનું આજ્ઞાપાલન કરવું.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૮, સૂરએ એઅરાફ, સૂરા-૭, આયત-૧૫૮

قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ
وَالْأَرْضِ

(કહી દે, અય લોકો ! ખરેખર હું તમારા બધાની તરફ આવનારો અલ્લાહનો રસૂલ છું કે જેનું

(અલ્લાહનું) રાજ્ય છે આસમાનોમાં અને જમીનમાં.)

માટે રસૂલલ્લાહ (સ.)ના સમયમાં રસૂલલ્લાહ (સ.)નો હુકમ સર્વોપરી હતો.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૬, સૂરએ માએદા, સૂરા-૫, આયત-૫૫

إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَ

يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ ﴿٥٥﴾

(ખરેખર તમારો વલી અલ્લાહ છે અને તેનો રસૂલ છે અને જેઓ ઈમાન લાવ્યા કે જેઓ નમાઝ

કાયમ કરે છે અને રૂકૂઅની હાલતમાં ઝકાત આપે છે, તેઓ છે.)

જ્યારે આપણે અઝાનમાં ‘અલીયંવલીયુલ્લાહ’ કહીએ છીએ તો આ આયતના આધારે જ કહીએ છીએ. આ આયતમાં આપણને હુકમ આપવામાં આવ્યો છે કે વલી જે કહે તે પ્રમાણે અમલ કરો.

આ આયતમાં સૌથી પહેલાં અલ્લાહની વિલાયતનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે. અલ્લાહનો હુકમ બીજા બધા લોકોના હુકમ કરતાં સર્વોપરી છે, પછી તે હુકમ આપણા માબાપનો હોય, આપણા વડીલોનો હોય, આપણા શિક્ષકોનો હોય, આપણા ડોક્ટરનો હોય કે કોઈનો પણ.

આ દુનિયામાં અલ્લાહના હુકમનું પ્રતિનિધિત્વ રસૂલલ્લાહ (સ.) કરે છે, માટે રસૂલલ્લાહ (સ.)ની હયાતે મુબારકામાં તેમનો હુકમ સર્વોપરી હતો. રસૂલલ્લાહ (સ.) જે હુકમ આપે તેમાં કોઈ વાદવિવાદ કરી શકે નહીં કારણ કે તે હુકમ અલ્લાહ તરફથી છે.

પરંતુ રસૂલલ્લાહ (સ.)ની ગેરહાજરીમાં આ આયત ઉલ્લેખ કરે છે કે વલી એ મોમિનો છે કે જેઓ નમાઝ કાયમ કરે છે અને રુકૂઅમાં ઝકાત આપે છે. ઈસ્લામના બધા ફિરકાઓ માને છે કે આ ઉલ્લેખ મૌલા અલી (અ.) માટે છે.

તારીખમાં એક એવો પ્રસંગ નોંધાયેલો છે કે મસ્જિદમાં એક ફકીર લોકો પાસે સવાલ કરતો આવ્યો. કોઈએ તેને કાંઈ આપ્યું નહીં. છેવટે મૌલા અલી (અ.) કે જેઓ નમાઝ પઢી રહ્યા હતા, તેમણે રુકૂઅની હાલતમાં પોતાની આંગળી વડે ઈશારો કરીને ફકીરને કહ્યું કે તે આંગળીમાંથી વીંટી ઊતારીને પોતે રાખી લે.

મૌલા અલી (અ.)નું આ કાર્ય અલ્લાહને એટલું બધું પસંદ આવ્યું કે તરતને તરત તેમની શાનમાં રસૂલલ્લાહ (સ.) ઉપર આયત નાઝિલ થઈ.

એટલે રસૂલલ્લાહની ગેરહાજરીમાં રસૂલલ્લાહ (સ.)ના હુકમ પ્રમાણે આપણે બધા મોમિનોએ મૌલા અલી (અ.)ની વિલાયત સ્વીકારવાની હતી કારણ કે આ આયત તેમનો ઉલ્લેખ કરી રહી છે એટલા જ માટે આપણે શીઆ લોકો માનીએ છીએ કે મૌલા અલી (અ.) રસૂલલ્લાહ (સ.) પછી પહેલા ખલીફા હતા.

મૌલા અલી (અ.) પછી આપણે બીજા અગિયાર અઈમ્મા (અ.)ને માનીએ છીએ કે જેઓ બધા મૌલા અલી (અ.)ની ઓલાદમાંથી છે અને રસૂલલ્લાહ (સ.)એ પોતાની હયાતે મુબારકામાં પસંદ કરેલા છે જેવું કે સુન્ની અને શીઆ બન્ને ફિરકાની હદીસોમાં જોવા મળે છે.

ગદીરનો પ્રસંગ કે જેમાં રસૂલ (સ.)એ બધા મુસલમાનો વચ્ચે એલાન કર્યું હતું કે એમના પછી તેમના જાનશીન મૌલા અલી (અ.) છે. એ પ્રસંગને બધા મુસલમાનોએ રિવાયત કર્યો છે.

રિવાયતમાં છે કે રસૂલલ્લાહ (સ.)એ ફરમાવ્યું કે, “જેનો હું મૌલા છું તેનો અલી મૌલા છે.”

સૌથી પહેલાં રસૂલલ્લાહ (સ.)એ પોતાની આજુબાજુ ઊભેલા લોકોને પૂછ્યું, “શું મને તમારા ઉપર એના કરતાં વધારે અધિકાર નથી કે જે તમને તમારા પોતાના ઉપર છે ?” તો લોકોએ

જવાબ આપ્યો, “ખરેખર તમને અમારા ઉપર અમારા પોતાના કરતાં વધારે અધિકાર છે.” ત્યાર પછી રસૂલલ્લાહ (સ.) એલાન કર્યું,

“જેનો હું મૌલા છું તેનો અલી મૌલા છે.”

માટે તવલ્લાનો અર્થ નીચે પ્રમાણે થાય છે :

મુદ્દા 1 : અલ્લાહની વિભાવતનો સ્વીકાર કરવો :

અલ્લાહ આપણો મૌલા છે અને આપણો મુહાફિઝ છે. ફક્ત અલ્લાહ જ આપણને કોઈ વસ્તુ વડે નુકસાન થવા દે છે અથવા તો બૂરાઈથી આપણું રક્ષણ કરે છે.

ફક્ત અલ્લાહ જ આપણને જુદી જુદી નેઅમતો આપે છે અથવા તો આપેલી નેઅમતો પાછી લઈ લે છે. મોમિનો અલ્લાહને પોતાનો વલી માને છે જ્યારે કે કાફિરો નથી માનતા.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૩, સૂરએ બકરહ, સૂરા-૨, આયત-૨૫૭

اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا
أُولَئِكَ لَهُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُم مِّنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ أُولَئِكَ أَصْحَابُ
النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢٥٤﴾

(અલ્લાહ વાલી છે એમનો કે જેઓ ઈમાન લઈ આવ્યા. તે કાઢે છે તેઓને અંધકારમાંથી નૂર તરફ, અને જેમણે કુફ્ર કર્યું તેમના વાલીઓ તાગૂત છે કે જેઓ કાઢે છે તેમને નૂરમાંથી અંધકાર તરફ. આ જ લોકો આગના સાથી છે, તેઓ તેમાં હંમેશાં રહેનારા છે.)

મુદ્દા 2 : રસૂલલ્લાહ (સ.)ની અને અઈમ્મા (અ.)ની વિલાયતનો સ્વીકાર કરવો :

ફરીથી વાત કરી દઈએ કે રસૂલલ્લાહ (સ.) અને અઈમ્મા (અ.) આ દુનિયામાં અલ્લાહના પ્રતિનિધિઓ છે, માટે તેમની વિલાયત આપણા ઉપર એવી જ છે કે જેવી આપણા ઉપર અલ્લાહની વિલાયત છે.

માટે જો આપણા ઈમામે ઝમાના (અ.) આજે ઝુલૂર ફરમાવે અને આપણને કોઈ કાર્ય સોંપે તો આપણી ફરજ છે કે તે કામ કરીએ. તેમને અધિકાર છે કે આપણો ઉપયોગ આપણા મોત સુધી કરતા રહે. એવી જ રીતે કે જેવી રીતે અલ્લાહને પણ આપણા ઉપર એ અધિકાર છે.

ઈમામ (અ.) ક્યારેય આપણને એવું કામ નહીં સોંપે કે જે આપણને નુકસાન પહોંચાડે. એવી જ રીતે કે જેવી રીતે અલ્લાહ પણ આપણને એવું કામ સોંપતો નથી. તેમની વિલાયતમાં સંપૂર્ણ ઈમાન ધરાવવું તેને તવલ્લા કહેવામાં આવે છે.

આપણા છઠ્ઠા ઈમામ (અ.) પાસે એક માણસ આવ્યો અને કહેવા લાગ્યો કે, “હું મિસ્રના શીઆ લોકોમાંથી છું.” તે માણસ વિલાયતનો સાચો અર્થ જાણે છે કે નહીં તે જોવા માટે ઈમામ (અ.)એ તેને કહ્યું કે, “જાઓ અને નજીકમાં જે ભઠ્ઠી સળગી રહી છે તેની અંદર બેસી જાઓ.”

પેલો માણસ ધ્રુજવા લાગ્યો અને કહ્યું કે, “મારા પરિવારજનો મારી રાહ જોઈ રહ્યા છે.” જ્યારે ઈમામ (અ.)એ જોયું કે તે ખચકાઈ રહ્યો છે તો તેમણે તે માણસને નજીક બોલાવીને પોતાની પાસે બેસાડી દીધો.

થોડા સમય પછી ઈમામ (અ.)ના સહાબી હાફ્સ અલ-મકકી આવ્યા અને સલામ કરી. પછી ઈમામ (અ.)એ તેમને ઉદ્દેશીને ફરમાવ્યું કે, “શું તમે પેલી ભઠ્ઠીમાં બેસી શકો છો ?” કોઈ પણ સવાલ કર્યા વગર, હાફ્સ ભઠ્ઠી તરફ ગયા અને અંદર દાખલ થઈ ગયા.

ઈમામ (અ.) મિસ્રના એ માણસ તરફ વળ્યા અને ફરમાવ્યું, “આ એ લોકો છે કે જેઓ મારી વિલાયતમાં માને છે.”

કહેવાની જરૂર નથી કે હાડનને કોઈ નુકસાન પહોંચ્યું ન હતું.

મુદ્દો 3 : મોમિનીનની વિલાયતનો સ્વીકાર કરવો :

તવલ્લાનો અર્થ એ પણ થાય છે કે એવા લોકો સાથે દોસ્તી કરવી કે જેમનો અકીદો આપણા જેવો હોય અને જેમને અલ્લાહ, તેના રસૂલ (સ.) અને અઈમ્મા (અ.) પસંદ કરતા હોય.

માટે જ તો આપણે રસૂલલ્લાહ (સ.)ના અને અઈમ્મા (અ.)ના વફાદાર સહાબીઓનું ઘણું સન્માન કરીએ છીએ અને તેમની સાથે મોહબ્બત કરીએ છીએ.

હંમેશાં આપણી એ કોશિશ હોવી જોઈએ કે આપણે તેવા લોકોની સાથે દોસ્તી કરીએ અને મોહબ્બત કરીએ કે જેઓ અહલેબૈત (અ.) સાથે મોહબ્બત કરતા હોય.

તવલ્લાના કારણે જ આપણે ઈમામ હુસૈન (અ.)ની સાથે સાથે કરબલાના બંધા શોહદાની કુરબાનીઓને પણ યાદ કરીએ છીએ.

આવી જ રીતે તવલ્લાનો અર્થ ફક્ત એ જ નથી કે અહલેબૈત (અ.)ની સાથે મોહબ્બત કરતા રહીએ, પરંતુ એ પણ છે કે તેમની સાથે વફાદારી કરીએ અને જે ઉદાહરણ તેમણે આપ્યાં છે તેમના ઉપર ચાલવાની કોશિશ કરીએ.

સબક 17 : તબર્રા

તબર્રા એટલે અલગ થઈ જવું, હાથ ઉઠાવી લેવા.

ઈસ્લામમાં તબર્રા કુરુએ દીનની દસમી ડાળી છે.

સૌ પ્રથમ અલ્લાહનો હુકમ છે કે આપણે શયતાનથી અથવા શયતાનનું પ્રતિનિધિત્વ કરતી દરેક વસ્તુ અથવા વ્યક્તિથી અલગ થઈ જઈએ.

કુરઆને મજીદમાં આપણને દરેક સમયના નબીએ કરેલા તબર્રાના દાખલા જોવા મળે છે જેવા કે બૈતુલ મુકદ્સ જતાં રસ્તામાં હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ.) એવા લોકોને મળ્યા કે જેઓ તારાઓની પરસ્તિશ કરી રહ્યા હતા. આ લોકો મજૂસી કહેવાતા હતા.

હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ.)એ નક્કી કર્યું કે તેમની અલ્લાહ તરફ હિદાયત કરે, તેમની ગુમરાહી સાબિત કરવા માટે તેમણે (હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ.)એ) ઘણી વિનમ્ર પદ્ધતિ અપનાવી.

તેઓ પોતે પણ તારાની પરસ્તિશ કરનારા તરીકે તે લોકોની સામે પ્રસ્તુત થયા અને આખી રાત દરમિયાન તેમની વચ્ચે બેસી રહ્યા.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૭, સૂરએ અનુઆમ, સૂરા-૬, આયત-૭૮

فَلَمَّا رَأَى الشَّمْسُ بَازِغَةً قَالَتْ هَذَا رَبِّي هَذَا أَكْبَرُ فَلَمَّا أَفَلَتْ قَالَتْ

يَقُومُ إِنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ ﴿٧٨﴾

(પછી તેણે (ઈબ્રાહીમ)ે સૂરજને તેજસ્વી પ્રકાશની સાથે ઊગતો જોયો ત્યારે કહ્યું, આ મારો રબ

છે, આ સૌથી મોટો છે. પછી જ્યારે સૂરજ ડૂબી ગયો તો કહ્યું, અય મારી કોમ ! ખરેખર હું

અલગ છું તેનાથી કે જેનો તમે શિર્ક કરી રહ્યા છો.)

તબર્રાનો બીજો અમલ અલ્લાહના રસૂલના અને રસૂલલ્લાહ (સ.)ની આલમાંથી પાક અઈમ્માના દુશ્મનોથી અલગ થવામાં થાય છે.

આ અલગ થવું ફક્ત દિલ સુધી સીમિત નથી. ઈસ્લામ આપણને હુકમ કરે છે કે આપણે દુનિયાને દેખાડીએ કે આપણે એવા લોકોથી અલગ છીએ એટલા જ માટે આપણે એવા જાલિમો ઉપર લા'નત મોકલીએ છીએ કે જે રસૂલલ્લાહ (સ.) અને તેમની આલને ઈજ પહોંચાડતા હતા.

આવી રીતે લા'નત મોકલીને આપણે જાહેર કરીએ છીએ કે આપણે તેમના જુલમમાં શામેલ નથી.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૨૨, સૂરએ અહઝાબ, સૂરા-૩૩, આયત-૫૭

إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ

عَذَابًا مُّهِينًا ﴿٥٧﴾

(ખરેખર જે લોકો અલ્લાહને અને તેના રસૂલને દુઃખ પહોંચાડે છે અલ્લાહે તેમના ઉપર લા'નત કરી છે દુનિયામાં અને આખરતમાં, અને તેમના માટે તૈયાર કર્યો છે અપમાનજનક અઝાબ.)

કુરઆને મજીદમાં અલ્લાહે સ્પષ્ટ રીતે અલ્લાહના અને મુસલમાનોના દુશ્મનો સાથે મિત્રતા કરવી હરામ કરી દીધી છે.

તબરો ઈસ્લામનો દસમા નંબરનો કુરુએ દીન છે. તેનો અર્થ એ થાય છે કે આપણે અલ્લાહના નેક બંદાઓ વિરુદ્ધ જે લોકો જુલ્મ અને બદી કરે છે તેમનાથી અલગ રહીએ. આવી રીતે અલગ રહેવાથી આપણે તેમના દુષ્ટ કૃત્યોથી બચી જઈએ છીએ.

સબક 18 : અકાઈદનો પરિચય - તોહીદ

અકાઈદનો પરિચય અને તેની અંદર તોહીદ :

અકાઈદ એટલે મુસલમાન તરીકે આપણી સૈધ્ધાંતિક માન્યતાઓ. તેમને ઉસૂલે દીન પણ કહેવાય છે. ‘ઉસૂલે દીન’ એટલે કે ‘મઝહબનાં મૂળ’ પર ઈમાન ધરાવતાં પહેલાં જરૂરી છે કે મોમિનને અલ્લાહના અસ્તિત્વ ઉપર મજબૂત ઈમાન હોય. અલ્લાહ પર ઈમાન ધરાવવું ખાલી એટલા જ માટે જરૂરી નથી કે બધા જ લોકો ઈમાન ધરાવે છે અથવા તો આપણી આજુબાજુના બધા લોકો તેના વિષે શિખવાડે છે અને માને છે, દરેક મનુષ્ય માટે જરૂરી છે કે પોતે અલ્લાહ પર ઈમાન શા માટે ધરાવવું જોઈએ તેનાં કારણ જાણી લે.

આપણે મનનમંથન કરીને વ્યક્તિગત રીતે આપણા અકાઈદને સમજવા જોઈએ. તમે ઘણી વાર અકીદા કેવા હોવા જોઈએ તેના વિષે સાંભળશો અને વાંચશો, પરંતુ જ્યાં સુધી તમે તે બધા અકીદાને પોતે કબૂલ નહીં કરી લો ત્યાં સુધી તમે મુસલમાન હશો તો પણ તમારી અંદર ઈમાન નહીં આવે.

તમારી અંદર ઈમાન આવી ગયા પછી તમારા માટે શરીઅતના મસઅલા મસાએલ સમજવા અને તેમના ઉપર અમલ કરવો તે બન્ને બાબતો સહેલી થઈ જશે. જ્યારે ઉસૂલે દીન મજબૂત હશે તો

કુરૂએ દીન પણ મજબૂત થઈ જશે, એવી જ રીતે કે જેવી રીતે એક ઝાડનાં મૂળ મજબૂત હોય તો તેની ડાળીઓ પણ મજબૂત હશે.

શીઆ મઝહબના પાંચ અકાઈદ છે :

1. તોહીદ
2. અદ્લ
3. નબુવ્વત
4. ઈમામત
5. કયામત

તોહીદ (અલ્લાહના એકત્વનો અકીદો) :

સૂરએ ઈખ્લાસ આપણને શિખવાડે છે કે, “અલ્લાહ એક છે અને સ્વાવલંબી છે, તેને કોઈએ જન્મ આપ્યો નથી અને તે કોઈને જન્મ આપશે નહીં, તેના જેવી કોઈ હસ્તી નથી.”

તોહીદને સમજવી હોય તો સૌ પ્રથમ કબૂલ કરી લેવું જોઈએ કે અલ્લાહ છે. અલ્લાહના હોવાની સાબિતીઓ ઘણી બધી છે.

આપણે ફક્ત થોડીક જ સાબિતીઓની ચર્ચા કરીશું.

ખિલ્લત (સર્જન)માં સાબિતી :

આપણી આજુબાજુની સમગ્ર સજીવ સૃષ્ટિનો સુમેળ બતાવે છે કે તેનો કોઈને કોઈ સર્જક છે. શું આ વાત શક્ય છે કે આવા સુંદર મૌલિક અને સંપૂર્ણ સર્જનો અમીબાથી લઈને માણસના જટિલ મગજ સુધી ફક્ત સંજોગવશાત્ જ વિકસિત થયાં હોય ?

રસૂલલ્લાહ (સ.) પોતાના સહાબીઓ સાથે જઈ રહ્યા હતા કે રસ્તામાં તેમણે એક વૃદ્ધ સ્ત્રીને ચરખો કાંતતી જોઈ. તે ચરખો કાંતતી જતી હતી અને અલ્લાહની પ્રશંસા કરતી હતી તે બધી નેઅમતો માટે કે જે અલ્લાહે તેને આપી હતી.

રસૂલલ્લાહ (સ.) એ તેને સલામ કરી અને ફરમાવ્યું, “તમારું ઈમાન વખાણવા યોગ્ય છે. શું તમે મને બતાવશો કે કઈ વસ્તુએ તમને અલ્લાહમાં ઈમાન ધરાવવાની પ્રેરણા આપી ?”

પેલી સ્ત્રીએ જવાબ આપ્યો, “યા રસૂલલ્લાહ ! હું જો મારા ચરખાને હલનચલન નહીં આપું તો તે નહીં ફરે. જો કોઈ પણ મદદ વગર આટલો નાનો ચરખો ફરી નથી શકતો તો પછી અલ્લાહની કુદરત વગર આખી કાએનાત કેવી રીતે ફરી શકે ? કાએનાતને ચલાવનાર કોઈ મહાન હસ્તી હોવી જ જોઈએ કે જે દરેક કણ ઉપર કાબૂ ધરાવે છે. તે મહાન હસ્તી ફક્ત અલ્લાહ જ હોઈ શકે કે જે દરેક વસ્તુનો ખાલિક અને માલિક છે.”

રસૂલલ્લાહ (સ.) વૃધ્ધ સ્ત્રીના જવાબથી ઘણા ખુશ થઈ ગયા. તેમણે પોતાના સહાબીઓને ફરમાવ્યું, “તમે જોયું ? કેવી રીતે આ વૃધ્ધ સ્ત્રીએ સીધી અને સરળ પધ્ધતિથી અલ્લાહની માઅરેફત પ્રાપ્ત કરી લીધી છે ? અલ્લાહમાં તમારું ઈમાન પણ એના જેવું મજબૂત હોવું જોઈએ.”

મૌલા અલી (અ.) એ ફરમાવ્યું છે કે, “ઊંટનાં પદચિહ્નો અને ગધેડાની લાદ પાણ સૂચવે છે કે અહીંથી ઊંટ અને ગધેડો પસાર થઈ ચૂક્યા છે. તમે તેમને જોઈ શકતા નથી તો પાણ એ સત્ય છે. તો પછી બધી ખિલ્કતનું શું ?”

ઈમામ (અ.)નો દાખલો બતાવે છે કે સર્જક નથી દેખાતો તે એ વાતની દલીલ નથી કે સર્જકનું અસ્તિત્વ જ નથી. તેનાં સર્જનો સર્જકનું અસ્તિત્વ હોવાનું અસ્તિત્વ કરે છે.

માણસની વૃત્તિમાં સાબિતી :

અલ્લાહમાં ઈમાન માણસની વૃત્તિમાં સમાયેલું છે.

એક કાફિરે હઝરત ઈમામ જાફર સાદિક (અ.)ને કહ્યું કે, “મને અલ્લાહના અસ્તિત્વની સચોટ દલીલ આપો.”

તે માણસ એક નાવિક હતો એટલે ઈમામ (અ.)એ તેને પૂછ્યું, “શું તમે સમુદ્રની વચ્ચે વચ્ચે ક્યારેય પણ કોઈ ભયંકર તોફાનમાં એવી રીતે ફસાયા છો કે તમારા જહાજના સઢ ફાટી ચૂક્યા હોય અને તમને ખબર ન હોય કે તમે કેવી રીતે કિનારા સુધી પહોંચશો ?”

તે માણસે જવાબ આપ્યો કે, “હા.”

ઈમામ (અ.)એ વધુમાં પૂછ્યું કે, “કેટલીક વાર તો એવું પણ બન્યું હશે કે તમારું જહાજ પલટાઈ ગયું અને તમે બિલકુલ થાકી ચૂકેલા અને વિવશ બનેલા દરિયાઈ લહેરો ઉપર તરી રહ્યા હો ?”

તેણે જવાબ આપ્યો કે, “હા.”

તે પછી ઈમામ (અ.)એ પૂછ્યું, “તે ઘોર નિરાશા વચ્ચે શું તમે તમારા દિલમાં આશાનો ઝાંખો પ્રકાશ નહોતો પામ્યા કે કોઈ શક્તિ હજીય તમને બચાવી લેશે ?”

તે માણસે કહ્યું કે, “હા.”

ઈમામ (અ.)એ ફરમાવ્યું, “તે શક્તિ અલ્લાહ છે.”

તે કાફિર બુધ્ધિશાળી હતો અને સત્યને ઓળખી ગયો.

સવાલ : જો અલ્લાહ પ્રત્યે ઈમાન માણસની વૃત્તિમાં સમાયેલું હોય તો પછી આટલા બધા માણસો અલ્લાહમાં શા માટે માનતા નથી ? શું તેમની અંદર વૃત્તિ નથી ?

જવાબ : અલ્લાહે બધા માણસોની અંદર વૃત્તિ મૂકેલી છે, પરંતુ માણસો કેટલીક વાર વૃત્તિને એટલી બધી દબાવે છે અથવા તેની અવગણના કરે છે કે વૃત્તિ નાશ પામે છે.

માના પોતાના બાળક પ્રત્યેની મમતાનો જ દાખલો લઈએ.

આપણે બધા જ જાણીએ છીએ કે માની અંદર તે વૃત્તિ હોય છે અને ઘણી વાર આપણે તેને આજુબાજુ જોઈ પણ છો. તેમ છતાં આપણે અસાધારણ રીતે એવા કિસ્સાઓ પણ સાંભળીએ છીએ કે માએ તેના બાળકને મારી નાખ્યું.

હમણાં હમણાં જ થઈ ગયેલો અમેરિકાનો કિસ્સો આ વાતને સ્પષ્ટ કરે છે. જ્યારે નવયુવાન માતાએ પોતાના બે નાના નાના દીકરાઓને તળાવમાં ડૂબાડીને મારી નાખ્યા. શું તેની અંદર મમતાની વૃત્તિ ન હતી કે જે તેને પોતાના બાળકો સાથે મોહબ્બત કરવાની અને તેમનું રક્ષણ કરવાની પ્રેરણા આપે ?

હા, તેની પાસે મમતાની વૃત્તિ તો હતી જ, પરંતુ તે બીજા બધા પરિબળોથી એટલી બધી પ્રભાવિત થઈ ગઈ કે તેણે પોતાની વૃત્તિના વિરુદ્ધમાં જઈને પોતાના બાળકોને મારી નાખ્યાં.

આ કિસ્સાએ કેટલી બધી અરેરાટી ફેલાવી એ વાત જ સૂચવે છે કે આ કૃત્ય કેટલું અસ્વાભાવિક હતું.

આવી જ રીતે અલ્લાહમાં ઈમાન ધરાવવાની વૃત્તિ પણ માણસોમાં હોય જ છે, પરંતુ તે તેને એટલી બધી દબાવે છે કે તેઓ પોતાના સર્જક પ્રત્યે ઈમાનનો ઈન્કાર કરતા થઈ જાય છે. તેની પાછળનું એક કારણ એ પણ છે કે ઈમાનની સાથે સાથે જે જવાબદારીઓ તેમના ઉપર આવે છે તે તેનાથી છટકી જવા માગે છે.

માણસના જીવનમાં અલ્લાહ પ્રત્યેના ઈમાનની વૃત્તિ તો હંમેશાં હોય જ છે, પરંતુ તે નીચેના સમયે સૌથી વધુ હોય છે :

1. મુશ્કેલીઓમાં,
2. મોતના સમયે.

મુશ્કેલીઓમાં :

જ્યારે માણસને મુશ્કેલીનો સામનો કરવો પડે છે ત્યારે તેની અલ્લાહ પ્રત્યેની ઈમાનની વૃત્તિ ઘણી મજબૂત થઈ જાય છે. જે લોકો પોતાના આખા જીવન દરમિયાન અલ્લાહ પ્રત્યે ઈમાનની પરવા કરતા નથી તેઓ પણ દુઃખ અથવા બીકના સમયે અલ્લાહ તરફ વળે છે.

એવા સમયમાં આપણે હમણાં જ હઝરત ઈમામ જફર સાદિક (અ.)નો કિસ્સો જાણ્યો તે પ્રમાણે તે લોકો જાણે છે કે હવે ફક્ત અલ્લાહ જ અમારી મદદ કરી શકે એમ છે.

આવી રીતે કેટલીક વાર મુશ્કેલીઓ અલ્લાહની નેઅમતો હોય છે કારણ કે તેમના કારણે માણસ અલ્લાહ તરફ વળે છે. જો માણસ હંમેશાં ખુશાલીમાં રહે અને તેનો સામનો મુશ્કેલીથી થાય જ નહીં તો તે અલ્લાહથી દૂર થઈ જશે.

મોતના સમયે :

જ્યારે માણસને ખબર હોય છે કે તે મરી રહ્યો છે તો અલ્લાહ પ્રત્યે ઈમાનની તેની વૃત્તિ ખૂબ જ મજબૂત થઈ જાય છે. જો આખા જીવન દરમિયાન તેણે અલ્લાહનો ઈન્કાર કર્યો હોય તો આવા સમયે તે અલ્લાહ પ્રત્યે ઈમાન જાહેર કરી દે છે. આ બાબત સૂરએ યૂનુસમાં ફિરઓન વિષે છે.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૧૧, સૂરએ યૂનુસ, સૂરા-૧૦, આયત-૮૦

حَتَّىٰ إِذَا آدَرَكَهُ الْغَرَقُ ۚ قَالَ أَمُنْتُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا الَّذِي آمَنْتُ بِهِ بَنُوءَا

إِسْرَآءِيلَ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ ﴿٨٠﴾

(એટલે સુધી કે જ્યારે તે ડૂબવાના આરે હતો તો તેણે કહ્યું કે હું ઈમાન લાવ્યો કે કોઈ ખુદા નથી

સિવાય કે જેના ઉપર બની ઈસરાઈલ ઈમાન લાવ્યા અને હું મુસ્લિમોમાંથી છું.)

જો કે તેના માટે ઘણું મોડું થઈ ગયું હતું કારણ કે મોતના સમયે ઈમાન કે પસ્તાવો કબૂલ થતો નથી.

કોઈ અન્ય માણસના મોત વિષે મનનમંથન કરવાથી પણ અલ્લાહ પ્રત્યે ઈમાનની વૃત્તિ મજબૂત બને છે.

સૂરએ વાકેઆમાં અલ્લાહ તઆલા મરનારની આજુબાજુ ભેગા થયેલા લોકોને આવી રીતે ફરમાવે છે :

પારા-૨૭, સૂરએ વાકેઆ, સૂરા-૫૬, આયત-૮૩, ૮૪, ૮૫, ૮૬ અને ૮૭

فَلَوْلَا إِذَا بَلَغَتِ الْحُلُقُومَ ﴿٨٣﴾ وَأَنْتُمْ حِينِيذٍ تَنْظُرُونَ ﴿٨٤﴾ وَنَحْنُ أَقْرَبُ
إِلَيْهِ مِنْكُمْ وَلَكِنْ لَا تُبْصِرُونَ ﴿٨٥﴾ فَلَوْلَا إِنْ كُنْتُمْ غَيْرَ مَدِينِينَ
﴿٨٦﴾ تَرْجِعُونَهَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٨٧﴾

(પછી જ્યારે પ્રાણ ગળા સુધી આવી પહોંચે છે અને તે સમયે તમે (પડ્યા પડ્યા ટગર ટગર)

જોતા જ રહો છો (ત્યારે તમારો કાબૂ કેમ ચાલતો નથી ?) અને અમે (હે સારવાર કરનારાઓ !)

તમારા કરતાંય તે (મરનાર)ની વધુ પાસે છીએ, પણ તમને સૂઝતું જ નથી, પછી અગર તમે

(કર્મના જવાબ માટે) કોઈના દબાયેલા નથી તો અગર તમે સાચા હો તો તે (પ્રાણ)ને શા માટે
પાછો ફેરવી લેતા નથી ?)

તર્કશાસ્ત્રમાં સાબિતી :

બધી ઘટનાઓનું કોઈને કોઈ કારણ હોય છે, કોઈ વસ્તુ કારણ છે અને કોઈ વસ્તુ તેની અસર છે.
બર્ટ્રેન્ડ રસલે એક વાર કહ્યું હતું કે, “હું ત્યારે જ અલ્લાહમાં માનીશ કે જ્યારે મને ખબર પડશે કે
અલ્લાહનું અસ્તિત્વ કયા કારણની અસર છે.”

જો કે આની ચર્ચા ગૂંચવાણભરી છે, પરંતુ તેનો એક ભાગ અહીં સરળ બનાવીને રજૂ કરીએ
છીએ.

આપણે માનીએ છીએ કે એક છેવટના કારણનું અસ્તિત્વ હોવું જરૂરી છે નહીંતર જો આપણે
એવી હસ્તીની કલ્પના કરી લઈએ કે જેણે અલ્લાહનું સર્જન કર્યું હોય તો પછી આપણે એ સવાલ
પણ પૂછી શકીએ છીએ કે પછી તે હસ્તીનું સર્જન કોણે કર્યું ?

આપણે જોઈ શકીએ છીએ કે આ વિવાદનો કોઈ અંત નથી. હા, જે વસ્તુનો આપણે ઈન્કાર ન
કરી શકીએ તે છે છેવટના કારણની અસર અને તે આપણી ચારેય બાજુ ફેલાયેલી અલ્લાહની
ખિલ્તની શાન છે.

આ ના ઉપરથી આપણે તારણ કાઢી શકીએ કે કોઈ એવું કારણ જરૂર હોવું જોઈએ કે જે કોઈ અન્ય કારણની અસર ન હોય અને તે છેવટનું કારણ અલ્લાહ પોતે છે.

એક વાર આપણે કબૂલ કરી લઈએ કે અલ્લાહનું અસ્તિત્વ છે તો પછી આપણે સમજવાની કોશિશ કરવી જોઈએ કે તેનું અસ્તિત્વ કેવું છે ?

અલ્લાહ એક છે :

હઝરત ઈમામ જાફર સાદિક (અ.)એ અલ્લાહના એક હોવા વિષે ચર્ચા કરતાં ફરમાવ્યું છે કે, “અલ્લાહ ફક્ત એક જ હોવો જોઈએ કારણ કે જો બે હોય તો એક બીજા કરતાં વધારે શક્તિશાળી હશે, માટે જે ઓછો શક્તિશાળી હોય તે અલ્લાહ ન હોઈ શકે કારણ કે અલ્લાહ તો સૌથી વધુ શક્તિશાળી છે અને જો બન્ને સરખા શક્તિશાળી હોય તો બીજાની જરૂર શું છે ?”

એક માણસે હઝરત ઈમામ રઝા (અ.)ને કહ્યું કે, “હું માનું છું કે બે ખુદાઓ છે.” ઈમામ (અ.)એ ફરમાવ્યું કે, “પહેલા ખુદાના અસ્તિત્વની વાતથી તો હું તમારી સાથે સંમત છું. હવે બીજા ખુદાના અસ્તિત્વને સાબિત કરવું એ તમારી જવાબદારી છે.”

અલ્લાહની સિફતો :

બધી સંપૂર્ણ સિક્કતો અલ્લાહની પોતાની જ છે.

- તે કાદિરે મુત્લક (સર્વશક્તિમાન) છે.
- તે અલીમ (બધું જાણનાર) છે.
- તે હકીમ (પ્રખર બુદ્ધિશાળી) છે.
- તે રહીમ (અત્યંત દયાળુ) છે અને
- અઝીઝ (સૌથી વધારે ઈજ્જતવાળો) છે.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૮, સૂરએ એઅરાફ, સૂરા-૭, આયત-૧૮૦

وَلِلّٰهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنٰى فَادْعُوهُ بِهَا

(અને અલ્લાહ માટે જ છે અસ્માએ હુસ્ના (અતિ સુંદર નામો), માટે તેને તેમના વડે જ

પોકારો.)

અલ્લાહની મૂળ સિક્કતો ત્રણ છે :

1. હઈ - એટલે હંમેશાં સજીવ રહેનારો.
2. અલીમ - એટલે દરેક વાત જાણનારો.
3. કદીર - એટલે દરેક કાર્ય કરી શકનારો.

બીજી બધી સિક્તો આ ત્રણમાંથી નીકળે છે. સિક્તનો અર્થ તેની વિરોધી સિક્તનો ઈન્કાર કરવો છે જેમકે મૌલા અલી (અ.) પોતાના ખુબામાં ફરમાવે છે કે, “આપણે સિક્તને સબૂતીયાનો ઈકરાર તેની વિરોધી સિક્તને સલબીયાનો ઈન્કાર કરવા માટે કરીએ છીએ. દા.ત., જ્યારે હું કહું છું કે તે આલીમ છે તો હું કહી રહ્યો છું કે તે જાહિલ નથી.”

અલ્લાહની સિક્તો તેના મનથી જુદી પાડી શકાતી નથી. દા.ત., તેની અલીમ એટલે કે બધી વાતોનો જાણનાર હોવાની સિક્ત. જ્યારે કે માણસ જાણકારી પ્રાપ્ત કરે છે અને જાણકારી વગર પણ માણસ જ હોય છે. તેની વિરુદ્ધ અલ્લાહ પોતે જ ઈલ્મ એટલે કે જાણકારી છે.

આપણે તેને તેના નામ વડે ઓળખીએ છીએ, પરંતુ તે તેના નામ કરતાં પણ ઘણો જ અફઝલ છે. હઝરત ઈમામ જફર સાદિક (અ.)એ પોતાના સહાબીને ફરમાવ્યું કે, “જે કોઈ અર્થ વગરના નામની ઈબાદત કરે છે તે કાફિર છે, જે કોઈ નામ અને અર્થની ઈબાદત કરે છે તે મુશરિક છે અને જે કોઈ ફક્ત અર્થની ઈબાદત કરે છે તે મુસ્લિમ છે.”

આપણે અલ્લાહની જે પણ કલ્પના કરી લઈએ તેવો અલ્લાહ નથી, માટે આપણે અલ્લાહ વિષે તેની સિક્તોની સાથે જ વિચાર કરવો જોઈએ. જે સિક્તોને ‘અસ્માઉલ હુસ્ના’ એટલે કે ‘અતિ સુંદર નામો’ કહેવામાં આવે છે.

તેની ખિલ્કતની અજાયબીઓ :

અલ્લાહની માઅરેફત પ્રાપ્ત કરવાની બાહ્ય રીત, આપણી આજુબાજુની દુનિયા ઉપર નજર કરવી તે છે.

સૌથી પહેલાં આપણે પ્રશ્ન પૂછીએ કે જીવનનું સર્જન કોણે કર્યું છે ? તે પછી આપણે દરેક વસ્તુના સર્જનની અદ્ભુત પદ્ધતિ ઉપર મનનમંથન કરીએ, પછી જો આપણે જોઈ શકીએ કે દરેક સર્જનમાં સુંદરતા, શૈલી, બુધ્ધિ અને ઈલ્મ વગેરે સમાયેલાં છે તો આપણને ખબર પડી જશે કે આ બધી વસ્તુઓના સર્જકમાં પણ આ જ બધી સિફતો હશે.

હઝરત ઈમામ જફર સાદિક (અ.)નો એક કાફિરની સાથે વાર્તાલાપ

એક વખતે એક કાફિર આપણા છઠ્ઠા ઈમામ (અ.)પાસે આવ્યો અને કહેવા લાગ્યો કે, “મને અલ્લાહ પર ઈમાન લાવવામાં મદદ કરો.”

ઈમામ (અ.)એ ફરમાવ્યું કે, “બેસી જાઓ.”

એટલામાં જ એક બાળક હાથમાં એક ઈંડું લઈને ત્યાં આવ્યું. ઈમામ (અ.)એ તેની પાસેથી ઈંડું લઈ લીધું અને કાફિરને ફરમાવ્યું, “આ એક અજાયબીભર્યો કિલ્લો છે, જેની ચારેય બાજુ સખત કવચ છે, જેની નીચે એક બારીક આવરણ છે કે જે પીગળેલી ચાંદી (ઈંડાની સફેદી) અને થોડાક

પીગળેલા સોનાને (ઝર્દી) ઢાંકી રહી છે. પીગળેલું સોનું પીગળેલી ચાંદીમાં ભળી જતું નથી. બન્ને પોતપોતાની અવસ્થા કાયમ રાખે છે.

કોઈ પણ ચિત્રકાર તેની અંદર જઈને એવું કહી શકતો નથી કે તેણે તેમાં ફેરફાર કરી દીધા છે અને કોઈને ખબર નથી કે તેમાંથી નર નીકળશે કે માદા નીકળશે ? તેની અંદરથી જુદા જુદા રંગનાં પક્ષીઓ નીકળે છે.

શું તમને લાગે છે કે કોઈ તેમનો ચિત્રકાર છે કે જેણે તેની અંદર આ બધાં ચિત્રો દોર્યા છે ?

તેની અંદરથી પક્ષીનું બચ્ચું કેવી રીતે નીકળે છે ?

આ બધા વિભિન્ન રંગ, પંખ, અંગ, પગ, ચાંચ, પાંખો, આંખ, કાન, નાક, આંતરડાં, કલગી, સાંધા, વગેરે કોણે દોર્યા છે જ્યારે કે તે કિલ્લાની અંદર તો કોઈ જઈ શકતું જ નથી ?”

કાફિરને આ સાંભળીને ખૂબ જ નવાઈ લાગી અને તે લાજવાબ થઈ ગયો.

પ્રાણીય બુધ્ધિમાં સાબિતી :

પ્રાણીય બુધ્ધિ તેના પ્રખર બુધ્ધિશાળી સર્જકનું અસ્તિત્વ દેખાડનારી એક અદ્ભુત નિશાની છે.

ઘણા બધા પ્રાણીઓ કે જેઓ સ્વાભાવિક રીતે અદ્ભુત કાર્યો કરતા હોય છે, તેઓ અલ્લાહની હિક્મતની શહાદત આપે છે.

મધમાખી :

વૈજ્ઞાનિકોએ સંશોધન કર્યું છે કે મધપૂડો એક મોટું અદ્ભુત કેન્દ્ર હોય છે કે જેમાં ખૂબ જ મહેનત લાગે છે. એક મધપૂડાના શહેરમાં લગભગ ૧,૨૦,૦૦૦ ચોરસ ચોક્કસ આકારના પષ્ટકોણીય ઘર હોય છે કે જેમને સ્થપતિ (આજના જમાનામાં આર્કિટેક્ટ) મધમાખી બનાવે છે.

આ બધા ઘરોની વચ્ચેવચ્ચે એક શાહી મહેલ હોય છે, જેમાં રાણી મધમાખીનું તખ્ત હોય છે કે જે વર્ષમાં બે અબજ મધમાખીઓને જન્મ આપે છે. મહેલની આજુબાજુ અન્ય શાનદાર મકાનો હોય છે, જે રાજકુમારીઓનાં ઘર હોય છે. શિશુ મધમાખીઓની સંભાળ માટે ખાસ પ્રકારનાં ઘર હોય છે.

દરેક દિશા તરફ જવાના પહોળા પહોળા રસ્તા હોય છે અને મધપૂડામાં વાતાનુકૂલન (એર-કન્ડિશન) હોય છે. બધી મધમાખીઓ સાથે મળીને કામ કરે છે અને તેમની જુદી જુદી જવાબદારીઓ હોય છે. કેટલીક રક્ષક હોય છે, કેટલીક મજૂર હોય છે, કેટલીક એન્જિનિયર હોય છે તો કેટલીક સફાઈ કરનારી હોય છે, વગેરે.

બધી મધમાખીઓ સાથે મળીને મધ પેદા કરે છે, આવનારી પેઢીને શિક્ષણ આપે છે અને જીવન આગળ ધપાવે છે. તેઓ મરી ન જાય ત્યાં સુધી કામ કરતી જ રહે છે.

સામન માછલી :

પ્રાણીય બુધ્ધિનું એક અન્ય ઉદાહરણ સામન માછલી છે. યુવા સામન ઘણાં વર્ષો દરિયામાં વિતાવે છે અને પછી પાછી પોતાની નદીમાં આવી જાય છે. પછી જે કિનારા ઉપર તેનો જન્મ થયો હોય છે ત્યાં સુધી પહોંચી જાય છે.

જો તેને તે કિનારા પાસેથી હટાવી લેવામાં આવે તો તે તરત નદીની મુખ્ય ધારા તરફ ચાલી જશે અને ત્યાંથી રસ્તો શોધતી શોધતી પાછી કિનારા સુધી આવી જશે.

બામ માછલી :

બામ માછલીઓમાં સામન કરતાંય વધારે અજાયબીઓ રહેલી છે. તેઓ સંપૂર્ણ વિકાસ પામીને બધા તળાવ અને નદીઓમાંથી બર્મુડાના ઊંડા પાણી તરફ હિજરત કરે છે ત્યાં તેઓ પ્રજનન કરે છે અને ત્યાં જ મરી જાય છે.

બર્મુડાના ઊંડા પાણીમાંથી તેમનાં બચ્યાં કોઈ પણ જાતના માર્ગદર્શન વગર જે જે તળાવ અને નદીઓમાંથી તેમનાં માબાપ આવ્યાં હતાં ત્યાં પાછાં હિજરત કરે છે. યુરોપની બામ માછલીનાં બચ્યાં યુરોપ પાછાં આવે છે અને અમેરિકાની બામ માછલીનાં બચ્યાં અમેરિકા પાછાં આવે છે. બન્નેનો જન્મ બર્મુડામાં જ થયો હોય છે તો પણ તેમને પોતાના વતન વિષે ખબર હોય છે.

તેનાથી વધુ આશ્ચર્યની વાત એ છે કે યુરોપની બામ માછલી કે જે વધારે લાંબુ અંતર કાપીને પોતાના વતનમાં પાછી આવે છે તેનો વિકાસ ધીમે ધીમે થાય છે, જેથી તે પોતાના વતનમાં પાછી આવે ત્યારે ઘરડી ન થઈ જાય.

ભમરી :

ભમરી ખડમાખીને કાબૂમાં કરી લે છે, માટીમાં દર બનાવી લે છે અને ખડમાખીને એ જ જગ્યાએ ડંખ મારે છે કે જ્યાં ડંખ લાગવાથી ખડમાખી બેભાન થઈ જાય, પણ મરી ન જાય.

ભમરી એવી જગ્યાએ ઈંડાં મૂકે છે કે જ્યાં તેનાં બચ્ચાં જીવડાં ખાઈને જીવિત રહી શકે અને તેમને મડદાંનું માંસ ખાવું ન પડે. પછી માદા ભમરી ઊડી જાય છે અને મરી જાય છે. તે ક્યારેય પણ પોતાની ઓલાદને જોઈ શકતી નથી. આવી જ રીતે દરેક પેઢીમાં થતું રહે છે.

આવી અદ્ભુત રીતભાત કે જે રીતે પ્રાણીઓ અને જીવડાં સ્વાભાવિક રીતે વર્તન કરે છે તેને ફક્ત આકસ્મિક અથવા અનુકૂલિત શબ્દો વડે સમજાવી ન શકાય.

આ બધી વિશેષતાઓ તેમને તેમના મહાન સર્જકે આપેલી છે કે જે જાણે છે કે દરેક પ્રાણીને પૃથ્વી ઉપર જીવિત રહેવા માટે શું જોઈશે.

આશ્ચર્યની વાત નથી કે અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદ ફરમાવે છે :

પારા-૨૮, સૂરએ જુમ્આ, સૂરા-૬૨, આયત-૧

يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ

(જે કંઈ આસમાનો અને જમીનમાં છે તે અલ્લાહની તસ્બીહ કરે છે.)

નહજુલ બલાગામાંથી કેટલાક અંશ :

અલ્લાહના સર્જનની અજાયબીઓનું વર્ણન કરતાં મૌલા અલી (અ.)ના કેટલાક ખુતબાઓના અંશ નીચે આપવામાં આવ્યા છે :

મોર (ખુતબો - ૧૬૩) :

અલ્લાહે પોતાની કુશળ સર્જનશક્તિ અને મહાન કુદરત કે જેમની આગળ તેમની મહાનતાને સ્વીકારીને બુદ્ધિ નમી જાય છે, તેમની સ્પષ્ટ નિશાનીઓ આપેલી છે.

તેણે વિભિન્ન આકારનાં પક્ષીઓનું સર્જન કર્યું છે કે જેઓ પૃથ્વીના દરોની અંદર, ઊંચા ઊંચા પહાડોની ગુફાઓમાં અને પર્વતોની ટોચ પર રહે છે.

તેમાંથી કેટલાંક એવાં છે કે જેઓ એક જ રંગનાં છે, જે રંગ તેમનો છે તે સિવાય કોઈ બીજો રંગ તેમના ઉપર જોવા મળતો નથી. કેટલાંક અન્ય એવાં છે કે જે એક રંગનાં છે, પરંતુ તેમની ગરદન

બીજા રંગની છે. તે પક્ષીઓમાંથી સૌથી અદ્ભુત સર્જન મોર છે, જેને અલ્લાહે અત્યંત સપ્રમાણ માપની સાથે ખલ્ક ફરમાવ્યો છે અને તેના રંગોને શ્રેષ્ઠ ઢબથી ગોઠવ્યા છે.

તે પોતાના રંગ ઉપર ગર્વ કરે છે અને મસ્તાની ચાલ સાથે આમતેમ ફરે છે.

તમે કલ્પના કરી શકો છો કે તેના પંખ ચાંદીની સળીઓ છે અને તેમાં એક અદ્ભુત વર્તુળ અને સૂર્યના આકારનાં પંખ ઊગે છે કે જે શુદ્ધ સોનાના ટુકડા અને લીલા નિલમ જેવા દેખાય છે. જો તમે તેની સરખામણી દુનિયામાં ઊગતી કોઈ અન્ય વસ્તુની સાથે કરો તો તમે કલેશો કે આ તો વસંત દરમિયાન ભેગાં કરેલા ફૂલોનાં ઝૂમખાં જેવો છે.

જો તમે તેની સરખામણી કપડાંની સાથે કરો તો તે (જાણે) પ્રિન્ટેડ વસ્ત્રો છે અથવા તો યમનની અદ્ભુત વિવિધ રંગની ચાદર છે.

જો તમે તેની સરખામણી ઘરેણાંની સાથે કરો તો તે મઢેલી ચાંદીમાં પરોવાયેલા જુદા જુદા રંગના નગીના છે. કોઈ પણ એવો રંગ નથી કે જે તેમાં ઘસીને ચકચકિત કરેલી ચમકવાળી, મખમલી ચળકાટવાળી અને તેજસ્વી બનાવેલી વધારે સુધાર કરેલી હાલતમાં ન હોય.

જો તમે તેના પંખની સળીઓમાંથી નીકળતા વાળમાંથી એક વાળને ધ્યાનથી જોશો તો તમને તે લાલ ગુલાબ જેવું લાગશે, પછી લીલા નિલમ જેવો અને પછી સોના જેવો પીળો.

બુધ્ધિની કુશાગ્રતા આવા સર્જનનું વર્ણન કેવી રીતે કરી શકે ?

હદીસે મુફ્ઝઝલનો અંશ :

હદીસે મુફ્ઝઝલ આપણા છઠ્ઠા ઈમામ (અ.)એ પોતાના સહાબી મુફ્ઝઝલ ઈબ્ને ઉમરને કરેલી એક રિવાયત છે.

મુફ્ઝઝલે ઈમામ (અ.)ને પૂછ્યું કે, “મને કેટલીક દલીલો એવી આપો કે હું એ કાફિરો કે જે અલ્લાહના અસ્તિત્વનો ઈન્કાર કરે છે તેમને જવાબમાં કહી શકું.” એટલે ઈમામ (અ.)એ મુફ્ઝઝલને અલ્લાહની ખિલ્કતની કેટલીક અજાયબીઓની વાત કરી.

આ રિવાયત થોડા દિવસ સુધી ઈમામ (અ.) ફરમાવતા રહ્યા અને મુફ્ઝઝલ લખતા રહ્યા. તેના કેટલાક અંશ નીચે મુજબ છે :

“અય મુફ્ઝઝલ ! કાએનાતનું માળખું અલ્લાહ તઆલાના અસ્તિત્વની સૌ પ્રથમ સાબિતી અને દલીલ છે કે કેવી રીતે જુદા જુદા ભાગોને ભેગા કરવામાં આવ્યા છે અને તેમાં શાનદાર કારીગરી અને ડિઝાઈન દેખાય છે.

“આ કાએનાતની સરખામણી એક એવા ઘરની સાથે કરી શકાય કે જેમાં માણસની જરૂરિયાતની બધી વસ્તુઓ હોય. આસમાન છત જેવું છે, ધરતી જાજમ જેવી છે જ્યારે કે સિતારા પોતાની જગ્યાએ બળતા દીવડા જેવા છે, કીમતી પથ્થર ઘરમાં રહેલા ખજાના જેવા છે.

“અય મુફ્ફઝલ ! શું તમે નથી જોતા કે મોટી હોય કે નાની, બધી જ વસ્તુઓનું સર્જન એક ત્રુટીરહિત યોજના હેઠળ થયેલું છે ! જરા જુઓ કે રડવાથી બાળકને કેવા કેવા ફાયદા થાય છે. બાળકના મગજમાં એક પ્રવાહી છે કે જો તેનો નિકાલ કરવામાં ન આવે તો તે મુશ્કેલીઓ અથવા બીમારીઓ એટલે સુધી કે અંધાપો પેદા કરી શકે છે. મગજમાંથી આ પ્રવાહીનું નીકળવું મગજને તેજ રાખે છે અને આંખોને તેજસ્વી રાખે છે.

“જરા શરીરના વિવિધ અંગો તરફ તો નજર કરો કે તેઓ કેવાં કેવાં કાર્યો કરી રહ્યાં છે અને તેમની પાછળ કેવી સંપૂર્ણ યોજના રહેલી છે ! બન્ને હાથ કામ કરવા માટે છે, બન્ને પગ હલનચલન કરવા માટે છે, બન્ને આંખો જોવા માટે છે, મોઢું ખાવા માટે છે, પેટ પાચનક્રિયા માટે છે, જિગર ખાદ્ય પદાર્થમાંથી પોષણ લઈને લોહી મારફતે વિવિધ અંગો સુધી પહોંચાડવા માટે છે. તમે જોશો કે દરેક અંગ પોતાનાં કાર્યો માટે બિલકુલ ઉપયુક્ત જગ્યાએ છે અને તેની રચનામાં સંપૂર્ણતા રહેલી છે.

“અય મુક્કઝલ ! પ્રાણીઓ પ્રત્યે અલ્લાહની રહેમતનો અંદાજ તો લગાવો કે તેણે તેમના શરીર ઉપર ખાલ આપેલી છે, જેના ઉપર જુદા જુદા પ્રકારના વાળ છે કે જે તેમને શિયાળાની મુશ્કેલીઓથી બચાવે છે અને તેમને ફાટવાળી અને ફાટ વગરની ખરી આપેલી છે અથવા ગાદીવાળા પગ આપેલા છે.

“તેમને ન તો હાથ છે કે ન તો હથેળીઓ કે ન તો આંગળીઓ કે જેમના વડે તે ચરખો ચલાવી શકે અથવા કાપડ વણી શકે એટલે તેમનાં વસ્ત્રોને તેમના શરીરના જ ભાગ બનાવી દેવામાં આવ્યા છે કે જેમને ન તો નવાં વસ્ત્રો પહેરવાની જરૂર છે કે ન બદલવાની.

“અય મુક્કઝલ ! જરાક પક્ષીની શારીરિક બનાવટ ઉપર તો નજર કરો કે જેના વડે તે હવામાં ઊંચે સુધી ઉડી શકે છે. તેને હલકું શરીર અને નાજુક બાંધો આપવામાં આવ્યો છે, તેને ચારની જગ્યાએ બે જ પગ છે, તેને ધારવાળી છાતી આપવામાં આવી છે કે તે હવાને કાપી શકે જેવી રીતે કે કોઈ હોડી પાણીને કાપી શકે છે. આખું શરીર પંખથી ઢંકાયેલું હોય છે કે જેમની અંદર ઊંચા ઉડ્ડયન માટે હવા ભરી શકાય છે.

“કોઈ જાહેર હસ્તી કે જેની અંદર સારી સિક્કતો જ ન હોય તે કદીય પાણુ પોતાના સર્જનમાં આવી વિશેષતાઓ ન નાખી શકે.

“માણસો અવારનવાર જીવનમાં આંધળી દોટ મૂકતા હોય છે. તેઓ પોતાની આંખ વડે જોતા હોય છે, પરંતુ જે વસ્તુને જુએ છે તેના વિષે વિચાર કરતા નથી. આ જ કારણ છે કે કુરઆને મજીદમાં અલ્લાહ આપણને આ દુનિયામાં રહેલી તેની નિશાનીઓ તરફ મનનમંથન કરવાની દાવત આપે છે. નીચેની આયત તેનો એક દાખલો છે.”

પારા-સૂરએ આલે ઈમરાન, સૂરા-૩, આયત-૧૮૦

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِأُولِي

الْأَلْبَابِ ﴿١٨٠﴾

(ખરેખર આસમાનો અને જમીનના સર્જનમાં અને રાત અને દિવસના તફાવતમાં સમજદાર

લોકો માટે નિશાનીઓ રહેલી છે.)

સબક 19 : અકાઈદનો પરિચય - અદ્લ

આ એક અકીદો છે કે અલ્લાહ ઈન્સાફવાળો છે અને તે બધા લોકો સાથે ઈન્સાફ કરશે.

અલ્લાહની સિફતો ઘણી બધી છે, પરંતુ ફક્ત અદ્લની સિફતનો સમાવેશ ઉસૂલે દીનમાં થાય છે.

અદ્લનો સમાવેશ ઉસૂલે દીનમાં થાય છે તેનાં કારણો આ પ્રમાણે છે :

- ઈન્સાફ એક મહત્વની સિફત છે અને અલ્લાહની બધી અન્ય સિફતો તેના ઉપર આધારિત છે. તેનો અર્થ એ થાય છે કે અલ્લાહે બધી વસ્તુઓને યોગ્ય જગ્યાએ જ મૂકેલી છે. દા.ત., અલ્લાહ રહીમ પણ ઈન્સાફની સાથે જ છે. અલ્લાહના અદ્લનો અર્થ એ થાય છે કે અલ્લાહ પોતાની બધી સિફતોનો ઉપયોગ યોગ્ય રીતે જ કરે છે, અવ્યવસ્થિત રીતે નહીં.
- આખેરતના ઈન્સાફનો સીધો સંબંધ અલ્લાહના અદ્લની સાથે છે. આપણે માનીએ છીએ કે અલ્લાહ ઈન્સાફની સાથે જ જઝા અને સજા આપશે, માટે જ આપણને અલ્લાહના નિયમોનું પાલન કરવાનું પ્રોત્સાહન મળે છે. અલ્લાહના અદ્લમાં અકીદો રાખ્યા વગર આપણને ખબર જ નહીં પડે કે આપણી સાથે ઈન્સાફ થશે કે નહીં અને તેથી આપણે અલ્લાહના દીન પર અમલ કરવાના લક્ષ્યને ભૂલી જઈશું.

- મુસલમાનોમાં અદ્લના અકીદાના બારામાં મતભેદ છે. કેટલાક મુસલમાનો માને છે કે અલ્લાહને ઈન્સાફ કરવાની કોઈ જરૂર નથી. તે જે કંઈ કરે છે તે સારું જ કરે છે. આવી માન્યતાઓથી અલગ રહેવા માટે શીઆ લોકોએ અદ્લનો સમાવેશ ઉસૂલે દીનમાં કર્યો છે.

અદ્લનો વિરોધી શબ્દ જુલ્મ (કોઈ પણ વસ્તુને અયોગ્ય જગ્યાએ મૂકી દેવી) :

સામાન્ય રીતે લોકો વાંચતા હોય છે કે અલ્લાહનો અદ્લ એટલે અદ્લનો ઈન્સાફ, વગેરે, પરંતુ જો તેવા લોકો ઉપર કોઈ મુશ્કેલી આવી પડે છે તો તેઓ કહે છે કે અલ્લાહે અમારી સાથે નાઈન્સાફી કરી.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે:

પારા-૩, સૂરએ આલે ઈમરાન, સૂરા-૩, આયત-૧૮

شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ ۖ وَالْمَلَكُ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُوا الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ ۚ لَا

إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

(અલ્લાહ શહાદત આપે છે કે તેના સિવાય કોઈ ઈલાહી નથી અને ફરિશ્તાઓ પણ અને

ઈલ્મવાળાઓ પણ કે જેઓ ઈન્સાફ પર કાયમ છે (તેઓ આવી શહાદત આપે છે) કોઈ ઈલાહી

નથી તે અઝીઝ (ઈજ્જતવાળો) અને હકીમ (પ્રખર બુદ્ધિવાળો) સિવાય.)

આપણો અકીદો છે કે અલ્લાહ આપણને કોઈ પણ કાર્ય કરવાનો હુકમ ત્યારે જ કરે છે કે જ્યારે તે આપણા માટે સારું હોય અને જ્યારે તેનાથી વિપરીત કાર્ય કરવું ખરાબ હોય ત્યારે તે આપણને હુકમ કરે છે કે તે કાર્ય ન કરો.

આ અલ્લાહની પ્રાથમિક સિફતોમાંથી એક છે કે તે બદીથી પાક છે, તેનાં બધાં કાર્યો અદ્દલ પ્રમાણે છે અને તેનાં કાર્યોમાં ક્યારેય પણ નાઈન્સાફી જોવા મળતી નથી કારણ કે આ તેની ઈજ્જતના વિરુદ્ધ છે.

વાર્તા

એક શહેરમાં એક ડોક્ટર, એક ઝવેરી અને એક ચોર રહેતા હતા.

દરરોજ સવારે તે બધા અલ્લાહ પાસે દુઆ માગતા હતા કે અમારી રોજીમાં બરકત થાય.

એક દિવસ ચોરે નિર્ણય કર્યો કે હું આજે ઝવેરીના ઘરમાં ચોરી કરીશ, પરંતુ તે બીમાર થઈ ગયો.

અને તેણે ડોક્ટર પાસે જવું પડ્યું.

ઝવેરી તે દિવસે વધારે કમાઈ શક્યો નહીં કારણ કે તે દિવસે વરસાદ હતો અને તેની પાસે કોઈ ગ્રાહક આવ્યો નહીં.

હવે ચાલો, આપણે એ વાર્તાનો અભ્યાસ કરીએ :

- ચોર બીમાર થઈ ગયો એટલે એવું લાગે છે કે તેની સાથે અલ્લાહે નાઈન્સાફી કરી.
- ડોક્ટરને ચોરના રૂપમાં એક નવો દર્દી મળ્યો એટલે એવું લાગે છે કે અલ્લાહે ડોક્ટરની સાથે ઈન્સાફ કર્યો.
- વરસાદના કારણે ઝવેરીની દુકાન ચાલી નહીં એટલે એવું લાગે છે કે અલ્લાહે તેની સાથે નાઈન્સાફી કરી.

તો શું અલ્લાહે બધાની સાથે ઈન્સાફ કર્યો ? આપણે જોઈ રહ્યા છીએ કે ઈન્સાફ અને નાઈન્સાફી અદ્વલનું યોગ્ય રીતે વર્ણન કરી શકતા નથી.

અદ્વલને સમજવા માટે આપણે સમજી લેવું જોઈએ કે અલ્લાહ પોતાની ખિલ્કતની જરૂરિયાતમાં સંતુલન રાખે છે.

જે કોઈ માણસ નાઈન્સાફી કરે છે તે નીચે મુજબનાં કારણોસર નાઈન્સાફી કરતો હોય છે :

1. તેને ખબર હોતી નથી કે તે બદી કરી રહ્યો છે, પરંતુ અલ્લાહને તો બધી ખબર છે.
2. તેને કોઈ એવી વસ્તુની જરૂર હોય છે કે જે બદી કર્યા વગર પ્રાપ્ત થઈ શકતી નથી, પરંતુ અલ્લાહને તો કોઈ પણ વસ્તુની જરૂર જ નથી.

3. તેના ઉપર કોઈ બીજો માણસ બદી કરવા માટે દબાણ કરતો હોય છે, પરંતુ અલ્લાહ તો સૌથી શક્તિશાળી છે અને કોઈ તેના પર દબાણ કરી શકતું નથી.
4. માટે તર્ક વડે આ વાત સાબિત થઈ જાય છે કે અલ્લાહ નાઈન્સાફી કરતો જ નથી.

લુટ્ફ :

સામાન્ય માન્યતા એ છે કે જો કોઈ બીજાની સાથે પોતાને નુકસાન પહોંચાડ્યા વગર અથવા કોઈ બીજાને નુકસાન પહોંચાડ્યા વગર નેકી કરી શકતો હોય અને જો તે આવું ન કરે તો તેનું નેકીનું ન કરવું નેકીની વિરુદ્ધ છે.

માટે જો અલ્લાહ તેની ખિલ્કતને ફાયદો પહોંચાડી જ શકે છે તેમ છતાં જો ન પહોંચાડે તો આ અલ્લાહ માટે નેકી વિરુદ્ધની વાત હશે.

લુટ્ફ અલ્લાહના એ કાર્યને કહેવાય છે કે જેના કારણે તેના બંદાઓ માટે અલ્લાહની ઈતાઅત કરવી સહેલી થઈ જાય છે અને તે બંદાને સુધરવામાં મદદરૂપ થાય છે.

શીઆ મઝહબ માને છે કે અલ્લાહે લુટ્ફને પોતાના ઉપર વાજિબ કરી દીધો છે.

શરીરતનું મોકલવું અને નબીઓ અને ઈમામોને આપણી હિદાયત માટે મોકલવા અને સાથે સાથે ક્યામતના દિવસને નિશ્ચિત કરવો આ બધી વાતો અલ્લાહના લુન્ફની નિશાનીઓ છે.

આ દુનિયામાં શા માટે બદી અને પીડા રહેલી છે ?

અલ્લાહના અદ્દલ સામે સૌથી સામાન્ય દલીલ એ કરવામાં આવે છે કે જ્યારે દુનિયામાં આટલી બધી પીડા અને બદી છે તો પછી અલ્લાહ ઈન્સાફ કરનારો, સારો અને દયાળુ કેવી રીતે હોઈ શકે ?

માનવજાત ઉપર કુદરતી આફતો જેવી કે ધરતીકંપ અને આંધી તોફાનો પણ ન આવવાં જોઈએ અને તેમના પર વ્યક્તિગત મુશ્કેલીઓ જેવી કે મોત, બીમારી, ગરીબાઈ, વગેરે પણ ન આવવી જોઈએ.

પરંતુ હકીકત એ છે કે આ દુનિયામાં પીડાનાં અનેક કારણો છે :

એક વિશેષ વ્યવસ્થાનું અસ્તિત્વ :

આખી કાએનાત એક વ્યવસ્થા હેઠળ ચાલે છે અને તેમાં દરેક વસ્તુ બીજી વસ્તુ પર અસર કરે છે. આપણે જે દુનિયામાં રહીએ છીએ તે ઘણી મોટી છે. તેમાં તેને સરળ રીતે ચલાવવા માટે કુદરતના બધા નિયમો લાગુ પડે છે. આ નિયમો હેઠળ કેટલાંક એવાં પરિણામ આવે છે કે જેમને બદલી શકાતાં નથી.

દા.ત., દુનિયામાં તેલ, કોલસા, વગેરે જેવા ખનીજ પદાર્થ પેદા કરવા માટે અમુક તાપમાન અને દબાણ જોઈએ. આ જ તાપમાન અને દબાણ કેટલીક વાર ધરતીકંપમાં પરિણમે છે.

આપણું મર્યાદિત ઈલ્મ આપણને ફક્ત ધરતીકંપે સર્જેલી બરબાદી જ દેખાડે છે, પરંતુ આપણે તે વાતને સમજી શકતા નથી કે ધરતીકંપ કાએનાતની વ્યવસ્થાના કેટલાક જરૂરી નિયમોનું પરિણામ છે.

દુનિયાની બધી ઘટનાઓ એકબીજાથી સંકળાયેલી છે અને આપણે તેમના પરિણામોને ટાળી ન શકીએ.

માનવજાત માટે મોત જરૂરી છે તેમ છતાં પરિવારજનો માટે આ એક દુઃખદ ઘટના છે.

ઘણી બધી પીડાઓ એવી હોય છે કે જે લોકોને ફક્ત તેમનો એક પક્ષ જોવાના કારણે પીડા જેવી દેખાય છે.

પોતાની જાતે જ પેદા કરેલી પીડા :

કેટલીક વાર લોકો પોતાની જાતે જ પીડામાં સપડાઈ જતા હોય છે.

જાણી જોઈને અથવા અજાણ્યામાં તેઓ એવાં કાર્યો કરી નાખતા હોય છે કે જે પાછળથી તેમના માટે મુશ્કેલીઓ પેદા કરતાં હોય છે.

અલ્લાહે લોકોને અક્કલ પણ આપેલી છે અને ઈલ્મ પણ આપ્યું છે. તેમની પાસે જાણકારી પ્રાપ્ત કરવાની અને નુકસાનકારક કાર્યોથી દૂર રહેવાની ક્ષમતા છે.

જો તેઓ કોઈ પણ વાતથી અજાણ રહે અથવા એવાં કાર્યોથી દૂર ન રહે તો તેમના પોતાના જ કારણે તેઓ પીડામાં સપડાઈ જાય છે.

અલ્લાહે તેના બંદાઓને જેમ ઈચ્છે તેમ જીવન જીવવાની આઝાદી આપેલી છે, માટે તે તેમની ભૂલ સુધારવા તેમના નિર્ણયોમાં હસ્તક્ષેપ કરતો નથી.

કેટલીક વાર વાતાવરણમાં ઠંડી હોવા છતાં માણસ ગરમ કપડાં પહેરતો નથી, પછી તે બીમાર પડી જાય છે અને મુશ્કેલીઓમાં ફસાય છે.

આવી મુશ્કેલીઓ માટે જવાબદાર તે પોતે જ છે અને તે માટે તે અલ્લાહને જવાબદાર ન ઠેરવી શકે.

બીજા લોકોના કારણે સર્જતી પીડા :

મોટા ભાગે લોકોની મુશ્કેલીઓ માટે માણસો પોતે જ જવાબદાર હોય છે.

સમાજમાં ઘણી નાઈન્સાફી હોય છે, અમીર લોકો વધુને વધુ અમીર થતા જાય છે અને ગરીબ લોકોની પરિસ્થિતિ ખરાબ થતી જાય છે. સત્તાનો દૂરપયોગ અને જુલમ બેરોકટોક ચાલ્યા કરે છે. તે એટલા માટે છે કે સમાજમાં સંતુલન નથી અને ખોટી વ્યવસ્થા ચાલી રહી છે.

આ બધી મુશ્કેલીઓ માટે જવાબદાર માણસ પોતે છે, અલ્લાહ નથી.

અલ્લાહે તો માણસને કોઈ પણ કાર્ય કરવાની આઝાદી આપેલી છે. જ્યારે માણસ પોતાની આઝાદીનો દૂરપયોગ કરીને ખોટાં કાર્યો કરે છે ત્યારે તે સમાજના બીજા લોકો માટે મુશ્કેલીઓ પેદા કરે છે.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૨૧, સૂરઅ રૂમ, સૂરા-૩૦, આયત-૪૧

ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ بَعْضُ

الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٤١﴾

(જમીનમાં અને સમુદ્રમાં ફસાદ લોકોના હાથ જે કમાણી કરે છે તેના કારણે જાહેર થાય છે કે જેથી અલ્લાહ તેમને તેમનાં કેટલાંક કાર્યોનો સ્વાદ ચખાડે કે કદાચ તેઓ પાછા આવી જાય.)

મૌલા અલી (અ.) એ ફરમાવ્યું છે કે, “કોઈ પણ માણસ ભૂખમરો ત્યારે જ વેઠે છે કે જ્યારે તેનો હક બીજા માણસે લઈ લીધો હોય.”

પીડાના કારણે ચારિત્ર્ય ઘડતર થાય છે :

કોઈને પણ પીડા ગમતી નથી તેમ છતાં પીડા માણસની નેકીઓમાં વધારો કરે છે અને તેનું ચારિત્ર્ય ઘડતર કરે છે. સાથે સાથે તેની ઈચ્છા શક્તિમાં વધારો થાય છે અને તેની અંદર નવી ક્ષમતાઓ જન્મે છે. તેની અંદર હિંમત આવે છે અને તેનું વ્યક્તિત્વ મજબૂત બને છે.

જે લોકોને કોઈ મુશ્કેલીનો સામનો થતો નથી અને સહેલું અને આરામદાયક જીવન જીવે છે તેઓ કમજોર થઈ જાય છે અને તેમની નેકીઓ ઘટી જાય છે.

મુશ્કેલી એ એક પડકાર છે કે જે માણસને સંઘર્ષ કરવાની પ્રેરણા આપે છે. એ સંઘર્ષના ઘણાં સારાં સારાં પરિણામ નીકળે છે.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૪, સૂરએ નિસા, સૂરા-૪, આયત-૧૮

فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا

كَثِيرًا ﴿١٨﴾

(તો શક્ય છે કે તમને કોઈ વસ્તુ નાપસંદ હોય અને અલ્લાહ તેમાં ખૂબ જ ભલાઈ મૂકી દે.)

પીડાના કારણે માણસ અલ્લાહ તરફ વળે છે :

જ્યારે માણસના જીવનમાં ખૂબ જ સહેલાઈ અને આરામ આવી જાય તો તે ગફલતમાં ચાલ્યો જાય છે અને ભુલકાણો થઈ જાય છે.

તે અલ્લાહને ભૂલી જાય છે અને સમજે છે કે તે પોતે સ્વતંત્ર છે અને તે કોઈનો મોહતાજ નથી. આવી પરિસ્થિતિ કેટલીક વાર અભિમાન પેદા કરે છે.

જીવનમાં પેદા થનારી મુશ્કેલી માણસને ભાનમાં લાવી દે છે અને તે ગફલતમાંથી બહાર આવી જાય છે. આવી રીતે તે સીધા રસ્તા પર પાછો આવી જાય છે.

પીડા માણસને અલ્લાહની યાદ અપાવે છે અને એ વાતની યાદ અપાવે છે કે તે પોતે કેટલો વિવશ અને નાનો છે.

જ્યારે માણસ મુશ્કેલીઓનો સામનો કરે છે તો તે વધુ ઈબાદત કરતો થઈ જાય છે, દિલથી ઈબાદત કરતો થઈ જાય છે અને અલ્લાહની કુર્બત મેળવે છે.

હકીકતમાં આ અલ્લાહની નેઅમત છે કે જેના કારણે માણસનું રૂહાની અને મઝહબી જીવન સુધરે છે.

હઝરત ઈમામ હુસૈન (અ.)એ ફરમાવ્યું છે કે, “જો ત્રણ બાબતો ન હોય તો માણસ અલ્લાહની ઈબાદત ન કરે,

- વિવશતા,
- બીમારી અને
- મોત.”

આઝમાઈશ અને મુશ્કેલીઓ :

અલ્લાહે આઝમાઈશોની એક વ્યવસ્થા કાયમ કરી છે કે જેથી આપણે જોઈ શકીએ કે આપણે કેવી રીતે તેમનો સામનો કરી શકીએ છીએ અને અલ્લાહના ફેસલાને સમજી શકીએ છીએ.

દરેક માણસ માટે આઝમાઈશ છે, પછી તે મોમિન હોય કે ગેરમોમિન.

આઝમાઈશના બે પ્રકારો છે :

1. પહેલા પ્રકારમાં શરીરઅત અને અહકામે દીનની પાબંદી આવે છે. આ આઝમાઈશમાં કામચાબ થવા માટે માણસે સાચા મજલબમાં ઈમાન રાખવું જોઈએ અને દિલથી તેના નિયમોનું પાલન કરવું જોઈએ.
2. બીજા પ્રકારની આઝમાઈશો વધારે મુશ્કેલ છે અને તે પીડાની આઝમાઈશો છે. તેમાં ડર, ભૂખ અને જનમાલની આઝમાઈશનો સમાવેશ થાય છે. સાથે સાથે અકસ્માત, પૂર, ધરતીકંપ, આગ, લૂંટ, દુષ્કાળ અને બીમારી જેવી વસ્તુ પણ આપણા જીવન પર સારી એવી અસર કરે છે.

આપણી આઝમાઈશ એટલા માટે કરવામાં આવે છે કે જોઈ શકાય કે આપણે તેનો સામનો કેવી રીતે કરીએ છીએ. શું આપણું ઈમાન મક્કમ રહે છે ? શું આપણે સબર કરીએ છીએ ? અને મક્કમતા અને હિંમતથી આઝમાઈશનો સામનો કરીએ છીએ ? આપણી અબદી (કાયમી) ખુશાલી આવી પરીક્ષાઓ પર આધારિત છે.

શું આપણી પાસે તફવીઝ (તકદીરથી સ્વતંત્ર રીતે નિર્ણય લેવાનો અધિકાર) છે ?

આપણે માનીએ છીએ કે માણસ પોતાની ઈચ્છા મુજબ જ પોતાનાં કાર્યો કરે છે અને માણસ ક્યાં કાર્યો કરશે તે અલ્લાહે પહેલાંથી નક્કી કરી દીધેલું નથી. હા, એ વાત જરૂર છે કે બધા લોકો શું કરવાના છે તે અલ્લાહના ઈલ્મમાં પહેલાંથી જ હોય છે.

જો આપણી પાસે તફવીઝ ન હોત તો પછી જહન્નમ અને જન્નતનો કોઈ મક્સદ ન રહી જાત.

જીવનના કેટલાક મામલાઓ અથવા પાસાં એવાં છે કે જે આપણા કાબૂમાં નથી અને કેટલાંક અન્ય પાસાં એવા છે કે જેના પર અલ્લાહે આપણને કાબૂ આપ્યો છે.

આપણા મનમાં એક પ્રશ્ન પેદા થાય કે આપણે કેટલી હદે સ્વતંત્ર છીએ ? તેના જવાબમાં હઝરત ઈમામ મૂસા કાઝિમ (અ.)એ ફરમાવ્યું છે કે, “માણસને ચાર શરતો પૂરી થાય ત્યારે સ્વતંત્રતા મળે છે,

1. જ્યારે તેના કાર્યમાં કોઈ અડચણ ન હોય,
2. જ્યારે તેના સ્વાસ્થ્યમાં કોઈ કમી ન હોય,
3. જ્યારે તેની ક્ષમતાઓ પૂરતા પ્રમાણમાં હોય,
4. જ્યારે અલ્લાહે તેને તે કાર્ય કરવાનો મોકો આપ્યો હોય.”

આપણે માનીએ છીએ કે કેટલાંક કાર્યો કરવામાં માણસ સ્વતંત્ર છે અને શક્તિમાન છે, પરંતુ અન્ય કાર્યો કરવાં તેની શક્તિ બહારની વાત છે. દા.ત., બીમાર માણસ ઈલાજ કરાવવામાં શક્તિમાન છે, પરંતુ બીમારીથી શિક્ષા મેળવવી તેના હાથમાં નથી. જો અલ્લાહની મરજી હશે કે તે શિક્ષા પામી જાય તો તે શિક્ષા પામી જશે, નહીં તો તે બીમારીના કારણે મરી જશે અથવા લાંબા સમય સુધી તેમાં સપડાયેલો રહેશે.

અંતે કેટલાંક કાર્યો માટે માણસ પોતે જવાબદાર છે અને ફક્ત તે જ કાર્યો માટે તેને જઝા અને સજા મળવાની છે.

અલ્લાહની ફરમાબરદારી કે નાફરમાની કરવામાં માણસ પોતે જવાબદાર છે અને તેનો ફેંસલો તેના આધારે થશે.

એવું માની લેવું ખોટું છે કે અલ્લાહે બધી વાતો તકદીરમાં લખી દીધી છે એટલે તકદીરમાં પહેલાંથી જ નક્કી થઈ ચૂક્યું છે કે માણસ ફરમાબરદાર હશે કે નાફરમાન હશે.

જો આવું હોય તો જઝા અને સજાનો કોઈ અર્થ જ ન રહી જાય. જ્યારે માણસનાં કાર્યો પાછળ અલ્લાહ પોતે જ જવાબદાર હોય તો માણસને જઝા અથવા સજા કેમ ?

શીઆ મઝહબમાં આપણે માનીએ છીએ કે અલ્લાહને માણસનાં કાર્યો વિષે પહેલાંથી જ ઈલ્મ હોય છે, પરંતુ અલ્લાહ ક્યારેય પણ કોઈ પણ કાર્ય માટે માણસ પર બળજબરી કરતો નથી.

ક્યામતના દિવસે માણસનો ફેંસલો એ કાર્યો માટે થશે કે જે તેણે સ્વતંત્રતાની સાથે કર્યા હશે, જે કાર્યો કરવાં તેની તકદીરમાં જ હોય તેવાં કાર્યોના આધારે તેનો ફેંસલો નહીં થાય.

સબક 20 : અકાઈદનો પરિચય - નબુવ્વત

નબુવ્વત એટલે માનવજાતની સાચા રસ્તા તરફ હિદાયત માટે મોકલેલા નબીઓ વિષેનો અકીદો.

કુલ ૧,૨૪,૦૦૦ નબીઓ છે અને છેલ્લા નબી રસૂલલ્લાહ હઝરત મોહંમદ મુસ્તફા (સ.) છે.

દરેક નબીનો પયગામ અને હિદાયત એક જ હતી.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદ ફરમાવે છે :

પારા-૧૪, સૂરએ નહલ, સૂરા-૧૬, આયત-૩૬

وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ

(અને અમે મોકલ્યો દરેક ઉમ્મતમાં એક રસૂલ કે તમે ઇબાદત કરો અલ્લાહની અને તાગૂતથી દૂર

રહો...)

જો અલ્લાહે ફક્ત માણસનું સર્જન કરી દીધું હોત અને એની હિદાયતની વ્યવસ્થા ન કરી હોત

તો પછી માણસ સાચી રીતે અલ્લાહની ઇબાદત કરી શકત નહીં કે ન તો તેને ખબર પડત કે તેના

જીવનનો મક્સદ શું છે.

અલ્લાહે લોકો સુધી પોતાનો પયગામ પહોંચાડવા માટે જુદા જુદા સમયે ઈન્સાનોને પસંદ કરી લીધા. તે ઈન્સાનો અંબિયા (અ.) હતા અને તેમના પર અલ્લાહના ફરિશ્તા મારફત અને સપનાંના માધ્યમથી અલ્લાહ તરફથી વહી નાઝિલ થતી હતી.

તેઓ પોતે પણ ઈન્સાન હતા, માટે જ તેઓ પોતાના સમાજમાં રહીને લોકોને એક સારું ઉદાહરણ પૂરું પાડી શકતા હતા.

નબુવ્વતની શી જરૂર છે ? નબીઓને દુનિયામાં શા માટે મોકલવામાં આવ્યા ?

નબીઓની આવશ્યકતાને સમજવા માટે નીચેના મુદ્દાઓ તરફ ધ્યાન આપો :

મઝહબના નિષ્ણાત શિક્ષકો :

સમાજને સાચા રસ્તા પર ચાલવા માટે શિક્ષકોની જરૂર છે, જો સમાજને તેના હાલ પર છોડી મૂકવામાં આવે તો બધા લોકો પોતપોતાની રીતે મઝહબનું અર્થઘટન કરીને પોતપોતાના રસ્તે ચાલતા થઈ જશે અથવા તો કેટલાક લોકો એવા લોકોનું અનુસરણ કરતા થઈ જશે કે જેમની પાસે લોકોને આકર્ષવાની કળા હોય, એકાદ વિષયમાં મર્યાદિત જાણકારી હોય, પૈસો હોય, સત્તા હોય અથવા પ્રભાવ હોય એટલા માટે જરૂરી થઈ ગયું કે અલ્લાહના સાચા રસ્તાની હિદાયત માટે અને સમાજના માર્ગદર્શન માટે પોતાના તરફથી પસંદ કરેલા અને સત્તા આપેલા નબીઓને મોકલે.

એટલા જ માટે આપણે જોઈએ છીએ કે કુરઆને મજીદમાં અલ્લાહ આપણને હુકમ કરે છે કે આપણે સર્વશ્રેષ્ઠ ઉદાહરણ તરીકે રસૂલલ્લાહ (સ.)નું અનુસરણ કરીએ.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૨૧, સૂરએ અહઝાબ, સૂરા-૩૩, આયત-૨૧

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ

(તમારી પાસે રસૂલલ્લાહ (સ.)ની અંદર સર્વશ્રેષ્ઠ ઉદાહરણ છે...)

યાદ અપાવનારની જરૂર :

જો માનવજાતને ખબર હોત કે તેમને દુનિયામાં શું કરવાનું છે અને કેવી રીતે જીવન જીવવાનું છે તો પણ દુનિયામાં આવી ગયા પછી ક્યામતનો દિવસ આવતાં પહેલાં તેમને કોઈ યાદ અપાવનારની આવશ્કતા પડત, માટે લોકોને સાચા રસ્તાથી ન ભટકી જવાની ચેતવણી આપવા માટે અને અલ્લાહ તરફથી મહાન બદલાની ખુશખબર આપવા માટે નબીને મોકલવામાં આવ્યા.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૨૨, સૂરએ ફાતિર, સૂરા-૩૫, આયત-૨૪

إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا^ط

(ખરેખર અમે તને મોકલ્યો સત્યની સાથે બશીર (ખુશખબર આપનાર) અને નઝીર (ચેતવાણી આપનાર) તરીકે...)

તઝકિયા-એ-નફ્સ (નફ્સને પાક કરવા) માટે :

નબીઓને માણસોના દિલોને અને નફ્સોને શિક્ષણ આપવાની અને તેમને પાક કરવાની જવાબદારી સોંપવામાં આવી.

નબીઓએ માણસોને બતાવ્યું કે નૈતિક ગંદકીથી પોતાને કેવી રીતે પાક કરી શકાય અને રૂહાની ઊંચાઈઓ સુધી કેવી રીતે પહોંચી શકાય.

તેમણે લોકોને અલ્લાહ વિષે નૈતિક અને રૂહાની સંપન્નતા મેળવવા વિષે શિક્ષણ આપ્યું.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૨૮, સૂરએ જુમ્આ, સૂરા-૬૨, આયત-૨

هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِّنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَ
يُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٢٦﴾

(તે (અલ્લાહ) એ છે કે જેણે ઉમ્મીઓ (નિરક્ષરો)માં રસૂલ તેમનામાંથી મોકલ્યો જે તિલાવત કરે

તેમની સામે તેની (અલ્લાહની) આયતોની અને તેમને પાક કરે અને તેમને કિતાબ અને હિકમત

(શિખવાડે જ્યારે કે તે પહેલાં તેઓ સ્પષ્ટ ગુમરાહીમાં હતા.)

ઉસ્વતુલ હસના :

માનવજાતને સાચા રસ્તા પર ચાલવા માટે અંતે એક સારા ઉદાહરણની જરૂર હતી કે જેનું તેઓ અનુસરણ કરી શકે.

જો માનવજાતને ફક્ત નિયમો જ આપવામાં આવત તો તે ફક્ત સૈધ્ધાંતિક વાતો જ હોત અને કેટલાક લોકોએ વાંધો ઉઠાવ્યો હોત કે આ દુનિયામાં અલ્લાહના કાયદાઓ પ્રમાણે ચાલવું માણસો માટે અશક્ય છે.

પરંતુ અલ્લાહે એવા ઈન્સાનોને મોકલ્યા કે જેમણે તેના કાયદાઓ પર સંપૂર્ણ રીતે અમલ કરીને બતાવી દીધું અને એ ઈન્સાનો બીજા લોકો માટે ઉદાહરણરૂપ હતા.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૨૧, સૂરએ અહઝાબ, સૂરા-૩૩, આયત-૨૧

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ
الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا ﴿٢١﴾

(તમારા માટે છે રસૂલલ્લાહ (સ.)માં સર્વશ્રેષ્ઠ ઉદાહરણ છે તેના માટે કે જે અલ્લાહથી અને

છેલ્લા દિવસની આશા રાખે છે અને ઝિક્ર કરે છે અલ્લાહનો ખૂબ જ વધારે.)

આ જ કારણ છે કે અલ્લાહે ફરિશ્તાઓને મનુષ્યોની હિદાયત માટે ન મોકલ્યા.

રસૂલલ્લાહ (સ.)ના દુશ્મનો તેમને પૂછતા હતા કે અલ્લાહે શા માટે અમારી હિદાયત માટે અમારા જેવો જ એક મનુષ્ય મોકલ્યો છે કે જે ખાય છે અને બજારોમાં ચાલે છે ? અલ્લાહે શા માટે હિદાયત માટે એવો ફરિશ્તો ન મોકલ્યો કે જે ધાક જમાવી દે અને મનુષ્યોમાં ઈજ્જત પામે ?

તે લોકો એ વાત જાણતા ન હતા કે ફરિશ્તો મનુષ્યો માટે ઉદાહરણ ન બની શકે.

જો કોઈ ફરિશ્તાને મોકલવામાં આવ્યો હોત તો લોકો એવું કહેત કે અલ્લાહની શરીઅત પર ચાલવું ફરિશ્તા માટે તો સહેલું છે કારણ કે તેનામાં મનુષ્યની કોઈ મર્યાદાઓ રહેલી નથી.

આવો વાદવિવાદ ન સર્જાય તે માટે અને મનુષ્યો શરીઅત પ્રમાણે જીવન જીવી શકે તે સાબિત કરવા માટે અલ્લાહે અંબિયા (અ.)ને શ્રેષ્ઠ ઉદાહરણ તરીકે મોકલ્યા.

વહીના અમાનતદાર :

કેટલીક વાર એવા પ્રસંગ બની જતા હોય છે કે જે સૂચવે છે કે કેટલાક લોકો અમુક પ્રકારનું ઈલ્મ મેળવવા માટે તૈયાર જ હોતા નથી. કાં તો તે ઈલ્મ તેમના માટે ઘણું ઉચ્ચ સ્તરનું હોય છે અથવા તો ભાવનાત્મક રીતે અને માનસિક રીતે તે ઈલ્મને ગ્રહણ કરવામાં અસમર્થ હોય છે.

અલ્લાહનો પયગામ એવી વસ્તુ નથી કે બધા લોકો સહેલાઈથી તેને લઈ લે, સમજી લે, તેના પર અમલ કરે અને પછી તેની તબ્લીગ કરે.

આ કાર્ય માટે અલ્લાહના અલ-મુસ્તફા (એક પસંદ કરેલા) બંદાની જરૂર હતી કે જે અલ્લાહની અંતિમ અને સંપૂર્ણ વહીને ગ્રહણ કરી શકે.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદની શક્તિ વિષે આવી રીતે ફરમાવે છે :

પારા-૨૮, સૂરઅ ઉશ્ર, સૂરા-૫૮, આયત-૨૧

لَوْ أَنزَلْنَاهَا عَلَى جَبَلٍ لَّرَأَيْتَهُ خَاشِعًا مُّتَصَدِّعًا مِّنْ خَشْيَةِ اللَّهِ

ط

(જો અમે નાઝિલ કર્યું હોત આ કુરઆનને કોઈ પહાડ ઉપર તો જરૂર તેં તેને જોયો હોત કરગરતો

અને અલ્લાહના ડરથી ટુકડે ટુકડા થઈ જતો...)

આપણે માનીએ છીએ કે બધા નબીઓ (અ.) માઅસૂમ હતા એટલે કે કોઈ પણ પ્રકારના ગુનાથી

પાક હતા અને આ તેમના માટે અલ્લાહ તરફથી એક રક્ષણ હતું.

આપણે બધા નબીઓ (અ.)માં માનીએ છીએ અને તેમની અદબ કરીએ છીએ.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૧, સૂરઅ બકરહ, સૂરા-૨, આયત-૧૩૬

قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ

وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِن

رَبِّهِمْ لَا نَفَرَّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٦﴾

(તમે બધા કહી દો કે અમે અલ્લાહ પર ઈમાન લાવ્યા અને તેના પર કે જે અમારી તરફ નાઝિલ કરવામાં આવ્યું છે અને જે ઈબ્રાહીમ, ઈસ્માઈલ, ઈસહાક, યાકૂબ અને કબીલાઓ તરફ નાઝિલ કરવામાં આવ્યું હતું અને જે મૂસા અને ઈસાને આપવામાં આવ્યું હતું અને જે તેમના રબ તરફથી બધા નબીઓને આપવામાં આવ્યું હતું. અમે તેમનામાંથી કોઈની વચ્ચે ફેર નથી સમજતા અને અમે તે (અલ્લાહ)ના માટે મુસ્લિમો (સમર્પિત થનારા) છીએ.)

નબીઓની એક અન્ય ઓળખ માઅસૂમ હોવાની સાથે સાથે એ પણ હતી કે તેઓ પોતાની નબુવ્વતની સચ્ચાઈ સાબિત કરવા માટે મોઅજિઝા દેખાડી શકતા હતા. અલ્લાહની ઈજાઝતથી તેઓ એવાં કાર્યો કરી શકતા હતા કે જે બીજા લોકો કરી શકતા ન હતા. જે મોઅજિઝાઓ અલ્લાહે તેમને આપ્યા હતા તે લોકો પર સૌથી વધારે અસર કરનારા હતા.

મોઅજિઝો શું છે ?

મોઅજિઝો એટલે કે જે આજિઝ (અસમર્થ) કરી નાખે તે અથવા તો એવી વસ્તુ કે જે બીજા લોકો ન કરી શકે.

ઈસ્લામમાં મોઅજિઝો તેને કહેવાય કે જેને લોકો ન કરી શકે અને જે વસ્તુને અલ્લાહ નબીઓ અને ઈમાનોના હાથે કરાવે કે જેથી તેમની નબુવ્વત અથવા ઈમામત સાચી સાબિત થઈ જાય.

મોઅજિઝા નીચે મુજબના સમયે જોઈ શકાય છે :

- નબી અથવા ઈમામની વિલાદત પહેલાં અથવા વિલાદત પછી.
- તેમના બાળપણમાં.
- તેઓ બાલિગ થાય ત્યારે.
- નબુવ્વત અથવા ઈમામતનું એલાન થાય તે પહેલાં.
- એલાન પછી અથવા એલાનના સમયે.
- હયાતીમાં અથવા વફાત પછી.
- મોઅજિઝો તેમના શરીરમાં દેખાઈ શકે છે અથવા તો કોઈ અન્ય વસ્તુમાં કે જે તેમની સાથે સંબંધ ધરાવતી હોય. દા.ત., વસ્ત્રો.

મોઅજિઝો તેમના પોતાના અમલ તરીકે પણ દેખાઈ શકે છે અથવા અલ્લાહના અમલ તરીકે પણ દેખાઈ શકે છે.

ઉપરોક્ત બધી શરતો મુજબ જે કાર્ય નબીની નબુવ્વત અથવા ઈમામની ઈમામતના દાવાને સાચો સાબિત કરી દે તેને મોઅજિઝો કહેવાય છે.

નબીઓને મોઅજિઝાઓ તેમની લાયકાત તરીકે આપવામાં આવતા હતા. મોઅજિઝાઓ એવાં કાર્યો હોય છે કે જે અશક્ય નથી હોતાં, પરંતુ તેમને કરવા માટે સામાન્ય માણસને કોઈ સાધન, દવા કે અભ્યાસની જરૂર પડી શકે છે, પરંતુ નબીઓ અને ઈમામો કોઈ પણ અભ્યાસ કે સાધન વગર તેવાં કાર્યો કરી શકે છે.

જે નબીઓએ મોઅજિઝાઓ દેખાડ્યા તે નીચે પ્રમાણે છે :

હઝરત મૂસા (અ.) :

- તેમનો અસા (લાકડી) સાપ બની જતો હતો.
- જ્યારે તેઓ પોતાનો હાથ પોતાની બાજુએ નાખીને પાછો બહાર કાઢતા હતા તો તે પ્રકાશમાન થઈ જતો હતો.
- તેઓ અલ્લાહ સાથે સીધે સીધા કલામ (વાર્તાલાપ) કરતા હતા. તેમના પર તૌરાત નાઝિલ થઈ હતી.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૮, સૂરએ એઅરાફ, સૂરા-૭, આયત-૧૦૩ થી ૧૦૫

ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ فَظَلَمُوا بِهَا
 فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ ﴿١٠٣﴾ وَقَالَ مُوسَىٰ يُفِرُّ عَوْنُ إِنِّي
 رَسُولٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٠٤﴾ حَقِيقٌ عَلَىٰ أَن لَّا أَقُولَ عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ ۚ قَدْ
 جِئْتُكُمْ بِبَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ فَأَرْسِلْ مَعِيَ بَنِي إِسْرَءِيلَ ﴿١٠٥﴾

(તે પછી અમે મૂસાને અમારી આયતોની સાથે (મોઅજિઝાઓની સાથે) ફિરઓન તથા તેના
 સરદારો તરફ મોકલ્યો તો તેમણે તેમનો ઈન્કાર કર્યો, માટે આપ જુઓ કે ફસાદ કરનારાઓનું કેવું
 પરિણામ આવ્યું ? અને મૂસાએ ફરમાવ્યું કે, “હે ફિરઓન ! નિઃસંશય હું તમામ દુનિયાઓના
 પરવરદિગાર તરફનો રસૂલ છું. મારા માટે લાયક છે કે અલ્લાહના સંબંધમાં સત્ય સિવાય બીજું
 કંઈ બોલું નહીં. હું ખચીત જ તમારી પાસે આવી ચૂક્યો છું તમારા રબ તરફથી
 મોઅજિઝાઓની સાથે.”)

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૧૮, સૂરએ શોઅરા, સૂરા-૨૬, આયત-૩૨ અને ૩૩

فَأَلْقَىٰ عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُّبِينٌ ﴿٣٢﴾ وَنَزَعْنَا مِن يَدِهِ فَإِذَا هِيَ بِيضَاءُ
 لِلنُّظُرِينَ ﴿٣٣﴾

(તો તેણે ફેંક્યો પોતાનો અસા તો તે સમયે થઈ ગયો જાણે દેખીતો સાપ અને તેણે પોતાનો હાથ
બહાર કાઢ્યો તો તે સમયે થઈ ગયો જોનારાઓ માટે સફેદ.)

હઝરત ઇબ્રાહીમ (અ.) :

જ્યારે નમરૂદ્દે તેમને આગમાં ફેંકી દેવાનો હુકમ આપ્યો તો આગમાં પાણી તેઓ બળ્યા નહીં.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૧૭, સૂરએ અંબિયા, સૂરા-૨૧, આયત-૬૮ અને ૬૯

قَالُوا حَرِّقُوهُ وَانصُرُوا آلِهَتَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ فَعِلِينَ ﴿٦٨﴾ قُلْنَا يَنْفَارُ كُوْنِي بَرْدًا
وَسَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ ﴿٦٩﴾

(તેમણે કહ્યું, “તેને બાળી દો અને તમારા ખુદાઓની મદદ કરો જો તમે કરી શકતા હો.” અમે

કહ્યું, “અય આગ ! ઠંડી અને સલામતીવાળી થઈ જા ઇબ્રાહીમ માટે.”)

હઝરત ઇસ્માઈલ (અ.) :

જ્યારે તેમને તેમની માતાની સાથે મક્કામાં છોડી દેવામાં આવ્યા તો તેમની માતા તેમના માટે
બેચેનીથી પાણી શોધી રહ્યાં હતાં ત્યારે હઝરત ઇસ્માઈલ (અ.)ના પગ પાસે એક પાણીનું ઝરાણું
ફૂટી નીકળ્યું કે જેને આજે ‘ઝમઝમ’ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.

બીજો મોઅજિઝો એ કે જ્યારે હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ.)ને અલ્લાહે સપનામાં તેમના દીકરા હઝરત ઈસ્માઈલ (અ.)ની કુરબાની આપવાનો હુકમ કર્યો અને હઝરત ઈસ્માઈલ (અ.)એ પોતાની રઝામંદી આપી દીધી ત્યારે તે મોઅજિઝાથી બચી ગયા અને એક દુમ્બાની કુરબાની થઈ ગઈ.

હઝરત દાવૂદ (અ.) :

તેઓ પોતાના હાથ વડે લોખંડને વાળી શકતા હતા અને જેવો આકાર આપવો હોય તેવો આપી શકતા હતા. તેમના પર ઝબૂર નાઝિલ થઈ.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૨૨, સૂરએ સબૂઅ, સૂરા-૩૪, આયત-૧૦

وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُدَ مِنَّا فَضْلًا ۖ يُجِبَالٌ أَوْ يَمَعَهُ وَالطَّيْرُ ۚ وَالنَّسَالُ

الْحَدِيدُ

(અને અમે આપી દીધો દાવૂદને ફઝલ અમારા તરફથી. અય પહાડ ! તું પાણી તેની સાથે

અલ્લાહની તસ્બીહ કર અને પક્ષીઓ તમે પાણી અને તેના માટે લોખંડને નરમ કરી દીધું.)

હઝરત સુલયમાન (અ.) :

તેઓ પક્ષીઓ અને કીડીઓની ભાષા બોલી શકતા હતા.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૧૮, સૂરએ નમ્લ, સૂરા-૨૭, આયત-૧૬

وَقَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ عَلِمْنَا مَنطِقَ الطَّيْرِ وَأَوْتَيْنَا مِّنْ كُلِّ شَيْءٍ^ط

(...અને તેણે કહ્યું, “અય લોકો ! અમને શિખવાડવામાં આવી છે પક્ષીઓની ભાષા અને અમને

આપવામાં આવી છે દરેક વસ્તુ (નેઅમત)...”)

હઝરત ઈસા (અ.) :

તેઓ હઝરત બીબી મરયમને ત્યાં પિતા વગર વિલાદત પામ્યા હતા. તેમના પર ઈન્જિલ નાઝિલ થઈ હતી.

તેઓ અલ્લાહની ઈજાઝતથી મડદાંને જીવિત કરી શકતા હતા, આંધળાને આંખની રોશની આપી શકતા હતા તથા રક્તપિત્તવાળાને શિક્ષા આપી શકતા હતા.

હઝરત મોહંમદ (સ.) :

તેઓ મેઅરાજમાં અર્શ સુધી બુલંદ થયા.

તેમણે કુફ્ફારથી ઘેરાયેલા ઘરમાંથી બહાર નીકળીને હિજરત કરી, સૌરની ગુફામાં તેઓ અંદર જ હતા ત્યારે ગુફાના મોઢા પર કરોળિયાએ જાળું બનાવી દીધું હતું અને ગુફાની અંદર પક્ષીએ માળો બનાવી દીધો હતો.

તેમના ઘણા બધા મોઅજિઝાઓ છે, પરંતુ તેમનો સૌથી મહાન જીવિત મોઅજિઝો 'કુરઆને મજીદ' છે.

સવાલ 1 : નીચે નામ આપેલા નબીઓને કયા કયા મોઅજિઝાઓ આપવામાં આવ્યા હતા ?

1. હઝરત સાલેહ (અ.)
2. હઝરત સુલયમાન (અ.)
3. હઝરત યૂસુફ (અ.)

આ નબીઓના મોઅજિઝાઓએ કેવી રીતે સાચા રસ્તા તરફ લોકોની હિદાયત કરી ?

સવાલ 2 : એક ક્લાસ રૂમ કે જેમાં શિક્ષક ન હોય, ફક્ત પુસ્તકો વડે લોકો શીખતા હોય તેની સરખામણી એવા ક્લાસથી કરો કે જ્યાં પુસ્તકો અને શિક્ષકો બન્ને હોય. બન્ને ક્લાસના ફાયદા ગેરફાયદા લખો. બન્નેમાંથી કયો ક્લાસ રૂમ શ્રેષ્ઠ છે ?

સબક 21 : અકાઈદનો પરિચય - ઈમામત

ઈમામત એટલે રસૂલલ્લાહ (સ.)ના વસીઓ અને ખલીફાઓ કે જે બાર ઈમામ (અ.) છે તેમના વિષેનો અકીદો.

ઈમામત શબ્દ ઈમામ શબ્દ પરથી આવે છે જેનો અર્થ સરદાર થાય છે, માટે રસૂલલ્લાહ (સ.)ની ઉમ્મતની રસૂલલ્લાહ (સ.)ની વફાત પછી જે સરદારી કરશે તે ઈમામ કહેવાશે.

રસૂલલ્લાહ (સ.)ની જેમ જ ઈમામ મુસલમાનોના બધા મામલાઓમાં તેમના હાદી છે, પછી તે બધા મામલાઓ દેખીતી રીતે મઝહબી હોય કે ગેરમઝહબી.

નમાઝે જમાઅતમાં પેશ નમાઝને પણ એટલા માટે ઈમામ કહેવાય છે કે તે જમાઅતનો સરદાર હોય છે, પરંતુ ઉસૂલે દીનમાં ઈમામત શબ્દ ફક્ત એ ઈમામોનો ઉલ્લેખ કરે છે કે જે રસૂલલ્લાહ (સ.)ના માઅસૂમ વસી છે.

ઈમામ કોઈ પણ નવી શરીઅત લઈને આવતા નથી કે ન તો તેના પર વહી નાઝિલ થાય છે, પરંતુ તે રસૂલલ્લાહ (સ.)ના સ્થાપેલા મઝહબની પેશવાઈ કરે છે.

ઈમામતની જરૂર :

ઘણા લોકો ઈમામની જરૂરિયાત પર પ્રશ્ન ઉઠાવે છે.

જો કોઈ નબી મનુષ્યો માટે તેમના ખાલિફની ઈતાઅત કરી શકે તેવા શરીઅતના બધા અલકામ લઈ આવે તો પછી વધુ સરદારોની જરૂર શું છે ? શું આવું ન બની શકે કે ફક્ત કુરઆને મજીદ અને હદીસે રસૂલ (સ.)જ કાફી હોય ?

આ પ્રશ્નના અને આના જેવા અન્ય પ્રશ્નોના જવાબ માટે નીચે મુજબના મુદ્દાઓ પર વિચાર કરવો જરૂરી છે.

1. મઝહબી હાદીની જરૂર :

જો કે મનુષ્યોને અક્લ ખરા અને ખોટાના ફેર સમજવા માટે આપવામાં આવેલી છે અને પછી આસમાની કિતાબો અને નબીઓને મોકલવામાં આવ્યા છે.

તેમ છતાંય આવું બનતું હોય છે કે ઘણા બધા લોકો સીધા રસ્તાથી ગુમરાહ થઈ જાય છે.

આવું થતું અટકાવવા માટે અલ્લાહ તઆલા એવા સરદારોને મોકલે છે કે જેઓ હક (સત્ય)ની હિદાયત કરે છે. આ અલ્લાહની રહેમત છે અને ઈસ્લામી પરિભાષામાં તેને ‘લુત્ફ’ કહેવામાં આવે છે.

‘લુત્ફ’ અલ્લાહના એવા કરમને કહેવાય છે કે જેના વડે માનવજાતને જરૂર કરતાં વધારે નેઅમતો મળી જાય છે.

પોતાની રહેમના કારણે અલ્લાહ તઆલા મનુષ્યોને વધારે આપે છે જેથી તેમને ફાયદો થાય અને સીધા રસ્તા પર ચાલવાની તેમને વધુ તક મળે.

ઈમામ પાણ અલ્લાહનો ‘લુત્ફ’ છે, જેમના વડે અલ્લાહ માનવજાતને સતત હિદાયત પર ચલાવે છે.

2. દીનના મુહાફિઝ (રક્ષક) :

મઝહબનો સ્થાપક વફાત પામી જાય અને તેના પછી દીનની સુરક્ષા માટે કોઈ જાનશીનને ન છોડી જાય તો દીનની પાકીઝગી સહેલાઈથી વેડફાઈ જઈ શકે છે.

લાંબા ગાળે જેમ જેમ દીન જુદા જુદા જમાનાઓ અને માહોલમાંથી પસાર થાય છે તેમ તેમ નવા નવા દીન પર લોકો અમલ કરતા થઈ જાય છે.

માટે દીન પોતાનું અસલ સ્વરૂપ ખોઈ બેસે છે. તેની અંદર નવી પરંપરાઓ અને અંધશ્રદ્ધાઓનો વધારો થતો જાય છે અને તેની ઘણી બધી હિદાયતોને ભૂલાવી દેવામાં આવે છે.

ઈમામ દીનના મુહાફિઝ છે અને તે દીનને કોઈ પણ પ્રકારની ગુમરાહી, ઉગ્રવાદ કે બિદ્અતોથી બચાવે છે. આવી રીતે દીન હંમેશાં તેના મૂળ સ્વરૂપમાં રહે છે.

કોઈ પણ શંકા કુશંકા ઈમામને પૂછીને દૂર કરી શકાય છે, માટે જ મૌલા અલી (અ.) એ નહજુલ બલાગામાં ખુત્બા નં-૧૪૭માં ફરમાવ્યું છે કે, “દુનિયા ક્યારેય પણ એવા માણસથી ખાલી નહીં રહે કે જે અલ્લાહની હુજ્જત લઈને ઊભો થશે, પછી તેનું આગમન જાહેરમાં હોય કે છુપું હોય કે જેથી અલ્લાહની હુજ્જત અને આયતોને જૂઠલાવવામાં ન આવે.”

૩. રાજકીય અને સામાજિક પેશ્વા :

મનુષ્યોને સંપન્નતા સુધી પહોંચવા માટે એક ઈન્સાફથી ભરપૂર અને પ્રગતિશીલ સમાજની જરૂર હોય છે. મુસલમાનોના આવા સમાજને ઉમ્મત કહેવામાં આવે છે.

ઉમ્મતને એવા પેશ્વાની જરૂર હોય છે કે ન કેવળ તેમને મઝલબી મામલાઓમાં હિદાયત કરે, બલ્કે સામાજિક અને રાજકીય મામલાઓમાં હિદાયત કરી શકે.

સમાજમાં બધા માણસોને તેમના હક મળી રહે તે માટે જરૂરી છે કે એક સાચી રાજકીય વ્યવસ્થા સ્થાપવામાં આવે.

ઈમામ અલ્લાહ તરફથી મોકલવામાં આવેલો એવો સરદાર છે કે જે ઉમ્મતને નાઈન્સાફીથી બચાવી શકે છે અને આવી રાજકીય વ્યવસ્થા સ્થાપી શકે છે. તે બધા મામલાઓમાં ઉમ્મતનો સરદાર છે.

4. દરેક સમયે અલ્લાહની હુજ્જત :

ઈમામ બધી ખિલ્કત માટે અલ્લાહની હુજ્જત છે. જે લોકો ગુમરાહ થઈ ચૂક્યા છે તેમની પાસે ફરિયાદ કરવાનો કોઈ મોકો નથી કે તેમને સાચા રસ્તાની હિદાયત કરનાર કોઈ ન હતું.

પોતાના કાર્યોની સજાથી બચવા માટે માણસો અનેક બહાનાં કાઢશે, પરંતુ અલ્લાહ તેમને પોતાની હુજ્જતો (સાબિતીઓ) બતાવી દેશે કે જેથી તેમનાં કોઈ પણ બહાનાં નહીં ચાલે.

હાદીઓ તો મોજૂદ જ હતા, પરંતુ લોકોએ તેમની વાતોને ન માની.

કોઈ પણ સમય એવો નહીં હોય કે દુનિયામાં અલ્લાહ તરફનો હાદી ન હોય. આજના ગૈબતના જમાનામાં પણ ઈમામના નાયબો લોકોની હિદાયત કરી રહ્યા છે.

5. અલ્લાહની રહેમતનો વસીલો :

ઈમામ સમાજનો સંબંધ અલ્લાહ સાથે, રસૂલલ્લાહ (સ.) સાથે અને પોતાના બુલંદ મર્તબા સાથે જોડી દે છે.

રસૂલલ્લાહ (સ.) અને અઈમ્મા (અ.)નું અસ્તિત્વ શરીરની અંદર દિલના અસ્તિત્વની સાથે સરખાવી શકાય છે, જેવી રીતે દિલ રક્ત વહન કરે છે અને બીજા અવયવોને પોષણ આપે છે, તેવી જ રીતે અલ્લાહના મોકલેલા હાદીઓ અલ્લાહની રહેમત અને બરકત સમાજ સુધી પહોંચાડે છે જેથી સમાજ વિકસિત થતો રહે.

તેમની પોતાની કોઈ કુદરત નથી, પરંતુ અલ્લાહની કુર્બતના લીધે અઈમ્મા (અ.) ઉમ્મતને રહેમત અને બરકત પહોંચાડી શકે છે.

ઈમામની વિશેષતાઓ :

નબીઓની જેમ જ અઈમ્મા (અ.)માં પણ નીચે મુજબની વિશેષતાઓ હોવી જોઈએ :

- ઈમામ અલ્લાહ તરફના પસંદ થયેલા હોવા જોઈએ.
- ઈમામ માઅસૂમ હોવા જોઈએ કે જેમનાથી ભૂલથી પણ ગુનો ન થઈ જાય.
- ઈમામ મોઅજિઝાઓ કરતા હોવા જોઈએ.
- ઈમામ પોતાના સમયમાં સર્વશ્રેષ્ઠ અખ્લાકવાળા અને સૌથી વધારે ઈલ્મવાળા હોવા જોઈએ.

આપણે માનીએ છીએ કે અલ્લાહના હુકમથી ગદીરે ખુમના મેદાનમાં મૌલા અલી (અ.)ની ઈમામ તરીકેની નિયુક્તિ થઈ. તે પછી દરેક ઈમામને અલ્લાહે જ નિયુક્ત કર્યા.

મૌલા અલી (અ.)ને ઉમ્મતના મૌલા તરીકે નિયુક્ત કરતો અલ્લાહનો હુકમ આયતે વિલાયતમાં નાઝિલ થયો છે.

હઝરત અબૂઝર રિવાયત કરે છે કે, “એક વખતે હું રસૂલલ્લાહ (સ.)ની સાથે નમાઝ પઢી રહ્યો હતો કે એક સાઈલ મસ્જિદમાં આવ્યો અને ઝકાત માગવા લાગ્યો.

કોઈએ પણ તેને કંઈ ન આપ્યું. હઝરત અલી (અ.) રુકૂઅની હાલતમાં હતા, તેમણે અંગૂઠી પહેરેલી આંગળી વડે સાઈલને ઈશારો કર્યો એટલે સાઈલ આવ્યો અને આંગળીમાંથી અંગૂઠી કાઢી લીધી.” તે સમયે આ આયત નાઝિલ થઈ.

પારા-૬, સૂરઅે માઅેદા, સૂરા-૫, આયત-૫૫

اِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللّٰهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا الَّذِيْنَ يُقِيْمُونَ الصَّلٰوةَ وَ

يُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَهُمْ رٰكِعُوْنَ ﴿٥٥﴾

(ખરેખર તમારો વલી અલ્લાહ છે અને તેનો રસૂલ છે અને જે લોકો ઈમાન લઈ આવ્યા અને

જેઓ નમાઝ કાયમ કરે છે તથા જ્યારે તેઓ રુકૂઅ કરતા હોય છે ત્યારે ઝકાત આપે છે.)

જ્યારે આપણે અઝાનમાં “અશહદો અન્ના અલીય્યં વ વલીયુલ્લાહ” કહીએ છીએ ત્યારે આ આયતના આધારે કહીએ છીએ.

રસૂલલ્લાહ (સ.) કુરઆને મજીદ ઉમ્મત માટે છોડીને ગયા હતા, તેમ છતાંય એક એવા હાદીની જરૂર હતી કે જે ઉમ્મતને કુરઆન સમજાવે અને તેમના દરરોજના મામલાઓમાં તેમની હિદાયત કરે. આ કારણે અઈમ્મા (અ.)ની નિયુક્તિ થઈ.

જેમ રસૂલલ્લાહ (સ.) માઅસૂમ હતા તેવી જ રીતે તેમની અહલેબૈત (અ.)માંથી અઈમ્મા (અ.)

પણ માઅસૂમ હતા અને અલ્લાહ તરફથી કોઈ પણ ભૂલની સામે હિફાઝત પામેલા હતા.

આયએ તત્તલીર ઘણી મશહૂર છે અને તે આ પ્રમાણે છે.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૨૨, સૂરએ અહઝાબ, સૂરા-૩૩, આયત-૩૩

إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا

(...ખરેખર અલ્લાહ ઈરાદો કરે છે કે દૂર કરી દે તમારાથી નાપાકીને અય અહલેબૈત ! અને તમને

પાકીઝગીની હદે પાક કરી દે.)

આ વાત જરૂરી છે કે સમજદાર મનુષ્યો તરીકે મુસલમાનો પોતાના અકીદા સાચા છે કે નહીં તેની

ચકાસણી કરે. પોતાના વડવાઓના અકીદા ઉપર ચાલવું યોગ્ય નથી.

ઈમામત ઉસૂલે દીનમાંથી છે અને તેમાં ઈમાન ધરાવતાં પહેલાં તેને સમજવી જરૂરી છે.

અલ્લાહ તઆલા બધા હકની તલાશમાં રહેનારાઓની હિદાયત કરે.

સબક 22 : અકાઈદનો પરિચય - ક્યામત

ક્યામત એટલે તે દિવસમાં ઈમાન કે જ્યારે દરેક માણસ, તેણે દુનિયામાં કરેલાં કાર્યોનો જવાબ આપશે. તે દિવસે તેની સાથે ઈન્સાફ થશે અને તેને પોતાની નેકીઓની જઝા મળશે અને ગુનાઓની સજા મળશે.

તે દિવસે આ દુનિયાના મઝલૂમોની સાથે ઈન્સાફ થશે અને આ દુનિયામાં બળવાન દેખાતા જાલિમોની બેઈજજતી થશે અને તેમને સજા થશે.

એક મુસલમાન માણસ હતો કે જે શરાબ પીવા લાગ્યો. તે પોતાના ઘરમાં ગુપ્ત રીતે શરાબ પીતો હતો.

એક દિવસે એક બાળક તેના કમરામાં પહોંચી ગયું અને તેને શરાબ પીતાં જોઈ લીધો. તે માણસ ખૂબ જ ડરી ગયો.

આ બાળક કોઈને વાત કરી દેશે તો શું થશે ? તે પોતાના પરિવારનો અને મિત્રોનો સામનો કેવી રીતે કરશે ? તેની રાતની નીંદ ઊડી ગઈ અને તે ચિંતા કરવા લાગ્યો કે હવે બધાને ખબર પડી જશે કે હું શરાબ પીઉં છું.

કેવો વિચિત્ર માણસ ! તેને અલ્લાહ કરતાં વધારે ડર નાના બાળકથી હતો. અલ્લાહ તો આપણે જે પણ કાર્ય કરીએ છીએ તે જુએ છે અને ક્યામતના દિવસે આપણે તેને આપણાં કાર્યોનો હિસાબ આપવો પડશે.

મોતની સાથે માણસની રૂહ તેના શરીરથી જુદી થઈ જાય છે. તેનું શરીર કોલવાઈ જાય છે, પરંતુ તેની રૂહ જીવિત રહે છે અને તેના અસ્તિત્વનો એક નવો તબક્કો શરૂ થઈ જાય છે.

ક્યામતના દિવસે અલ્લાહ મડદાંને કબરમાંથી ઊભાં કરશે અને તેમના શરીરનું નવસર્જન થશે અને તેઓ પોતાના કાર્યોનો હિસાબ આપવા માટે ભેગા થશે. દરેક માણસ પોતાની જ ગવાહી આપશે અને તેના અવયવો તેનાં કાર્યોની ગવાહી આપશે.

તેણે જે કંઈ કર્યું હશે તેને તે બધું દેખાવા લાગશે. નાનામાં નાની વિગત પણ છોડી દેવામાં નહીં આવે. લોકોમાં દહેશત હશે અને તેઓ અલ્લાહના ફેસલાની રાહ જોતા હશે.

અલ્લાહ તઆલા તે દ્રશ્યનું આવી રીતે વર્ણન કરે છે :

પારા-૩૦, સૂરએ તકવીર, સૂરા-૮૧, આયત-૧૦ થી ૧૪

وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ ۖ وَإِذَا السَّمَاءُ كُشِطَتْ ۖ وَإِذَا الْجَبَابِثُ سُعِّرَتْ ۖ
وَإِذَا الْجَنَّةُ أُزْلِفَتْ ۖ عَلِمَتْ نَفْسٌ مَّا أَحْضَرَتْ ۖ

(અને જ્યારે આમાલનામાઓને ખોલીને ફેલાવી દેવામાં આવશે અને જ્યારે આસમાનને ખુલ્લું કરી દેવામાં આવશે અને જ્યારે જહન્નમ ભડકે બળી (સળગી) રહી હશે અને જ્યારે જન્નતને આગળ કરવામાં આવશે (ત્યારે) દરેક નફ્સ જાણી જશે કે તેણે શું પ્રસ્તુત કર્યું છે.)

આપણું આખું જીવન આ દુનિયામાં આખેરતની તૈયારી છે કે જે ક્યામતના ભયાનક દિવસથી શરૂ થશે.

અલ્લાહે આપણને સ્પષ્ટ રીતે તે રસ્તો બતાવી દીધો છે કે જે નજાત સુધી પહોંચે છે.

આપણામાંથી કોઈ પણ એવી દલીલ ન કરી શકે કે મને ખબર જ ન પડી કે મારે જીવનમાં શું કરવું જોઈએ ?

જો આપણે અલ્લાહના હુકમની ઈતાઅત કરીશું તો આપણને હંમેશની ખુશાલી મળવાની છે અને જો આપણે નાફરમાની કરીશું તો આપણને હંમેશનો અઝાબ મળવાનો છે. આપણે શું જોઈએ છે તેનો નિર્ણય આપણે કરવાનો છે.

ક્યામતનો અકીદો શા માટે જરૂરી છે ?

જે માણસ અલ્લાહમાં ઈમાન ધરાવતો હોય તેના માટે ક્યામતના દિવસ પર અકીદો ધરાવવો નીચે મુજબના કારણોસર જરૂરી થઈ જાય છે :

1. અલ્લાહનો અદ્દલ :

જે લોકો અલ્લાહમાં ઈમાન ધરાવે છે તેઓ જાણે છે કે અલ્લાહ તેના બંદાઓ પ્રત્યે આદિલ છે. તેણે શરીઅત મોકલી છે અને ઈતાઅત કે મા'સિયત (નાફરમાની) પ્રમાણે જઝા અને સજા નક્કી કરી છે.

આ દુનિયામાં આપણે જોઈએ છીએ કે ઘણા બધા લોકોને એમની નેકી અને બદીની જઝા અથવા સજા મળતી નથી. ઘણા બધા સારા લોકો મુશ્કેલીઓનો અને બદનસીબીનો સામનો કરે છે. ઘણા બધા જાલિમો ઈન્સાનિયતની સામે ભયંકર ગુના કર્યા પછી પણ સજા પામતા નથી.

આવા બધા લોકો માટે ઈન્સાફની કોઈને કોઈ સુનાવણી તો હોવી જ જોઈએ.

એવો સમય કે જ્યારે તેમના દરેક કાર્યની પૂછપરછ થાય અને પછી તેમને જઝા અથવા સજા મળે, માટે ક્યામતનો અકીદો અલ્લાહના તોહીદના અકીદા અને તેના અદ્દલના અકીદાની સાથે સાથે જાય છે.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૨૮, સૂરએ કલમ, સૂરા-૬૮, આયત-૩૫ અને ૩૬

أَفَجَعَلَ الْمُسْلِمِينَ كَالْمُجْرِمِينَ ۖ مَا لَكُمْ فَنَّا كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿٣٦﴾

(તો શું અમે મુસ્લિમોને મુજરિમો જેવા ગણી લઈએ ? શું થઈ ગયું છે તમને ? તમે કેવા ફેસલા

કરો છો ?)

2. જીવનને અર્થ આપે છે :

જો કોઈ માણસ એવું માને કે મોત પછી કંઈ જ નથી અને એક વાર તેનું શરીર કોહવાઈ જાય પછી કંઈ જ બાકી રહેતું નથી તો તેનું જીવન નિર્થક બની જાય છે.

આ દુનિયાના જીવનનો મક્સદ શું હોય કે જ્યારે બધા જ નાબૂદ થઈ જવાના હોય ? આપણે શા માટે દરરોજ સંઘર્ષ કરીએ, કામ અને મહેનત કરીએ અને મુશ્કેલીઓનો સામનો કરીએ, જો આ જીવન પછી કંઈ જ ન હોય તો ?

ક્યામતનો અકીદો અને આખેરતનો અકીદો જીવનને બામક્સદ બનાવે છે. આપણે તેની રાહ જોઈ રહ્યા છીએ અને તેના માટે મહેનત કરી રહ્યા છીએ.

3. ચારિત્ર્યનું ઘડતર કરે છે :

લોકોના રોજિંદા જીવનમાં સુધાર લાવવા માટે ક્યામતનો અકીદો ઘણો જ અસરકારક છે.

જે લોકો એવું ઈમાન ધરાવતા હોય છે કે એક દિવસ તેમનો ફેસલો થવાનો છે અને તેમનાં કાર્યો પ્રમાણે તેમને જઝા અને સજા મળશે, તેમને નેકી કરવાનું વધુ પ્રોત્સાહન મળી રહે છે.

જે લોકો ક્યામતમાં માનતા નથી તેમની પાસે નેકી કરવાનું કે બૂરાઈથી દૂર રહેવાનું કોઈ કારણ જ નથી સિવાય કે કદાચ તેમની કુદરતી સારપ, પરંતુ તે એકલી આપણા જીવનને સતત પ્રભાવિત કરી શકતી નથી.

આ તો જાણે એવી વાત છે કે જ્યારે ડ્રાઈવરો પોલિસની ગાડીને સામે આવતી જુએ છે તો પોતાની ગાડીની ગતિમર્યાદાનો ભંગ કરવાની હિંમત કરી શકતા નથી.

જો કે તેઓ જાણતા હોય છે કે ગતિમર્યાદાનો ભંગ કરવો ખોટી વાત છે અને ખતરનાક કાર્ય છે તેમ છતાં જો તેમને પકડાઈ જવાનો અને દંડ થવાનો ભય ન હોય તો મોટા ભાગના ડ્રાઈવરો ગતિમર્યાદાનો ભંગ કરતા જ હોય છે.

આવી જ વાત ક્યામતના દિવસની છે. બધા લોકો જાણતા જ હોય છે કે જુદું બોલવું કે ચોરી કરવી ગુનો છે તેમ છતાં આ વાતની જાણકારી તેમને ગુનાથી રોકતી નથી, જે વાત તેમને ગુનાથી રોકે છે તે એ છે કે તેમને ખબર છે કે કોઈ તેમને જોઈ રહ્યું છે અને તેમને પોતાના કાર્યોનો જવાબ આપવો પડશે.

ક્યામતના દિવસે એક વિશાળ સ્તર પર ઈન્સાફ કરવામાં આવશે અને અબજો લોકોની પોતાના કાર્યો વિષે એક સાથે પૂછતાછ થશે. આ ક્યામત નાના સ્તરે (પાયા) પર મનુષ્યની અંદર પણ જોવા મળે છે.

માણસનું ‘ઝમીર’ અથવા ‘નફ્સે લવ્વામા’ માણસના કોઈ પણ કાર્ય પછી તરત જ તેની પૂછતાછ કરે છે.

જ્યારે કોઈ નેકી કરવામાં આવે તો માણસને સંતોષ અને ખુશી મળે છે. તે નફ્સે લવ્વામા તરફથી ઈનામ હોય છે.

બદી કર્યા પછી માણસને પરતાવો, ડર અને માનસિક ત્રાસનો અનુભવ થાય છે. આ નફ્સે લવ્વામા તરફથી સજા છે. આ બધું તરતને તરત જ થઈ જાય છે અને બીજા લોકોને ખબર પણ પડતી નથી.

એવો માણસ કે જે નફ્સે લવ્વામાની વાત સાંભળે છે તેને ખુશાલી મળે છે અને તે વધુને વધુ નેકીઓ કરવાની કોશિશ કરે છે, પરંતુ આવું પણ શક્ય છે કે માણસ નફ્સે લવ્વામાની અવગણના કરતો જ રહે અને અંતમાં તે નફ્સ મરી જાય.

માણસની અંદર રહેલી આ નાની કયામતનું મહત્વ ત્યારે સમજાય છે કે જ્યારે આપણે કુરઆને મજીદમાં જોઈએ છીએ કે અલ્લાહ તઆલા કયામતના ઝિક્ક પછી તરત નફ્સે લવ્વામાનો ઝિક્ક કરે છે.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૨૮, સૂરએ કયામત, સૂરા-૭૫, આયત-૧ થી ૪

لَا أَقْسِمُ بِيَوْمِ الْقِيَمَةِ ۖ وَلَا أَقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَّامَةِ ۖ أَيَحْسَبُ
الْإِنْسَانُ أَنَّنْ نَجْمَعُ عِظَامَهُ ۖ بَلَىٰ قَدِيرِينَ عَلَىٰ أَنْ نُسَوِّيَ بَنَانَهُ ۖ

(હું કયામતના દિવસની કસમ ખાઉં છું અને હું નફ્સે લવ્વામાની કસમ ખાઉં છું. શું ઈન્સાન એવું સમજે છે કે અમે તેનાં હાડકાં ભેગાં નહીં કરીએ ? ના, કુદરત ધરાવનારા છીએ અમે કે તેની આંગળીઓ પણ સરખી કરી દઈએ.)

3. મઆદ વિરોધી દલીલ :

દરેક જમાનામાં માણસના મોત પછી મઆદ સમયે ફરીથી ઊભા થવાના અકીદાનો વિરોધ થતો જ રહ્યો છે. લોકો દલીલ કરે છે કે માણસનું શરીર દફન કરી દેવામાં આવ્યા પછી કોલવાઈ જાય અને માટી બની જાય તે પછી અલ્લાહ તેને કેવી રીતે જીવિત કરી શકે ?

કુફર મઆદ વિષે રસૂલલ્લાહ (સ.)ની મશકરી કરતા હતા.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદ ફરમાવે છે :

પારા-૨૨, સૂરએ સબ્અ, સૂરા-૩૪, આયત-૭

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا هَلْ نَدُكُمُ عَلَى رَجُلٍ يُنْبِئُكُمْ إِذَا مُرِّقَتُمْ كُلَّ مَصْرِقٍ

إِنَّكُمْ لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿٧﴾

(...અને જે લોકોએ કુફ્ ક્યું તેમણે કહ્યું, “શું અમે તમને એવા માણસ તરફ ઈશારો કરીએ કે જે તમને બતાવશે કે જ્યારે તમે ટુકડે ટુકડા થઈને નાશ પામી જશો ત્યારે ખરેખર તમે જરૂર નવું સર્જન પામશો ?”)

મઆદ વિષેની આ દલીલ સામે કુરઆને મજીદમાં વિસ્તારપૂર્વક ચર્ચા કરવામાં આવી છે. ત્રણ મુખ્ય જવાબો આપવામાં આવ્યા છે જે સૂચવે છે કે અલ્લાહ માટે મડદાંની મઆદ શક્ય છે.

1. પ્રથમ સર્જન :

જે લોકો માની શકતા નથી કે અલ્લાહ મડદાંને નવેસરથી જીવન આપી શકે છે, તેમને યાદ અપાવવામાં આવે છે કે તે અલ્લાહ જ હતો કે જેણે સૌ પ્રથમ વાર તેમનું સર્જન કર્યું.

તેણે જીવનની શરૂઆત કરી તો તે નવેસરથી જીવનની શરૂઆત કેમ ન કરી શકે ? જેને એક વાર બનાવી લેવામાં આવ્યું હોય, શું તેને ફરીથી બનાવી લેવું વધારે સહેલું નથી એના કરતાં કે જે વસ્તુ સૌ પ્રથમ વાર બનાવવામાં આવે ?

જો અલ્લાહ મનુષ્યને શૂન્યમાંથી સર્જન કરવાનું દેખીતી રીતે વધારે મુશ્કેલ લાગતું કાર્ય કરી શકતો હોય તો પછી તે તેમના મરી ગયા પછી તેમનું પુનઃસર્જન કરવાનું કામ કેમ ન કરી શકે ?

સૂરએ યાસીનની નીચેની આયતો એક અરબનો ઉલ્લેખ કરે છે કે જે રસૂલલ્લાહ (સ.)ની પાસે સળી ગયેલું એક હાડકું લઈને આવ્યો અને તેના ટુકડે ટુકડા કરીને હવામાં ઊડાડી દીધા અને પૂછવા લાગ્યો કે, “હવે મને બતાવો કે અલ્લાહ હવે આ વિખરાઈ ગયેલા ટુકડાઓમાંથી નવેસરથી જીવન કેવી રીતે આપશે ?”

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૨૩, સૂરએ યાસીન, સૂરા-૩૬, આયત-૭૭ થી ૭૯

أَوَلَمْ يَرِ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ ﴿٧٧﴾ وَضَرَبَ
لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ ﴿٧٨﴾ قُلْ يُحْيِيهَا
الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ ۖ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ ﴿٧٩﴾

(શું નથી જોઈ રહ્યો ઇન્સાન કે અમે તેનું સર્જન કર્યું શુકાણુમાંથી ? પછી તે થઈ ગયો ખુલ્લો વિરોધી અને તે અમને દાખલા આપે છે અને પોતાનું સર્જન ભૂલી જાય છે. કહે છે કે કોણ જીવન આપશે હાડકાઓને કે જ્યારે તે કોહવાઈ જાય ? કહી દે કે જીવન આપશે તેમને એ જ (અલ્લાહ)

જેણે તેમનું સર્જન કર્યું પ્રથમ વખતે અને તે સઘળી ખિલ્કતનો અલીમ (જાણકાર) છે.)

2. જમીનનું મોત પછી નવું જીવન :

દર વર્ષે આપણે જોઈએ છીએ કે શિયાળામાં જમીન સૂકાઈ જાય છે. ઝાડનાં પાંદડાં, ફળ અને ફૂલ ખરી પડે છે, ઘાસ મરી જાય છે અને મોટા ભાગનાં ફૂલ કરમાઈ જાય છે.

એવું લાગે છે કે જાણે જમીન મરી ગઈ હોય. જ્યારે વસંતઋતુ આવે છે ત્યારે જમીન પાછી જીવિત થઈ જાય છે. જમીન પર પડતો વરસાદ લીલોતરીને ફરીથી ઊગાડી દે છે, કળીઓ ખીલવા લાગે છે, ઝાડનાં પાંદડાં પાછાં ઊગી જાય છે, ફૂલ ફરીથી દેખાય છે અને જમીન પાછી લીલોતરીવાળી થઈ જાય છે.

જે સૃષ્ટિ શિયાળામાં મરેલી લાગતી હતી તે પાછી ઊગવા લાગે છે. આ દ્રશ્ય આપણી સામે દર વર્ષે ફરીફરીને આવે છે કે જેથી આપણે તેને જોઈને સમજી શકીએ કે જે અલ્લાહ જમીનને જીવન, મૃત્યુ અને નવું જીવન આપે છે તે મનુષ્યો સાથે પણ આવું જ કરી શકે છે.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૨૨, સૂરએ ફાતિર, સૂરા-૩૫, આયત-૮

وَاللَّهُ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فُسْقِنَهُ إِلَىٰ بَلَدٍ مَّيِّتٍ فَأَحْيَيْنَاهُ
الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ كَذَٰلِكَ النُّشُورُ ﴿٨﴾

(અને અલ્લાહ એ છે કે જે પવનને મોકલે છે કે તે વાદળને ઉપાડી લે, પછી અમે તેના વડે પાણી પીવડાવીએ છીએ મરતી જમીનને, તો અમે સજીવ કરી દઈએ છીએ તેના વડે ધરતીને તેના મોત પછી, આવી જ રીતે મઆદ હશે.)

3. સંગ્રહ થયેલી ઊર્જાનો દાખલો :

મઆદ વિરુદ્ધ દલીલ કરનારાઓને એક અન્ય જવાબ અલ્લાહ તઆલા આગના દાખલા વડે આપે છે.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદ ફરમાવે છે :

પારા-૨૩, સૂરએ યાસીન, સૂરા-૩૬, આયત-૮૦

الَّذِي جَعَلَ لَكُم مِّنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَا أَنْتُمْ مِّنْهُ تُوقِدُونَ ﴿٨٠﴾

(જે બનાવે છે તમારા માટે લીલા ઝાડમાંથી આગને, તો પછી તમે તેમાંથી આગ સળગાવો

છો.)

હવે આપણને ખબર પડી કે લીલાં ઝાડ વર્ષો સુધી પ્રકાશની ઊર્જાનો સંગ્રહ કરે છે. આ સંગ્રહ કરેલી ઊર્જા જ્યારે લાકડાંને બાળવામાં આવે છે ત્યારે આગના સ્વરૂપમાં બહાર આવે છે.

સૂરજની એ ગરમી અને પ્રકાશ કે જે આપણે સમજીએ છીએ કે વપરાઈ ગયાં, તેમનો સંગ્રહ હકીકતમાં ઝાડની અંદર થાય છે અને પછી આગના સ્વરૂપમાં તેમને નવું સ્વરૂપ મળે છે. લાકડાંમાં આગ સળગાવવાની થોડીક જ ક્ષણોમાં તે ગરમી અને પ્રકાશને નવું જીવન મળી જાય છે.

આ એક દાખલો છે કે જે બતાવે છે કે અલ્લાહ માટે દરેક વસ્તુને નવું જીવન આપવું કેટલું સહેલું છે.

મઆદ વિષેની શંકાને દૂર કરવા માટે કુરઆનમાં ઘણા બધા જવાબ આપવામાં આવેલા છે.

આ એક ચોક્કસ હકીકત છે કે મનુષ્યોના અમલના હિસાબ કિતાબ માટે અને પછી તેની જઝા અને સજા માટે તેમને નવું જીવન આપવામાં આવશે.

તેના વગર આ દુનિયાનું જીવન નિર્થક છે એટલા જ માટે કુરઆન મઆદના અકીદા ઉપર ભાર મૂકે છે.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૨૩, સૂરએ યાસીન, સૂરા-૩૬, આયત-૮૧

أَوَلَيْسَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِقَدِيرٍ عَلَى أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ ۚ بَلَىٰ وَ

هُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ ﴿٨١﴾

(શું જેણે આસમાનો અને જમીનનું સર્જન કર્યું તે શક્તિમાન નથી કે તેમના જેવા જ બીજાનું સર્જન કરે ? હા, અને તે ખલ્લાક (દરેક વસ્તુનો સર્જક) અને અલીમ (જાણકાર) છે.)

ક્યામતના દિવસના તબક્કા :

કોઈને ચોક્કસપણે ખબર નથી કે ક્યામત ક્યારે થશે. આ અલ્લાહના ગૈબની વાત છે અને બીજા બધાથી છૂપાયેલી છે. ઘણી બધી નિશાનીઓ છે કે જે દુનિયામાં દેખાશે જેથી લોકોને ખબર પડે કે ક્યામત નજીક છે.

જ્યારે તે દિવસ આવશે તો દુનિયામાં ઘણા બધા ફેરફાર થઈ જશે, પછી સૂર ફૂંકવામાં આવશે, તે પછી ક્યામતના દિવસના જુદા જુદા તબક્કા શરૂ થશે અને અંતમાં લોકો માટે જઝા અથવા સજા હશે.

ક્યામતનો દિવસ ઘણો લાંબો હશે. કુરઆને મજીદ પ્રમાણે તમારી ગણતરીનાં ૫૦,૦૦૦ વર્ષ.

ઈસરાફીલનું સૂર ફૂંકવું :

સૂર ફૂંકવાનો અવાજ કયામતના દિવસનો સર્વ પ્રથમ તબક્કો હશે. ઈસરાફીલ ફરિશ્તા સૂરની સાથે દુનિયામાં નાઝિલ થશે. તે એક વાર સૂર ફૂંકશે એટલે દુનિયાના બધા લોકો મરી જશે.

તે પછી અલ્લાહ પોતે ઈસરાફીલને મોતનો હુકમ આપશે. તે સમયે આખી કાએનાતમાં કોઈ પણ મખ્લૂક જીવિત નહીં રહે. અલ્લાહ તરફથી એક નિદા આપવામાં આવશે, તે પૂછશે :

પારા-૨૪, સૂરએ મોમિન, સૂરા-૪૦, આયત-૧૬

يَوْمَ هُمْ بَرْزُورٌ ۚ لَا يَخْفَىٰ عَلَى اللَّهِ مِنْهُمْ شَيْءٌ ۚ لَسَ الْيَوْمَ إِلَهُكُمُ اللَّهُ

الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ﴿١٦﴾

(આજના દિવસે કોનું રાજ્ય છે ? (ત્યારે કોઈ પણ જવાબ નહીં આપે પછી અલ્લાહ આગળ

ફરમાવશે) અલ્લાહ વાહિદ (એકલો) અને કહ્દાર (પ્રભુત્વ ધરાવનાર)નું રાજ્ય છે.)

તે પછી અલ્લાહ બીજી વાર સૂર ફૂંકાવશે કે જેના કારણે બધા પાછા જીવિત થઈ જશે. બીજી વાર સૂર ફૂંકવાનું વાર્ણન કુરઆને મજીદમાં આવી રીતે કરવામાં આવ્યું છે.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૨૪, સૂરએ ઝુમર, સૂરા-૩૮, આયત-૬૮

وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ^ط
ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَىٰ فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ ﴿٢٨﴾

(અને સૂર ફૂંકવામાં આવશે અને જે કાંઈ આસમાનોમાં અને જે કાંઈ જમીનમાં હશે તે મૂંછિત થઈ જશે સિવાય કે જેને અલ્લાહ ઇચ્છે, પછી ફરીથી તે બીજી વાર ફૂંકાવશે તો ત્યારે તેઓ ઊભા થઈને જોતા થઈ જશે.)

અલ્લાહ તઆલા સૂરએ યાસીનમાં ફરમાવે છે :

પારા-૨૩, સૂરએ યાસીન, સૂરા-૩૬, આયત-૪૮ થી ૫૦

وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَذَا الْوَعْدِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٣٨﴾ مَا يَنْظُرُونَ إِلَّا صَيْحَةً
وَاحِدَةً تَأْخُذُهُمْ وَهُمْ يَخِصِّصُونَ ﴿٣٩﴾ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ تَوْصِيَةً وَلَا إِلَىٰ
أَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ ﴿٤٠﴾

(અને તેઓ કહે છે કે આ વાયદો ક્યાં ગયો જો તમે સાચા હો તો ? તે નહીં રાહ જુએ એક ગર્જના કરતાં વધારે કે જે તેમને લઈ લેશે જ્યારે કે તેઓ વિવાદ કરી રહ્યા હશે. તો તેમનાથી નહીં બની શકે તેનાથી છુટકારો પામવો અને તેઓ તેમના લોકો તરફ પાછા નહીં ફરી શકે.)

દુનિયાની વિવિધ ઘટનાઓ :

કુરઆને મજીદની ઘણી બધી આયતો સ્પષ્ટ રીતે વર્ણન કરે છે કે ક્યામતના દિવસે દુનિયામાં કઈ કઈ ઘટનાઓ ઘટવાની છે.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૩૦, સૂરએ તકવીર, સૂરા-૮૧, આયત-૧ થી ૬

إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ ﴿١﴾ وَإِذَا النُّجُومُ انْكَدَرَتْ ﴿٢﴾ وَإِذَا الْجِبَالُ
سُيِّرَتْ ﴿٣﴾ وَإِذَا الْعِشَارُ عُطِّلَتْ ﴿٤﴾ وَإِذَا الْوُحُوشُ حُشِرَتْ ﴿٥﴾ وَإِذَا
الْبَحَارُ سُجِّرَتْ ﴿٦﴾

(જ્યારે સૂરજ ઢંકાઈ જશે અને જ્યારે તારા મંદ પડી જશે અને જ્યારે પહાડ અદ્રશ્ય થઈ જશે
અને જ્યારે ઊંટની સંભાળ લેવામાં નહીં આવે અને જ્યારે જાનવરોને એકઠાં હાંકવામાં આવશે
અને જ્યારે સમુદ્રો ઊકળવા લાગશે.)

પારા-૩૦, સૂરએ ઇન્શિકાક, સૂરા-૮૪, આયત-૧,૩ અને ૪

إِذَا السَّمَاءُ انْشَقَّتْ ﴿١﴾ وَإِذَا الْأَرْضُ مُدَّتْ ﴿٢﴾ وَأَلْقَتْ مَا فِيهَا وَتَخَلَّتْ

(જ્યારે આસમાન ફાટી જશે અને જ્યારે ધરતીને લંબાવી દેવામાં આવશે અને તે (ધરતી) જે કંઈ તેની અંદર છે તેને ફેંકી દેશે અને ખાલી થઈ જશે.)

તબક્કો - મહશર (ભેગા થવાની જગ્યા) :

ક્યામતના દિવસની ઘટનાઓમાંની એક ઘટના છે પ્રચંડ ધરતીકંપ. આ ધરતીકંપ ધરતીને સમતલ કરી નાખશે. બધા પહાડ, ખીણ, ટેકરા અને ખાડા, વગેરે ગાયબ થઈ જશે. આખી દુનિયા એક સમતલ જમીન થઈ જશે કે જ્યાં બધા લોકો ભેગા થશે. આને ‘મહશર’ કહેવાય છે.

હઝરત આદમ (અ.)ના જમાનાથી લઈને અંત સુધીના બધા લોકોને પોતાની કબરોમાંથી ઊભા કરવામાં આવશે અને તે પછી તેમનો હિસાબ કિતાબ લેવામાં આવશે.

મૌલા અલી (અ.) નહજુલ બલાગા ખુત્બા નં.-૮૨માં મહશરનું આવી રીતે વર્ણન કરે છે :
 “એટલે સુધી કે બધા મામલાઓનો અંત આવી જશે અને દુનિયા વિખંડિત થઈ જશે અને ક્યામત નજીક આવી જશે. અલ્લાહ તેમને તેમની કબરના ખૂણામાંથી અને પક્ષીઓના માળામાંથી અને જાનવરોની ગુફામાંથી અને મોતના ઢગલામાંથી બહાર કાઢશે.

“(તે લોકો) અલ્લાહના હુકમ તરફ ઝડપથી આગળ વધશે અને તેમની અંતિમ વાપસીની જગ્યા તરફ દોડી રહ્યા હશે. ટોળાં વળીને, શાંતિથી ઊભા રહીને, કતારોમાં ગોઠવાઈને તેઓ અલ્લાહની નજર સામે જ હશે.

“બધા મુનાદીની સદા સાંભળશે. તેમણે વિવશતાનાં વસ્ત્રો અને સમર્પણ અને આધીનતાનાં આવરણ પહેરેલાં હશે. (તે સમયે) યુક્તિઓ અને બહાનાં ખોવાઈ જશે, ઈચ્છાઓ કપાઈ જશે, દિલ છાનાંમાનાં ડૂબી રહ્યાં હશે, અવાજ રૂંધાઈ જશે અને પરસેવો લગામની જેમ હશે. (તેમના મોઢા સુધી પહોંચતો હશે) અને ડર વધી ગયો હશે, કાનમાં મુનાદીની ગર્જના કરતો અવાજ ગુંજશે કે જે તેમને અંતિમ હિસાબ કિતાબ તરફ બોલાવી રહ્યો હશે.”

આમાલનામું મળવું :

દરેક માણસ માટે બે ફરિશ્તાઓ નક્કી કરવામાં આવ્યા છે કે જે તેનાં કાર્યો લખે છે. આ અલ્લાહની રહેમતની નિશાની છે કે જ્યારે પણ કોઈ માણસ નેકીની નિયત કરે છે તો તેને લખી દેવામાં આવે છે અને જ્યારે તે માણસ તે નેકી કરી દે છે તો તેના ભાગમાં દસ નેકીઓ લખવામાં આવે છે.

તેની સામે બદીની નિયતને જ્યાં સુધી બદી ન કરવામાં આવે ત્યાં સુધી લખવામાં જ નથી આવતી અને જ્યારે બદી કરી દેવામાં આવે છે તો પણ માણસના ભાગમાં એક જ બદી લખવામાં આવે છે અને જ્યારે માણસ એ બદીની તોબા કરે છે તો પછી આમાલનામામાંથી તે બદીને ભૂંસી દેવામાં આવે છે.

ક્યામતના દિવસે આમાલનામું લોકોને આપવામાં આવશે. માણસ પોતે જોઈ લેશે કે તેણે દુનિયામાં કેવા આમાલ કર્યા હતા. તેને જુદું બોલવાની કે બહાનાં કાઢવાની કોઈ પણ તક નહીં મળે કારણ કે તેના બધા અમલો આમાલનામામાં હશે. તેને કહેવામાં આવશે કે :

પારા-૧૫, સૂરએ બની ઈસરાઈલ, સૂરા-૧૭, આયત-૧૪

إِقْرَأْ كِتَابَكَ ۖ كَفَىٰ بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا ﴿١٤﴾

(તારી કિતાબ પઢ, આજના દિવસે તારી સામે હિસાબ આપવા માટે તારો નફ્સ જ કાફી છે.)

હઝરત ઈમામ જાફર સાદિક (અ.)એ ફરમાવ્યું છે કે, “ક્યામતના દિવસે માણસને વાંચવા માટે તેનું આમાલનામું આપવામાં આવશે, પછી અલ્લાહ તેને યાદ અપાવશે. કોઈ પણ આંખનો ઈશારો, કોઈ પણ શબ્દ, કોઈ પણ પગલું કે તેનું કોઈ પણ કાર્ય એવું નહીં હોય કે જે તેને એવી રીતે યાદ ન આવે કે જાણે તે કાર્ય તેણે હમણાં જ કર્યું છે. આ જ કારણે તેઓ કહેશે ધિક્કાર છે અમારા ઉપર !

આ કિતાબનું શું કહેવું ! તેણે કોઈ પણ નાની કે મોટી વસ્તુનું પૂરેપૂરું લખાણ કર્યા વગર છોડ્યું નથી.”

જે લોકોએ આ દુનિયામાં નેકીઓ કરી હશે તે લોકોને તેમનું આમાલનામું તેમના જમણા હાથમાં આપવામાં આવશે. આ લોકો ઘણા ખુશ થઈ જશે અને પોતાના આમાલનામા ઉપર ગર્વ કરશે. તે લોકો બીજી તરફ વળશે અને તેમનું આમાલનામું પણ જોવાની માગણી કરશે.

જે લોકોએ દુનિયામાં બદીઓ કરી હશે તેમને તેમનું આમાલનામું તેમના ડાબા હાથમાં અથવા તો તેમની પીઠ પાછળથી આપવામાં આવશે. એ લોકોને ખબર પડી જશે કે હવે તેમને દોઝખમાં નાખી દેવામાં આવશે અને તેઓ પોતે દુનિયામાં કરેલાં કાર્યો માટે ખૂબ જ પસ્તાવો કરશે.

માણસના શરીરના અંગો દ્વારા ગવાહી આપવી :

ક્યામતના દિવસે લોકો અલ્લાહના અઝાબથી બચવા માટે મરણિયા થઈ જશે. તેઓ દલીલો કરશે અને કસમ ખાઈને કહેશે કે તેમના આમાલનામામાં જે આમાલ છે, તે તેમના પોતાના નથી.

એ સાબિત કરવા માટે કે આમાલ તેમના પોતાના જ છે, અલ્લાહ તેમના શરીરના અંગોને બોલતાં કરી દેશે એટલે હાથ પણ ગવાહી આપવા લાગશે કે તેમણે દુનિયામાં કેવાં કાર્યો કર્યો હતાં.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૧૮, સૂરએ નૂર, સૂરા-૨૪, આયત-૨૪

يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٤﴾

(તે દિવસે તેમના વિરુદ્ધ તેમની જીભ, તેમના હાથ અને તેમના પગ ગવાહી આપશે તેની કે જે

તેઓ કરી રહ્યા હતા.)

પારા-૨૩, સૂરએ યાસીન, સૂરા-૩૬, આયત-૬૫

الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَىٰ أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا

يَكْسِبُونَ ﴿٦٥﴾

(તે દિવસે અમે તેમના મોઢા ઉપર મહોર લગાવી દઈશું, પરંતુ અમારી સાથે તેમના હાથ

વાતચીત કરશે અને તેમના પગ ગવાહી આપશે કે તેઓ શું કમાઈ રહ્યા હતા.)

તે સિવાય આ દુનિયાની વસ્તુઓ પણ માણસના આમાલની ગવાહી આપશે. હદીસમાં છે કે,

“જ્યાં લોકો રહેતા હતા, જ્યાં જ્યાં જતા હતા અને રાત તેમજ દિવસ, વગેરે, બધા જ ગવાહી

આપશે. તેમાંથી કેટલાક નેકીઓની ગવાહી આપશે અને કેટલાક બદીઓની ગવાહી આપશે.”

મીઝાન (ત્રાજવું) :

બધા મુસલમાનો માને છે કે ક્યામતના દિવસે માણસના આમાલ તોળવા માટે એક પ્રકારનું ત્રાજવું હશે.

કુરઆને મજીદની કેટલીક આયતો મીઝાનની વાત કરે છે.

પારા-૧૭, સૂરએ અંબિયા, સૂરા-૨૧, આયત-૪૭

وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَمَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا ۖ وَإِنْ

كَانَ مِثْقَالُ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا ۖ وَكَفَىٰ بِنَا حَٰسِبِينَ ﴿٤٧﴾

(અને અમે ઊભાં કરીશું ઈ-સાફનાં ત્રાજવાં ક્યામતના દિવસ માટે કે કોઈ પાણ નફ્સ ઉપર

જરાય જુલ્મ ન થવા પામે અને જો રાઈના દાણા બરાબરના વજનનું પાણ હશે તો અમે તેને લઈ

આવીશું.)

પારા-૮, સૂરએ એઅરાફ, સૂરા-૭, આયત-૮ અને ૯

وَالْوِزْنُ يُوَمِّدُ الْحَقُّ ۖ فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٨﴾ وَ

مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَٰئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ بِمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا

يَظْلِمُونَ ﴿٩﴾

(અને ત્રાજવું તે દિવસે હશે સત્ય, તો જેનું પલ્લું ભારે હશે તો તેઓ સફળ થનારા હશે અને જેનું પલ્લું હલકું હશે તો તેઓ એ હશે કે જેમણે પોતાના નફસને નુકસાનમાં નાખી દીધો હશે એટલા માટે કે તેઓ અમારી આયતોની સાથે જુલમ કરતા રહેતા હતા.)

ક્યામતના દિવસે કેવા પ્રકારનાં ત્રાજવાં હશે તે વિષે આલિમોએ ત્રણ પ્રકારનાં ત્રાજવાંની શક્યતાઓ બતાવી છે.

1. અલ્લાહનો અદ્દલ : તેનો અર્થ એ કે હકીકતમાં કોઈ ત્રાજવું નહીં હોય, પણ અલ્લાહનો અદ્દલ લોકોના અમલને તોળશે.
2. અંબિયા અને અઈમ્મા (અ.) : લોકોનો હિસાબ કિતાબ એ પ્રમાણે કરવામાં આવશે કે તેઓ અંબિયા અને અઈમ્મા (અ.)ની હિદાયત પ્રમાણે ચાલ્યા કે નહીં. તેમનો હિસાબ કિતાબ તેમના દિલોમાં રહેલા ઈમાન અને કુફ્રના આધારે અને તેમની અંબિયા અને અઈમ્મા (અ.)ની હિદાયતની ઈતાઅતના આધારે કરવામાં આવશે.
3. હકીકતમાં ત્રાજવું : ત્રીજી શક્યતા એ છે કે તેમના આમાલને કોઈ ભૌતિક સ્વરૂપ આપવામાં આવશે અને તેમને તોળવામાં આવશે.

ત્રાજવાનું સ્વરૂપ ગમે તેવું હોય, આપણા માટે તો એ જ સમજવું કાફી છે કે આપણા આમાલનો હિસાબ કિતાબ ઈન્સાફની સાથે થશે.

સિરાત (રસ્તો) :

ક્યામતના દિવસે બધા લોકોને દોઝખના ઉપર આવેલા એક પુલ પરથી પસાર થવું પડશે કે જેનું નામ 'સિરાત છે'.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૧૬, સૂરએ મરયમ, સૂરા-૧૮, આયત-૭૧ અને ૭૨

وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا كَانَ عَلَى رَبِّكَ حَتْمًا مَقْضِيًّا ﴿٧١﴾ ثُمَّ نُنَجِّي الَّذِينَ
اتَّقَوْا وَنَذَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثِيًّا ﴿٧٢﴾

(અને તમારામાંથી કોઈ પણ એવો નહીં હોય કે જે તેના ઉપરથી પસાર નહીં થાય, આ તારા રબ

માટે સંપૂર્ણપણે નિશ્ચિત છે, પછી અમે નજાત આપીશું તેમને કે જેમણે તકવો કર્યો હશે અને

અમે છોડી દઈશું જાલિમોને તેમાં તેમના ઘૂંટણ પર.)

રિવાયતમાં છે કે સિરાત ઉપર મંજિલો હશે, દરેક મંજિલનું નામ અલ્લાહના કોઈને કોઈ હુકમ પ્રમાણે હશે.

દા.ત., જો કોઈ માણસ 'સલાત' નામની મંજિલ ઉપર પહોંચી જાય તો તેને પૂછવામાં આવશે કે

તેણે યોગ્ય રીતે નમાઝ અદા કરી છે કે નહીં ?

જો તે યોગ્ય જવાબ નહીં આપી શકે તો તેને ત્યાં જ રોકી લેવામાં આવશે અને સજા થશે સિવાય કે તેની કોઈ એવી નેકી કે જે અલ્લાહને પસંદ આવી ગઈ હોય અથવા તો અલ્લાહની રહેમત તેને બચાવી લે.

આવી રીતે તે એક મંઝિલથી બીજી મંઝિલ સુધી આગળ વધતો રહેશે, જો તે બધી મંઝિલોને પાર કરી લેશે તો જન્નત સુધી પહોંચી જશે.

છેલ્લી મંઝિલ :

સિરાતને પાર કરી લીધા પછી મોમિનો જન્નત સુધી પહોંચી જશે. જન્નતનું વર્ણન એવી રીતે કરવામાં આવ્યું છે કે તે એવી જગ્યા છે કે જ્યાં એવી બરકતો છે કે કોઈ આંખે જોઈ નથી, કોઈ કાને સાંભળી નથી અને કોઈ દિલે કલ્પના કરી નથી.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદ ફરમાવે છે :

પારા-૨૧, સૂરએ સજ્દા, સૂરા-૩૨, આયત-૧૭

فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ ۚ جَزَاءُ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٧﴾

(પછી કોઈ નફ્સ જાણતો નથી કે કઈ વસ્તુઓ જે આંખને ઠંડક પહોંચાડે તેવી વસ્તુઓમાંથી

તેમના માટે છૂપી રાખવામાં આવી છે કે જે કંઈ તેઓ કરી રહ્યા હતા એની જાણ તરીકે.)

કેટલાક આલિમો દુનિયા અને આખેરતના તફાવતની સરખામણી માના પેટની દુનિયા અને આ દુનિયાના તફાવતની સાથે કરે છે.

માના પેટમાં બાળક ફક્ત અંધારાથી અને તેની સંકુચિતતાથી વાકેફ હોય છે. તે બહારની દુનિયાની કલ્પના પણ કરી શકતું નથી કે જ્યાં વિશાળ જમીનો અને સમુદ્ર, સુંદર ફૂલ અને ફળ, સૂરજ અને ચાંદનું પરિભ્રમણ, વગેરે છે.

આ બધી વસ્તુઓ કે જે આપણા માટે ઘણી વિશાળ છે. ભાષા અને કલ્પનાની મર્યાદા જુદી જુદી દુનિયાઓના વચ્ચે રહેલી છે. આવી જ વાત આખેરત ઉપર પણ લાગુ થાય છે.

આ દુનિયાની મર્યાદાઓના કારણે તેની કલ્પના કરવી અશક્ય છે.

દોઝખ, સજા અને ઝિલ્લતની જગ્યા છે.

આપણો અકીદો છે કે ગુનેગાર મોમિનો ફક્ત એટલા સમય માટે દોઝખમાં રહેશે કે તેમના ગુનાઓની ભરપાઈ થઈ જાય અને છેવટે તેઓ દોઝખમાંથી બહાર આવીને જન્મતમાં ચાલ્યા જશે.

કેટલાક લોકો જન્નતનાં બધાં ભૌતિક સુખ માણશે, પરંતુ કેટલાક અન્ય એવા હશે કે તેમને અલ્લાહની રજા પ્રાપ્ત કરવાનો અને તેના પસંદ થયેલા બંદા બનવાનું સુખ મળશે.

આવી જ રીતે કેટલાક લોકો દોઝખની બધી ભૌતિક તકલીફો વેઠશે જ્યારે કે અન્ય એવા હશે તેમને ફક્ત એની તકલીફ હશે કે અલ્લાહ તેમનાથી નારાજ છે અને તેઓ તેનાથી દૂર છે.

લોકોના સુખ અને તકલીફો તેમના રૂહાની મર્તબા પ્રમાણે જુદી જુદી હશે.

મૌલા અલી (અ.)એ દુઆએ કુમૈલમાં ફરમાવ્યું છે કે, “તો જો તું મને તારા દુશ્મનોની સાથે અઝાબમાં નાખી દેશે અને જેમના ઉપર તારો ગઝબ નાઝિલ થયો છે એવા લોકો વચ્ચે મૂકી દેશે અને તારા વલીઓથી દૂર કરી દેશે તો પછી માની લે, મારા અલ્લાહ ! મારા સૈયદ ! મારા મૌલા ! મારા રબ ! કે જો હું તારા અઝાબને તો સહન કરી લઉં, પરંતુ તારાથી દૂરી કેવી રીતે સહન કરી શકીશ ? અને માની લે કે જો હું તારી આગની ગરમી તો સહન કરી લઉં, પરંતુ હું તારી રહેમતથી વંચિતતાને કેવી રીતે સહન કરી શકીશ ?”

કેટલાક મહત્વના મુદ્દાઓ :

શફાઅત :

- કયામતના દિવસે અંબિયા અને અઈમ્મા (અ.)ને ગુનેગાર મોમિનોની શફાઅત કરવાનો હક આપવામાં આવશે.
- તે અલ્લાહ પાસે એવા માણસ માટે મગફેરતની દુઆ કરશે કે જેની તે શફાઅત કરી રહ્યા હશે અને તે માણસને જન્નત સુધી લઈ જશે.
- શફાઅત અથવા નજાતનો વસીલો બનવાનો હક અલ્લાહ તરફથી આપવામાં આવેલ એક વિશેષ અધિકાર છે.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૩, સૂરએ બકરહ, સૂરા-૨, આયત-૨૫૫

مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ ط

(કોણ છે તે કે જે શફાઅત કરે તેની (અલ્લાહની) પાસે સિવાય કે તેની રજાથી.)

એવા મોમિનો કે જેમનાથી અલ્લાહ રાજી હશે તેમને પણ ગુનેગાર મોમિનોની શફાઅત કરવાનો અધિકાર મળી જશે. આવી રીતે ઘણા બધા લોકો દોઝખથી બચી જશે.

રસૂલલ્લાહ (સ.) અને અહલેબૈત (અ.)ની ફઝીલત :

રસૂલલ્લાહ (સ.)ને ક્યામતના દિવસે અબજો લોકો વચ્ચે એક વિશેષ ફઝીલત મળશે. તે ફઝીલત એટલા માટે મળશે કે લોકો અલ્લાહની નજીક રસૂલલ્લાહ (સ.)ના બધા બંદાઓમાં સૌથી વધારે હબીબ હોવાના ઊંચા મર્તબાને જોઈ લે.

રિવાયતમાં છે કે કીમતી રત્નો અને પથ્થરોથી બનેલો એક વિશેષ મિમ્બર રસૂલલ્લાહ (સ.) માટે બનાવવામાં આવશે. આ મિમ્બરનું નામ ‘મકામે મહમૂદ’ હશે. રસૂલલ્લાહ (સ.) આ મિમ્બર તરફ નૂરનો પોશાક અને રત્નોનો તાજ પહેરીને આગળ વધશે.

મૌલા અલી (અ.)પણ તેમની પાછળ પાછળ ‘લિલા-ઉલ-હમ્દ’ ઉઠાવીને ચાલતા હશે.

લિલા-ઉલ-હમ્દ એક અલમ હશે કે જેના ઉપર કલેમો લખ્યો હશે.

જ્યારે રસૂલલ્લાહ (સ.) મિમ્બર ઉપર તશરીફ લાવશે ત્યારે એવાન થશે કે અલ્લાહના હબીબ આ છે.

રસૂલલ્લાહ (સ.)ને હૌઝે કૌસર આપવામાં આવશે. હૌઝનો શાબ્દિક અર્થ કૂવો થાય છે અને તેનો ઉલ્લેખ અલ્લાહ તઆલાએ સૂરએ કૌસરમાં કર્યો છે :

પારા-૩૦, સૂરએ કૌસર, સૂરા-૧૦૮, આયત-૧

إِنَّا أَعْطَيْنَكَ الْكَوْثَرَ

(ખરેખર અમે તને કૌસર આપ્યું.)

આપણો અકીદો છે કે ક્યામતના દિવસે કૌસરની જવાબદારી મૌલા અલી (અ.)ને સોંપવામાં આવશે.

ક્યામતના દિવસે ખૂબ જ ગરમી હશે એટલે લોકો ઘણા તરસ્યા હશે, પરંતુ ફક્ત નસીબદાર લોકોને જ કૌસરનું તાજગીભર્યું પાણી પીવા મળશે.

સવાલ જવાબ :

ભાગ 1 - ખાલી જગ્યા પૂરો :

1. તાહેરા હંમેશાં અલ્લાહને યાદ રાખે છે અને બધાં કાર્યો ફક્ત અલ્લાહની રજા ખાતર કરે છે, તે _____ છે.
2. ઈમરાન કહે છે કે હું ઉસૂલે દીનમાંથી ફક્ત તોહીદ, રિસાલત અને ક્યામતમાં માનું છું, તે _____ છે.
3. સબ્રીના તોહીદમાં નથી માનતી અને કહે છે કે હું જેમ ઈચ્છું તેમ જીવન જીવીશ કારણ કે જો અલ્લાહ જ નથી તો ક્યામત ક્યાંથી થવાની, તે _____ છે.
4. નતાશા કહે છે કે અલ્લાહનો એક સાથી છે, તે _____ છે.

5. સકીના બધાને કહે છે કે હું મુસલમાન છું, પરંતુ તે ન તો નમાઝ પઢે છે કે ન તો રોઝા રાખે છે કે ન તો કોઈ પણ ઈસ્લામના હુકમનું પાલન કરે છે, તે _____ છે.
6. મોહંમદ પાંચ ઉસૂલે દીનમાં માને છે, તે _____ છે.
7. ઝાહીદને કોઈ પરવા નથી કે લોકો તેને તેના મિત્રોની સાથે શરાબખાનામાં શરાબ પીતાં જુએ, તે _____ છે.

ભાગ 2 :

1. અકાઈદ એટલે આપણા ઉસૂલે દીન. આ આપણા દીનનો પાયો છે અને આપણે તેમાં ઈમાન ધરાવવું જોઈએ. (ઉસૂલે દીન લખો.)
2. કુરઆને મજીદનો કયો સૂરો અલ્લાહની તોહીદને સૌથી સારી રીતે વર્ણવે છે ? તે સૂરો અરબીમાં લખો અને તેનો અનુવાદ લખો.
3. તમારા જ શબ્દોમાં બે પ્રકારની આઝમાઈશ સમજાવો કે જેમનો સામનો આપણે જીવનમાં કરવો પડે છે.
4. કોઈ પણ પાંચ નબીઓ વિષે લખો કે જેઓ મોઅજિઝા બતાવી શકતા હતા. તમારી વાતના પુરાવા માટે કુરઆને મજીદની આયતો લખો.
5. હદીસે કિસાઅમાં આયતે તત્હીરની તિલાવત કરવામાં આવે છે તે કયા સૂરાની આયત છે ? અને કયા નંબરની છે ? તે આયત અરબીમાં લખો અને તેનો અનુવાદ લખો.

6. તમારા શબ્દોમાં સમજાવો કે કયામતના દિવસનો મક્સદ શું છે ? અને તે દિવસે શું થવાનું છે.

સબક 23 : આજકાલના મસઅલા - મસાએલ

સવાલ 1 : કેટલીક ગેરમુસ્લિમોની રેસ્ટોરન્ટ (હોટલો)માં હલાલ વાનગીઓ પીરસવામાં આવે છે, પરંતુ સાથે સાથે શરાબ પણ વેચવામાં આવે છે. આવી જ રીતે કેટલીક મુસલમાનોની રેસ્ટોરન્ટ (હોટલો)માં પણ થાય છે. જો અમારા ટેબલ પર શરાબ ન રાખવામાં આવે તો શું ત્યાં જમવું જાઈએ છે ?

જવાબ : જો તમારા ટેબલ પર શરાબ ન રાખવામાં આવે તો તમે તે હોટલમાં હલાલ વાનગીઓ જમી શકો છો, પરંતુ જો એવી હોટલમાં જવાથી મુસલમાનોની બદનામી થતી હોય તો ત્યાં જવું જાઈએ નથી.

સવાલ 2 : યુરોપમાં રહેતા લોકો જુદા જુદા દેશોના અને જુદા જુદા મઝહબોને માનનારા હોય છે અને આપણે ભીની વસ્તુઓ ખરીદીએ છીએ. દુકાનદાર પોતાના ભીના હાથ વડે તે વસ્તુઓને અડે છે, આપણને ખબર નથી કે દુકાનદાર કયા મઝહબને માનનારો છે. તો શું આપણે ખરીદેલી ખાવાની વસ્તુઓને પાક માની શકીએ ?

જવાબ : જ્યાં સુધી તમને ખાતરી ન હોય કે દુકાનદારના હાથ નજીસ હતા ત્યાં સુધી તમે ખાવાની વસ્તુને પાક માની લો.

સવાલ 3 : યુરોપના દેશોમાં બનેલી ચામડાની વસ્તુઓને કેવી માનવી ? જો આપણને ખબર ન હોય કે ચામડું ક્યાંથી આવ્યું છે ? એમ કહેવાય છે કે યુરોપના દેશો મુસ્લિમ દેશો પાસેથી સસ્તું ચામડું આયાત કરીને તેનાથી બધી વસ્તુઓ બનાવે છે. શું આપણે એ ચામડાને પાક માની શકીએ ? શું આપણે તે પહેરીને નમાઝ પઢી શકીએ ? શું આ વાતને માન્ય રાખી શકાય કે એ ચામડું મુસ્લિમ દેશોમાંથી જ આયાત કરવામાં આવ્યું હશે ?

જવાબ : જો એ વાતની શક્યતા કે ચામડું ઝબીલા (ઈસ્લામી તરીકા પ્રમાણે ઝિબ્હે કરવામાં આવેલું જાનવર)નું છે તે એટલી ઓછી છે કે લોકો તેને ન માનતા હોય. દા.ત., તેની સંભાવના બે ટકા હોય તો પછી ચામડાને નજિસ માનવું અને તે પહેરીને નમાઝ ન પઢી શકાય, પરંતુ જો તેની સંભાવના એટલી ઓછી ન હોય તો ચામડાને પાક માની શકાય અને તેને પહેરીને નમાઝ પઢી શકાય.

સવાલ 4 : હાલના જમાનામાં સામાન્ય રીતે વગાડવામાં આવતા મ્યુઝિકને મુબાહ માનવું કે હરામ ?

જવાબ : આવું મ્યુઝિક બે પ્રકારનું હોય છે. એક એવું હોય છે કે જે મનોરંજનની જગ્યાએ વગાડવામાં આવે છે, તેને સાંભળવું હરામ છે. બીજા પ્રકારનું મ્યુઝિક તે સિવાયના હેતુથી વગાડવામાં આવે છે, માટે તે હરામ નથી.

સવાલ 5 : ઘણાં એવાં પ્રકારનાં મ્યુઝિક હોય છે કે જે કુરઆને મજીદની તિલાવત અથવા અઝાન પહેલાં પ્રસારણ દરમિયાન વગાડવામાં આવે છે અથવા તો મઝહબી પ્રોગ્રામ પહેલાં કે તેમની વચ્ચે વગાડવામાં આવે છે. શું તેને સાંભળવું મુબાહ છે ? અને એવાં મ્યુઝિક પણ સાંભળવાં મુબાહ છે કે જે સમાચાર પહેલાં અથવા તેમની વચ્ચે વગાડવામાં આવતું હોય ?

જવાબ : એવાં ઘણાં બધાં પ્રકારનાં મ્યુઝિક બીજા પ્રકારમાં આવે છે, માટે મુબાહ છે.

સવાલ 6 : શાસ્ત્રીય મ્યુઝિક આપણા જ્ઞાનતંત્રુઓને શાંત પાડે છે અને કેટલીક માનસિક બીમારીઓમાં ડોક્ટર તેને સાંભળવાનું સૂચન કરે છે. શું હું શાસ્ત્રીય સંગીત સાંભળી શકું છું ?

જવાબ : હા, જે સંગીતનો હેતુ મનોરંજનનો ન હોય તેવા સંગીતને સાંભળવું જાઈએ છે.

સવાલ 7 : એ મ્યુઝિક કે જે ટીવી પર પ્રસારિત થનારી ફિલ્મોમાં અને સીરિયલોમાં વગાડવામાં આવે છે. જે ફિલ્મના માહોલના અનુરૂપ ઉત્તેજના પેદા કરે છે. દા.ત., જો દ્રશ્ય બીકનું હોય તો એવું મ્યુઝિક વાગે છે કે દર્શકોને બીક લાગે. શું તેવું મ્યુઝિક સાંભળવું જાઈએ છે ?

જવાબ : હા, તેમાંનાં મોટા ભાગના મ્યુઝિક જાઈએ છે.

સવાલ 8 : વાજિત્રાંની લે વેચ જેવી કે વાંસળી, સીડી, કેસેટો વગેરે કે જે મનોરંજન માટે હોય, તેની લે વેચ તો હરામ છે, પરંતુ કેટલાંક વાજિત્રાં બાળકો માટે હોય છે. શું તેની લે વેચ કરી શકાય ?

જવાબ : જો તેવા વાજિત્રાં હરામ મનોરંજનના વાજિત્રાં ન હોય તો તેમની લે વેચ કરી શકાય.

સવાલ 9 : છોકરીઓ સાથે હાથ મિલાવી શકાય ?

જવાબ : હાથ મોજા જેવા અવરોધ વગર મુસલમાન પુરુષ માટે સ્ત્રીઓ સાથે હાથ મિલાવવા હરામ છે, પરંતુ જો તે હાથ મિલાવવાનો ઈન્કાર કરી દે તો તેને ખૂબ નુકસાન અથવા મોટી મુશ્કેલી ઊભી થવાની શક્યતા હોય તો તે હાથ મિલાવી શકાય છે. આવી પરિસ્થિતિમાં જરૂર જેટલા જ હાથ મિલાવવા.

સવાલ 10 : એવા જીમમાં કે જ્યાં સ્ત્રીઓ અને પુરુષો સાથે કસરત કરતાં હોય. શું ત્યાં જવું હરામ છે ? એવાં કોઈ જીમ મળતાં જ નથી કે જે ફક્ત પુરુષો માટે હોય. મારે શું કરવું જોઈએ ?

જવાબ : આવું કરવું તદ્દન હરામ છે.

સવાલ 11 : બીચ પર, સિવમિંગપુલમાં અને અન્ય જગ્યામાં જ્યાં સ્ત્રી પુરુષો ભેગા તરતા હોય તેના વિષે ઈસ્લામ શું કહે છે ?

જવાબ : આવું કરવું જાઈઝ નથી.

સવાલ 12 : એવા રિવમિંગપુલમાં કે જ્યાં સ્ત્રી પુરુષો ભેગા મળીને તરતા હોય અને સ્ત્રીઓ હિજાબ ઉતારી નાખતી હોય અને ના પાડવાથી પણ માનતી ન હોય તો શું ત્યાં કોઈ પણ ખરાબ નિયત વગર જવું જાઈઝ છે ?

જવાબ : જો કે ખરાબ નિયત વગર ઓછા કપડાં પહેરેલા લોકો તરફ નજર કરવી જાઈઝ છે, પરંતુ આવી જગ્યાઓમાં કે જ્યાં આવું અનૈતિક આચરણ થતું હોય ત્યાં નેક નિયતથી પણ જવું એહતિયાતે વાજિબ છે કે ત્યાં જવું જાઈઝ નથી.

સવાલ 13 : એક માણસ કોઈ પ્રસંગ માટે કપડાં ખરીદે છે, તેને પહેરે છે અને પછી તેના વિષે ભૂલી જાય છે. એક વર્ષ વીતી જાય છે પણ તે કપડાંને તે પાછા પહેરતો નથી. શું તેના ઉપર ખુમ્સ વાજિબ છે ? આવી જ રીતે શું ખુમ્સ એવાં ઘરેણાં ઉપર વાજિબ છે કે જેમને એકાદ વાર પહેરવામાં આવે અને પછી એક વર્ષ સુધી પહેર્યા વગર મૂકી રાખવામાં આવે ?

જવાબ : જો કપડાં એવા છે કે જે સામાન્ય રીતે એવા પ્રસંગોએ લોકો પહેરતા જ હોય તો ખુમ્સ વાજિબ નથી, નહીંતર એહતિયાતે વાજિબ છે કે ખુમ્સ આપવામાં આવે. આવો જ મામલો ઘરેણાંનો પણ છે. ‘વલ્લાહો આઅલમ.’

સવાલ 14 : જો બેન્કના શેર ખરીદેલા હોય અને તેનું એક વર્ષ વીતી જાય તો શું તેની ઉપર ખુમ્સ આપવું વાજિબ છે ? જો વાજિબ હોય તો મૂળ કિંમત ઉપર ખુમ્સ આપવું જોઈએ કે ખરીદ કિંમત ઉપર ?

જવાબ : ખરીદ કિંમત ઉપર ખુમ્સ આપવું વાજિબ છે.

સવાલ 15 : શું ખુમ્સમાં સેલ્લે ઈમામ (અ.)ને નાયબે ઈમામને પૂછ્યા વગર કોઈ યોગ્ય જગ્યાએ આપી શકાય ?

જવાબ : ના, ખુમ્સના ઉપયોગનો કોઈ યોગ્ય રસ્તો હોય તો પણ નાયબે ઈમામની રજા વગર ઉપયોગ ન કરી શકાય.

સવાલ 16 : શું સમાજ કલ્યાણનાં કાર્યોમાં સેલ્લે ઈમામ (અ.)ને વાપરી શકાય ? કારણ કે આપણે જાણીએ છીએ કે હજારો એવા મોમિનો છે કે જેમને જીવન જરૂરિયાતની વસ્તુઓ તેના વડે આપી શકીએ છીએ ?

જવાબ : સેલ્લે ઈમામ (અ.)નો ઉપયોગ કરતાં પહેલાં એ વાત જાણવી જરૂરી છે કે ઈસ્લામની દ્રષ્ટિએ કઈ વસ્તુ અગત્યની છે. એહતિયાતે વાજિબ છે કે એવા નિર્ણય લેવાનું કાર્ય નાયબે ઈમામને જ સોંપવામાં આવે કે જે દીની મસઅલાઓથી પણ વાકેફ છે અને સામાજિક પરિસ્થિતિથી પણ વાકેફ છે.

સવાલ 17 : શું ગરીબ ગેરમુસલમાનોને સદકો આપવો જઈએ છે ? શું આપણને એવા સદકાનો સવાબ મળી શકે છે ?

જવાબ : જે ગેરમુસલમાન ઈસ્લામ તથા મુસલમાનથી નફરત ન કરતો હોય તેને સદકો આપવો જઈએ છે. આવા સદકાનો પણ આપણને સવાબ મળશે.